

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrle, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Septimvs

SPECVLI MAIORIS

VINCENTII PRÆSVLIS

BELVACENSIS.

Tomus Primus.

LIBER SEPTIMVS.

De corporibus mineralibus.

CAPVT I.

ACTOR. Dicto de terræ natura & eius fecunditate atque cultura, de ipsius quoque passionibus atque vaporibus, restat dicendum de quibusdā terrenis corporibus partim in visceribus terræ, partim in eius superficie apparentibus, videlicet de mi-

neralibus, & marinis coloribus atque lapidibus. Hæc etenim à libro superiori, ob vitandum prolixitatis fastidium, rescindentes, in sequentibus prosequenda diffusius reseruauimus. Nunc igitur à corporibus mineralibus exordium capiamus. Seneca de naturalibus questionibus lib. 8. Sicut in nobis non tantum est sanguis, sed multa genera humoris. Alia quidem necessaria, alia quoque corrupti, ac paulo quidem pinguioris, ut in ossibus medullæ, in capite cerebrum, musculi salique ac lachrymæ, ac quiddam additum articulis, per quod citius ex lubrico flectantur. Sic & in terra quoque plura sunt humorum genera, quædam scilicet quæ mature durentur, & hinc est omnis metallorum humus, ex quibus aurum & argentum auaritia petit, & quæ in lapidem ex liquore vertuntur. In quædam autem terra humore putrescunt, sicut bitumen & cetera similia huic. Cæterum sicut in nostris corporibus sic & in illa humores sæpè vitia concipiunt, cum aut ictus aut quassatio aliqua loci, aut senium aut frigus, aut æstus corrumpere naturam.

De quatuor corporum speciebus.

CAPVT II.

EX lib. Meteororum quarta. Corpora vero mineralia in quatuor species diuiduntur; scilicet in lapides, & liquefactina sulphurea & sales: horum quædam sunt raræ substantiæ & debilis compositionis, quædam vero substantiæ fortis, & quædam ductilia,

A quædam non. Eorum quæ sunt debilis substantiæ quædam sunt sales; ut quæ liquefiunt ex humido leniter, ut aurum calcantum, sal hammoniacum. Quædam vinctuosa, nec facile solo liquore vel humore liquefiunt, ut sulphur, auripigmentum. Sed argenteum viuum est de parte secunda, quamuis sit elementum ductiliam & aliquibus ductilibus simile. Sunt autem omnia ductilia liquabilia, & ut multum non ductilia non liquabilia, nec mollescent nisi cum magna violentia. Est autem materia ductilium substantia aquæ admixta cum substantia terræ forti mixtura. Ita quod non potest vnum ab altera separari. Et gelatur substantia illius cum frigore post actionem caloris in ipsum quæ est optelis. Et erit exemplum, quod si nondum gelauit propter suam vinctuositatem ductile est. Lapidea vero de substantijs mineralibus materialiter sunt aquæ. Non tamen gelatur aqua sola, sed & cum siccitate quæ alterat aqueitates ad terreitatem. Nec est in eis humor nimis vinctuosus. Et ideo non ducuntur, & quia coagulatio eorum est ex siccitate, non soluantur ut multum nisi per ingenia naturalia.

De metallis & eorum origine.

CAPVT III.

I Sidorus lib. 14. Metallorum genera sunt septem videlicet aurum & argentum, æs, electrum, stannum, plumbum, & quod domat omnia ferrum. In notitiam vero hominum formæ metallorum ita venerunt, dum quocumque casu ardentes sylvæ excoquerent terram, quæ calefactis venis fudit riuos cuiuscunque structuræ, siue igitur æs illud fuerat, siue aurum, cum in loca terræ depressiora decurreret, sumpsit figuram in quam illud vel profluens riuus, vel excipiens lacuna formauerat. Quorum rerum splendore capti homines cum ligatas attollerent massas, viderunt in eas terræ vestigia figurata. Indeque excogitauerunt ad omnem formam posse deduci. Tria autem sunt genera auri & argenti & æris, scilicet signatum, factum & infectum. Signatum est numismatis, factum quod in vasis, & signis, infectum quod in massis. In numismate tria quærentur, metallum, figura & pondus, si ex his aliquid defuerit, numisma non erit. Antiquissimi autem nondum auro argentoque inuento

Tria in numismate.

ære

are utebantur. Nam prius ærea pecunia in usu fuit, postea, argentea, deinde aurea, sed ab ea qua cœpit & nomen retinuit.

De naturali metallorum creatione.

CAPVT IIII.

Metallorum
confectio.

Cuprum ci-
to consumi-
tur ab igne.

Plumbum.

Stannum.

A Vicenna in Alchymia de anima. Dicunt itaque philosophi quod septē sunt res quæ cum malleo elongari possunt ad fornacem scilicet sol, id est, aurum, Luna, argentum, stannum, æs, ferrum, plumbum. Et creantur naturaliter sub terra. Aurum enim fit in ventre terræ cum calore solis magno de argento viuo pulchro cum sulphure rubicundo claro absque lapidibus cocto in centum annis, & amplius. Argentum de auro viuo claro & sulphure claro coctis per centum annos. Cuprum autem de auro viuo crasso & de sulphure rubeo crasso coctis per cētena annorum. Sed aurum quidem nimis coctum est & induratum. Ideo nec ignis, nec aqua, nec terra delet illud. Argentum autem illud crudum est, & non coctum. Ideoque terra cito delet illud. Cuprum vero combustum est. Ideo non delet ipsum terra nisi per annos multos, sed ignis cito consumit ipsum. Plumbum autem dicunt Philosophi fieri sub terra de auro viuo crasso ac spisso, & de sulphure pessimo ac mixto crudo parum cocto. Et plumbum quidem in tantum de pessima natura est, quod cum odore suo frangit aurum, & stringit aurum viuum, qui vero soluit aurum si dent odorem de plumbō vertitur in calcem. Stannum vero fit don de auro viuo pulchro & claro, sed de pessimo sulphure crudo parum cocto. Ferrum autem de auro viuo spisso, & sulphure rubeo nimis cocto. *Aristot. in lib. 3. Meteororum.* Cum occultatur vapor humidus in terra, fiunt ex eo duarum specierum corpora, quarum vna liquefit, ut æs & aurum, & argentum. Altera vero dilatatur in percussione, ut ferrum. *Et lib. 4. ex aqua & terra constant metalla, & quæcunque liquantur ab igne, ista sunt aquosiora, aurum profecto, & argētum, & æs, & stannum ac plumbum liquatur.*

De Metallorum inuestigatione.

CAPVT V.

Auri locus
sede manū.

Chrysoeolla.

Plinius lib. 33. Nunc itaque metalla, & opes ac rerum dicuntur precia, tellurem intus exquirente multiplici cura. Alibi quoque diuitijs foditur, quærentibus aurum, & argentum, æs, electrum. Alibi delitijs gemmas & parietum digitorumque pigmenta, & alibi temeritati ferrum. Aurum etiam gratius inter bella prosequimur cædesque, videmus quoque mirantes super excavatos montes dehiscere. Aliquando etiam tellurem ipsam intremiscere. Imus in eius viscera, & in sede manium opes quærimus, tanquam illa parum benigna fertilique qua secetur, & inter hæc minimum remedium gratia scrutamur. Cui enim fodiendi causa est medicina? quamquam & hæc medicinam, scilicet summa sui parte tribuit, ut minimè parca facilisque in omnibus quæcunque profunt. Illa nos premunt, illa & nos ad inferos agunt, quæ occultavit atque demersit. Quis finis est sæculis omnibus, exhaustiendi quousque penetraret avaritia? quàm innocens, beata, imo vero quam delicata vita hominis esset, si nihil nisi quod supra terras est concupisceret, ac non nisi quod secum est haberet. Eruiat aurum & chrysoeolla iuxta ipsum, nomen ex auro custodiens, ut preciosior videatur. Natura sibi pestem inuenit: ponens in auro precium, in precio famem auri quæsiuit. Auxerunt & prodigiosa ingenia rerum precia. Accessit enim ars picturæ, ac celando aurum argentumque fit carius. Et didicit homo naturam prouocare. Auxerunt & artem irritamenta vitiorum. In poculis libidines cælare iuuat, ac obscenitates bibere. Murina & chrysellina eadem foduntur terra, quibus precium fecerat fragilitas ipsa. Et hæc quidē vera luxuria æsti-

mata est, habere quod posset totū statim perire. Nec hoc fuit satis. gemmarum quoque turba potamus. Ex smaragdis calices teximus, ac tumultuæ causa Indiam tenere iuuat, & aurum iam accessu eius. *Isidorus lib. 16.* Metallorum vero natura est talis, ut ubi vna vena apparuerit, ibi spes sit alterius inquirendi.

De artificiali eorundem transmutatione.

CAPVT VI.

EX doctrina alchymie. Porro per artem alchymie transmutantur corpora mineralia à proprijs speciebus ad alias, præcipue metalla. Hæc autem scientia oritur ab illa parte naturalis philosophiæ, quæ est de mineris, sicut agri cultura ab illa quæ est de plantis. Hanc etenim acceperunt artifices à naturalibus, quāvis ea quæ secundum illam fiunt, fortasse non sunt tam certa & propria, sicut naturalia, sed his similia, ars enim debiliior est natura. *Razi in lib. de aluminibus & salibus.* Corpora vero mineralia sunt vapores, qui inspissantur & coagulantur secundum mensuram seruitutis naturæ in spacio longior: primum quidem, quod coagulatur est argentum viuum & sulphur, hæc enim sunt elementa minera, & non sunt aqua & oleum, sed vnum generatur ab aqua, aliud ab oleo, super quibus affiduat decoctio æqualis cum caliditate & humiditate, donec coagulata sunt, & ex eis corpora generantur per gradatam mutationem in milibus annorum: nam si remanerent in mineris suis, præpararet eam natura, donec peruenirent ad speciem auri & argenti. Sed per artificis subtilitatem fieri potest huiusmodi transmutatio in vno die, id est, brevi spacio. *Auctor.* De hoc plenius dicetur inferius, prius enim mihi videtur in speciali dicendum de singulis metallorum speciebus. Igitur ab auro, tanquam à digniori sumamus exordium.

Mineralium
generatio.

De auri natura.

CAPVT VII.

Isidorus. Aurum ab aura dicitur, id est, à splendore, eo quod repercusso aere plus fulgeat. Naturæ est enim, ut metallorum splendor plus fulgeat alia luce repercussus. Obrizum autem dictum est, eo quod splendore obradiat. Est enim coloris optimi, quod Hebræi vocant opham. *Ex lib. de nat. rerum.* Aurum inuenitur in riuis & in fontibus, & etiam in montibus quandoque, sed raro, multus autem labor est in laudando. Sed & si per multas minutias terræ, & eius sordibus inuenitur sociatum, inuenitur tamen purum, & non terræ vel bitumini in se admixtum, sicut æs vel argentum. Itaque si etiam inter pulueres bratea reperitur, nequaquam tamen auri puritas in se sordium squaloribus incorporatur. Contra diem, ut dicitur, frigescit, & sic cognoscunt habentes aurum in digitis quando diescit. Fertur etiam, quod aurum inter omnia elementa profundius generatur in terra, clarescit cum malleo percutitur, & cædens in omnem partem dilatatur. Aurum potest occultari sub specie terræ plumbosæ. Si enim auro cum liquefit admisceatur argentum viuum, & postea moueatur quousque in friget remanebit puluis. Argentum enim viuum ex penetrabilitate suæ substantialis humiditatis separat humidum auri: nec patitur ipsum habere continuitatem: sic ferunt artifices Saraceni aurum suum de terra in terram. Et cum volunt aurum habere purum: in fornace ponunt & liquefaciunt, & exhalat argentum viuum sine aliqua deperditione. Occultatur etiam sub specie pulueris terræ, si & liquefacto admisceatur cinis, & moueatur cum testula, quousque pulverizetur. Testula quippe tunc propria humiditate destituta per calorem fornacis, extrahit humiditatem totam ipsius auri ad se. Idem quoque fiet si moueatur cum virga coryli recente. Calor enim auri liquantis extrahit & sumit humiditatem virgæ, quo fit ut versa vice

Auri signū.

Obrizum.

Modus oc-
cultandi au-
rum sub spe-
cie pulueris.

virga

virga inanita ab humiditate propria attrahit ad se humiditatem auri loco suae humiditatis, sicque relinquitur aurum vniuersaliter discontinuatum: haec omnia possunt fieri de plumbo. Si vero aurichalcum fuerit auro admixtum, frangitur, eritque sicut vitrum. *Plinius lib. 9.* Echini pilcis admodum parui sale seruari hanc esse vim crebrius magister affirmat, ut aurum quod in altissimos deciderit puteos, admotus extrahat. *Idem in lib. 33.* Aurum paleis accenditur: omnique auro inest argentum pondere vario, & alibi nona, alibi octaua inuenitur portio. Alibi quoque 36. & ideo ceteris praest. Item aurum glutinatur argilla ferro. In auro lucentibus scintillis est terra alibi ruffa, & alibi cinericia. Aurum quo mollius est eo pulchrius. Omnia quidem argento viuo ionant, praeter aurum, id vnum ad se trahit. Ideoque & ipsum optimè purgat: ceteras eius sordes expuens crebro iactu fictilibus vasis, ita vitijs abiectis, sed ut ipsum ab auro discedat, in pelles subactas effunditur, per quas sudoris vice defluens purum relinquit aurum. *Idem in lib. 29.* Auro liquefcenti si gallinarum membra misceantur, in se consumunt illud. Ita hoc, id est, membra gallinarum est auri venenum. *Idem in lib. 35.* Aurum alumine nigro purgatur.

De speciali ac multiplici auri praereminencia.

CAPVT VIII.

Ex lib. de natura rerum. Aurum ceteris metallis est preciosius, durabilius & tractabilius, omni tempore fulget, & coinquinatum rubigine non consumitur, vitum fouet. Et quanto rubicundius est, tanto melius est. In duplo quoque ponderosius est, quam argentum, aut aes, aut itannum. Cumque sit generosissimum super omnia metalla: nihilominus est maximè ductibile super omnia. Omni metallo temperatius est. Et ideo quia caliditas eius modici est excessus: non locatur in gradu. Solum quoque non resoluitur. *Auctor.* Aurum itaque non solum est inter metalla preciosissimum, sed etiam solidissimum, habet colorem igneum splendidum fouentem visum. In igne positum non comburitur, sed purgatur & probatur. Itaque triplici de causa in igne ponitur, ad examinandum, ad purgandum, & ad fabricandum. Sed & humano corpori maximè congruit: unde in cibo sumptum inuat multum. *Plinius in lib. 35.* Praecipuam auro fuisse gratiam arbitror: nam colore qui in argento est clarior, magisque diei similis: & ideo militariibus signis familiarior, quoniam is longius fulget: manifesto illorum errore, qui colorem siderum in auro placuisse arbitrantur, cum in gemmis alijsque rebus non sit praecipuus. Nec pondere, nec facilitate materiae praelatum est ceteris, cum cedit plumbo per utrumque. Sed quia rerum vni nihil deperit igne, tutum quippe est in incendijs rogisque. Quinimo quo saepius arserit, ad bonitatem auri proficit. Auri quoque experimento ignis est, ut simili colore tuncat, ipsumque obrizum vocant: primum autem bonitatis eius argumentum est quam difficillimè accendi: praeterea mirum violentissimi ligni pruna in domitum, palea citissimè ardescere, atque ut purgetur cum plumbo coqui. Altera vero causa precij maior est, quod minimè vsus deterit, cum argēto ac aere, & plumbo lineae ducantur: manusque sordescat decidua materia. Nec aliud quidem auro laxius, vel latius dilatatur, aut numerosius diuiditur. Hispania strigiles vocat paruulas auri massas. Et quod super omnia solum in massa auramento capitur. Cumque cetera in metallis reperta igni perficiantur, hoc statim aurum est, consummatamque materiam protinus habet cum inuenitur. Haec enim eius inuentio naturalis est. Alia vero quam dicimus coacta. Itaque super cetera non rubigo vlla, non arago, non aliud est ex ipso, quod eius bonitatem consumat, pondusve minuat. Iam vero contra salis & aceti succos rerum domito-

Ares est eius constantia, super quae omnia netur, & texitur, lanæ modo, & sine lana. Aes autem inaurari argento viuo, vel lithargyrio legitimum est, & in hoc excogitata fraus est, ut dicemus illorum naturam reddentes.

De quibusdam modis aurum inuestigandi.

CAPVT IX.

Plinius 33. In orbe nostro inuenitur aurum, ut omittamus Indicum. Et à formicis, & gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos quidem tribus modis, vno modo, scilicet fluminum ramentis, ut in Tago Hispaniae, Pado Italiae, Hebro Thraciae, Pactolo Asiae, Gange Indiae. Nec vllum absolutius est aurum, ut ipso cursu attrituque perpolitur. Alio modo scrobibus effoditur puteorum, aut in ruina montium: quare vtrique ratio dicitur: Aurum aquarum qui quærun, ante omnium scolum tollunt, ita vocatur indicum, Alueus ubi arenæque lauantur, & ex eo quo resedit, coniectura capitur, ut inueniatur. Inuenitur autem aliquando in summa tellure protinus rara facilitate, ut in Dalmacia nuper tempore Neronis. Ceterum Hispaniae montes aridi sterilesque in quibus non aliud gignitur, hoc bono fertiles esse cognoscuntur, quod autem puteis foditur cannalicium vocatur, marmoris glareæ inhærens non illo modo quo in Oriente saphyro atque Thebaico ceterisque in gemmis scintillat, sed micæ amplexum marmoris: hi venarum cannales per marmor vagantur, & latera puteorum, & huc, & illuc: inde nomine inuenio. Tellosque ligneis columnis suspenditur. Et quod effosum est tunditur, lauatur, vritur, in farinam molitur. Nam quod in pilis eudunt, apilascudem vocant, Argentum quod exit à fornace, Sudoremque qui è camino iactatur. Spurcitia vero in omni metallo scoria dicitur. Et hæc in auro coquitur iterum, & tunditur. Catini ad coquendum fiunt ex Talconio, hoc est alba terra simili Argillæ. Non enim alia afflatum, ignemque, & ardentem materiam posset tolerare.

Iterum de alio inuestigandi modo.

CAPVT X.

Tertia ratio inueniendi aurum vincit opera gigantum. Cuniculis namque per magna spacia actis ad lucernarum lumina cauantur montes, protractisque vigilijs multis mensibus non cernitur dies. Subsidentque rimæ subito, & opprimuntur operantes. Ideo sustinendis montibus relinquuntur crebri fornices. In vitroque genere silices occurrunt, hos etiam igni & aceto rumpunt. Saepius etiam quoniam in cuniculis vapor strangulat & fumus cadunt fracturis et. libras argenti egerantque humeris noctibus ac diebus. Nocentiores tanto faciunt terras: ut iam minus temerarium videatur, è profundo maris petere margaritas. Est ex quodam Argillæ genere, terra glareæ mixta, prope inexpugnabilis, quam vocant candidam, hanc quoque ferreis cuneis, & malleis aggrediuntur, nihil durius putant, nisi quod inter omnia fames auri durissima est, opere peracto, cernices fornicum cadunt ab ultimo, dat lignum rimæ, sicque mons fractus cadit ad se longè, fragore magno & incredibili flatu. Spectant victores ruinam naturæ, & tamen ad tanta pericula satis est causæ, quod capiunt, separare. Alibi quoque rupes innixæ ceduntur, sedemque trabibus cauatæ præbere coguntur, is qui cedit funibus pēdet, ut procul autilineas aspiciat. Iterum in supetilijs montium piscinæ longæ ac strictæ cauantur, ut aqua recepta currens tanta vi prorumpat, ut saxa prouoluat. Alius etiam nunc in plano labor est, fossæ in quas profluat cauantur, & gradatim sternuntur, vlex est frutex tori marino similis, asper, aurumque retinens. Cuius latera tabulis clauduntur,

ac per

* Forſan A-
ſtria.

ac per prærupta ſuſpēduntur. Ita canali profluē-
te de terra in mare vlex ſiccatus vritur, & cinis eius la-
natur ſubſtrato ceſpite herboſo, vt aurum ſidat. Sic
Aſtria, & Gallicia, & Luſitania, aurum præſtat. Ita
vt plurimum Aſtria gignat.

Que ſuit auri prima æſtimatio.

CAPVT XI.

Quis primus
aurum digi-
tus geſſit.

Ferreus an-
nulus ſponſæ
dabatur.

V Tinam è vita in totum poſſet abdicari auri fa-
cra fames, quanto ſælicius æuū fuit, cum res
ipſæ permutabantur inter ſe, ſicut in Troianis tem-
poribus factitatum Homero credi conuenit. Sic enim
vt opinor, commercia victus gratia inuenta, videli-
cet alios corijs bonum, alios ferro captiuſque rebus
empritaſſe tradit. Quamquam ipſe miratus aurum ſic
fecerit æſtimationes rerum, vt centum bouum arma
aurea permutaſſe diceret Glaucum cum Diomedis
armis nouem bouum. Ex qua etiam conſuetudine mul-
ta legum antiquarum permutatio pecore conſtat et-
iam Romæ: Peſſimum ſcelus vitæ fecit, qui primus
digitis aurum induit. Nec traditur quis hoc fecerit:
nam & Prometheo ferreum annulum antiquitas de-
dit: vinculumque non geſtamen intelligi voluit. Nec
Senatum Romanum aureos habuiſſe manifeſtum eſt.
Sed his tantum, qui legati ad exteras gentes ituri
eſſent: annuli publicè dabantur: ſic enim apud ex-
teros, vt credo, honoratiſſimi intelligebantur. Nec
alijs vti mos fuit, quam qui ex ea cauſa publicè acce-
piſſent: vulgoque ſic triumphabant. Et cum coro-
na ex auro Hetruſca geſtabatur à tergo: annulus ta-
men in digito ferreus erat, vt equam fortunam trium-
phantis ac ſerui oſtenderent. Hi quoque qui ob lega-
tionem acceperant, in publico tantum utebantur. In-
tra domos autem ferreis. Quo argumento etiam nunc
ſponſæ ferreus annulus mittitur, Iſque ſine gemma:
Porro Deorum honori in ſacris, nihil aliud excogi-
tatum eſt, quam vt auratis cornibus hoſtiæ maiores
dumtaxat immolarentur.

De luxuria modernorum in auro.

CAPVT XII.

Libri, indeſ.

I Taque peſſimum, vt diximus, inde ſcelus fecit, qui
primus auro digitos induit: proximum vero ſce-
lus fecit, qui primus denarium ex auro ſignauit: quod
& ipſum latet aurore incerto: populus ſiquidem Ro-
manus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum re-
gem deuictum vſus eſt, quin potius liberatis: vnde
nunc etiam libella dicitur, & dipondius appendeba-
tur aſſis. Quin & militum ſtipendiorum, id eſt, ſtipis
ponderandæ penſatores dicuntur libripendes. Qua
conſuetudine in his emptionibus quæ mancipi ſunt,
& tunc libra interponitur. Porro in militia hæc quo-
que adoleuit luxuria fremente ſibulas tribunicias ex
auro geri. Mulierum quoque pedibus aurum geſta-
tum viſum eſt. Et ne ſcelus in annulis arguamus, ha-
bent etiam in lacertis, iam quidē & viri, quod de Dar-
danis venit, vnde & Dardanum dicitur. Habentque
ſceminæ in armillis totoque collo, & digitis, & auri-
bus, per has diſcurrunt cæthenæ circa latera, & inſerta
margaritarum collo dominatum auro pendent pon-
dera, vt in ſomnoque vnionum aſſit conſcientia: de-
nique luxuria multimodas addit gemmas exquisiti
fulgoris, cenſuque optimo digitos onerat. Mox & ef-
figies varias cælat, vt alibi materia ſit in precio: plures
quam vnum annulum geſtare labor eſt: alij bractæas
leuiore materia inſerūt, & propter caſum gemmarum
totam ſollicitudinem putant. Alij quoque ſub gemmis
claudunt venena, ſicut Demotheſenes oratorum Græ-
ciæ ſummus: Annuloſque mortis gratia habent. De-
mumque vt plurima opum ſic annulis ſiunt ſcelera.
Quibus quoque delitijs venerunt, tam aurea, quam
inaurata? cum ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis Sparta-
cum, ne quis aurum haberet aut argentum. Meſſala

Spartacus.
Meſſala.

orator prodidit Antonium aureis vaſis in omnibus
obſcænis deſiderijs vſum fuiſſe: vtendo quoque cri-
mine Cleopatrz. Itaque cõtumeliã fecit naturæ, vi-
litate auro, opus dignum proſcriptione: vaſa coqui-
naria ex argento Caluus orator queritur fieri. At nos
carrucas ex argento facimus cælari. Noſtraque ætate
Poppea coniux Neronis Principis: quæ ſoleas ex auro
induit delicatioribus iumentis ſuis: præter alia miror,
& Populum Romanum victis gentibus in tributo
ſemper argentum imperaſſe non aurum. Itaque Ro-
mæ non fuit aurum niſi admodum exiguum longo
tempore, vnde & à Gallis capta vrbe, vt pax emeretur
non plus, quam mille pondo potuerunt ſoluere. Sed
iam regnauerat in Colchis Salauces, & Eſubopes,
qui terram virginem naſtus plurimum argenti & au-
ri eruiſſe dicitur: ita quod velleribus aureis indito re-
gno, trabes etiam aureas & argenteas, & colum-
nas habuiſſe narratur. Habuerunt iam & alij multi
plurimum auri, de quibus in Plin. lib. 33. ſufficien-
ter patet.

De operatione auri in alchymia.

CAPVT XIII.

A Riſſot. vbi ſupra lib. 4. Aurum proſecto liqua-
tur calido, & ſi fuerit ſulphur mundum & pu-
rum, & argentū viuū optimum cū rubore clarum,
fueritque in eo vis igneatis ſimplicis non vrentis,
erit res optima, quam recipere poſſunt alchymiſtæ,
vt ex ea fiat aurum. Hoc enim ipſum conuertetur in
aurum. Rari vbi ſupra. Aurum eſt calidum & humi-
dum, omnibus corporibus nobilius, rex eorum ac do-
minus, nec terra, nec aqua, nec aere, nec igne corrup-
pitur, nec igne minuitur, ſed rectificat ipſum ignis, &
humectat. Nec comburunt ipſum ſulphura quæ com-
burunt alia corpora, quia natura eius, & complexio
recta eſt, æqualis, clara, in qua completæ ſunt natu-
ræ quatuor & æquatæ, ita quod in eo non eſt additio
neque diminutio, quapropter extulerunt ipſum ſa-
pientes, & poſuerunt in eo compositionem elixir ma-
gnum, quia ſubſtantia ſtans, & permanens fixaque in
perpetuum: Eſt autem ex ſeſſione ſolis, & eſt in cor-
poribus ſicut ſol in ſtellis, quia ſol eſt rex ſtellarum
ac lumen earum, & per eum complentur res terræ ex
plantis, & fructibus, & mineris, & per ipſum creſcit
& additur eſſentia eorum. Similiter & aurum in cor-
poribus retinet omne corpus, & cum eo retinetur.
Eſt eſt fermentum duorum elixir rubei & albi: quæ
non niſi per ipſum rectificantur & complentur, ſicut
nec paſta niſi per fermenta. Auicenna vbi ſupra. Aurum
multiplex eſt, ſcilicet naturale magiſtrale, xirchi, zaſtri,
orizum, colon, & alijs modis. Et illud quidem, quod
eſt de elixir valet magis quam aurum aere, quo non
poſteſt operari. Aurum autem de elixir eſt tribus mo-
dis, ſcilicet de petra capillorum, & ſanguinis, & ouo-
rum. Non enim poſteſt aurum eſſe aurum de alio lapi-
de. Quidam autem faciunt falſum aurum ſicut & ar-
gentum. Stringunt enim, id eſt, indurant ſtannum, &
dealbant ac dicunt eſſe argentum. Sicut etiam autipi-
gmentum cum ſubtus ſtercus mittunt ibique miſcent
ſal hammoniã, & incorporant cum cupro diſten-
ſo per botum barbatum, & cum mercurio rubeo, &
dicunt quod ſit aurum. Verum cuius modi ſit aurum
ſeptem modis per magiſterium tentatur atque co-
gnoſcitur, ſcilicet in ſolutione, in lapide, in pondere, in
gultu, in igne, in ſublimatione, in fuſione. Porro natu-
ralis auri natura calida eſt, & ſicca, & quantum habet
ferreum de natura ſiccitatis & duritiei, tantum habet
aurum naturam bonam, ac mollem: ſit autem in ven-
tre terræ de argento viuo bono nimis, & de ſulphure
non multum rubeo cocto.

Antonius.

Caluus.

Poppea.

Lytrum or-
bis Romana.

Aurum a-
paratur ſol.

Aurum multi-
plex.

Probatio au-
ri ſeptemplex.

De virtute ipsius in medicina.

CAP. XIV.

EX lib. de natura rerum. Aurum est calidæ naturæ, lepram, ac scabiem curat in puluerem redactum & antidotis mixtum: habet etiam virtutem confortandi, non quod incorporetur, aut membra nutriat, sed quod alteratiua virtute corpus immutat: vulnus ex auro factum non corrumpitur in tumores. *Haleregalis in practica sua sermone secundo.* Auri folia carnem comedunt sine morsura, suntque sicca subtilia, limatura auri confortat cor, & pulsioni medetur, si quæ his prosunt medicamentis admiscetur: acalimia auri melior est tenuis, & magis desiccans, & amplius eliminans. Quæ si comburatur, & linetur desiccatur oculorum ulcera sine morsura. *Auctor.* Aurum ut dictum est superius omni metallo est temperatius: unde quia caliditas eius modici est accessus, ideo non locatur in gradu, licet in gradu ponatur ab aliquibus. *Auicenna 2. cap. medicina.* Aurum est æquale subtile, confortat oculum in alcosol posuit. Confert & doloribus cordis & tremori eius. Retentio eius in ore, fetorem ipsius oris remouet. Cauterium melius est, & velocius sanabile, quod sic cum auro. Limatura eius ingreditur in medicinis melancholicæ, & in medicinis serpiginis, & alopiæ leniendis, & in eis quæ bibuntur, confert etiam doloribus cordis, ac tremori eius, ac timori animæ, & ei qui solus loquitur. *Idem in eodem.* Clima vero est fex, vel finus super locum in quo funditur aurum eleuatus. Ecce illud quod submergitur laminosum est. Auricula, melior est illa quæ est aurea cineritij coloris, recens, & laminosa crassior. Est autem æqualis ad siccitatem declinans in tertio. Ipsa vero, & quod ablutum est de illa subtiliora sunt argenti limina. In ipsa sunt exiccatio, & abstersio. Implet vulnera, & incarnat vulnera fraudulenta. Vulnere quoque sordes mundificat, & corrodit carnes eorum additum albugini etiam oculo confert, & vitio aquæ, & oculum confortat. *Plinius lib. 34.* Aurum vulneratis, & infantibus applicatur, ut minus noceant veneficia quæ inferantur, fistulas, & hæmorrhoidas sanat. Quod si trito spuma adijciatur, vlcera putrida, & tetri odoris emendat. *Idem in lib. 34.* Vtilissima affirmatur esse oculis spuma quæ fit in auratijs.

De Eodem.

CAP. XV.

Constanti in lib. graduum. Aurum temperatius est ceteris metallis. Habet proprietatem subueniendi stomacho defecto, timorolos cordiacos confortat. Galienus dixit esse contra melancholiam, & alopiam, atque tyriam. Quibus chyrurgia necessaria est, si fiat cum auro, nullam carnis putredinem facit, paleola cum funditur, remanet in loco ubi funditur, quasi spuma. Et dicitur Cadmia aurea, quæ videlicet contra oculorum dolorem & pannos, humoribus calidis, & ad oculos descendentibus repugnat, palpebras confortat, & nervos eorum incolumes conseruat. *Razi in Almansore.* Aurum tremori cordis & melancholicæ prebet adiutorium. Cadmia auri subtilior est, quàm argenti, quæ etiam albulam, quæ est in oculo remouet. *Platerius in lib. de simplici medicina.* Aurum calidum est, & est omni metallo temperatius: sit autem de vena terræ per excoctionem, & quod inde superfluum separatur, spuma auri dicitur. Aurum habet virtutem confortandi & depurandi: unde valet contra elephantiam, cordiacam passionem, & syncopem, splenem, & infrigidationem stomachi: Vinum etiam in quo extincta

A fuerunt laminæ aureæ candentes, spleneticos iuuat, quæ si non possunt haberi, de chalybe fiant. Vlturæ quoque factæ ex aureo instrumento meliores sunt, quàm ex alio metallo: puluis cadmiæ, idest spumæ auri more collyrij, vel simpliciter oculis impositus, oculorum maculam corodit. Sed queritur unde aurum confortat, cum nec incorporetur, nec membranuriat. Ad quod dicendum, quod quædam confortat membra temperando spiritus, ut cromaticæ, quædam restaurando membra, ut cibi & potus. Quædam constringendo relaxatum membrum ut emplastrum ex mastice factum. Quædam alterando qualitatem membri distemperatam, ut diacorascos stomacho ex fragilitate debilitato appositum. Quædam vero depurando superfluitatem quæ opprimendo debilitat, ut medicina laxatiua: hoc modo igitur confortat aurum, dum asperitate sua confortat, seu extergit superfluum.

De Argenti natura.

CAP. XVI.

ISidorus ubi supra. Argentum Græci apyopior dicunt: cui mirum in modum illud accidit, ut cum candidum sit, impressum corpori nigras lineas reddit. *Plinius lib. 33.* Omni auro inest argentum, quo mollius est eo pulchrius: lithargyrio argentum inauratur solum. Argenti duæ differentiæ: batillis ferreis candentibus ramento imposito, quod candidum permanet probatur, proxima bonitas ruffo, nulla nigro. Sed interuenit fraus experimento seruatis in vrina virorum batillis: ita ramentum inficitur, dum vratur, candoremque mentitur. Est autem aliquod experimentum politici in halitu hominis, si sudet protinusque nubem discutiat. Ex optimo argento fieri solent optima specula. Argentum medicatis aquis inficitur, & etiam afflato salso sicut medietra neis Hispaniæ. *Ex lib. natu. ter.* Argentum ductile est, & tractabile, sonorumque, ac tinnitus dulcissimi, & hoc maxime si æri misceatur: unde tubas ex argento ductiles præcepit fieri Moyses ad terrorem hostium, & exhortationem ad bellum, ad mouenda quoque castra, & populos ad escam conuocandos. Argenti venæ multæ, & in multis partibus orbis reperiuntur, nec est purum in se sicut aurum. Sed terræ ac sordibus incorporatum & admixtum: ideo labor maximus est, ut per ignem expurgetur, fumus autem purgationis eius valde nociuus est, nec de facili purgatur fumo huiusmodi multo infectum, nisi fumo thuris aut aromaticis speciebus, ac ubi purum fuerit argentum durabile est, impurum autem de facili contrahit corruptelam: argentum consolidat alia metalla, & quasi vnum efficit consolidata.

De Argenti sedina.

CAP. XVII.

Plinius ubi supra. Argenti metallo post aurum sequentis est infania: non nisi in puteis reperitur, nullaque sui spem nascitur, nullis ut in auro lucentibus scintillis. Terra est alia ruffa, alia cinericia. Excoqui non potest nisi cum nigro plumbo, aut cum vena plumbi quam galenam vocant, quæ iuxta venas argenti plurimum reperitur. Et eodem ignium opere descendit pars in plumbum, ac superne innatat argentum, ut oleum aquis. In prouincijs fere omnibus sic in aquis reperitur argentum. Sed in Hispaniæ sterili solo, atque etiam in montibus pulcherrimum reperitur argentum. Et ubicunque inuenitur vna vena, non procul inuenitur & alia: hoc fere in omni metalli materia. Mirum adhuc per Hispanias ab Annibale olim inchoatos, durare puteos, ab

Aurum medicinalis.

Tremor cordis, fætorque oris melancholicæ curatur auro.

Spuma auratijs.

Cadmia aurea.

Spuma auri.

Lamina aurea. Vlturæ ex auro.

Diacorascos.

Modus quo aurum confortat.

Argentum inficitur vrina hominum.

Argentum impurum auro.

Argentum excoquitur cum galena.

Crudaria.

Odor argenti
fodinarum
canibus in-
imicus.

inuentoribus sua nomina habentes: per magnum spacium cauant montes, diebus ac noctibus aquas egerunt, argenti vena in summo fodina reperta vocatur crudaria: finis fodiendorum metallorum, & maxime argenti antiquis solebat esse alumen inuentum, ultra nihil querebatur. Nuper autem inuenta æris vena infra alumē alba, finem spei nullum fecit. Odor ex argenti fodinis inimicus est omnibus animalibus, sed maxime canibus. Est & in his venis lapis, cuius vomica liquoris æterni argentum vinū appellatur, de quo, scilicet inferius dicetur. In eisdem quoque argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus lapis spumæ candidæ nitentisque, non tamen translucentis. hunc alij appellant stibiam, alij alabastrum, alij turbas: duo sunt eius generas mas & femina: femina magis probant, horridior est mas scabriorque, ac minus ponderosus minusque radians, & magis arenosus: femina vero e contra nitet, fabricabilis, fissorisque dehiscens non globis: vis eius est astringere & refrigerare, sicut dicetur inferius.

De operatione ipsius in alchymia.

CAP. XVIII.

Argentum
frigidum &
humidum.
Inimicus ei.Plumbum
depurat ar-
gentum.Examen tri-
plex auri &
argenti.

EX libro 3. Meteororum. Argentum sicut & aurum ex terra & aqua constat, & liquatur calido sicut & alia metalla. Razi ubi supra. Argentum est corpus mundum, & decorum circa aurum. Et est ex sectione Lunæ, cuius non est complementum in lumine suo, & virtute sua, sed Solis, sic est locus argenti apud aurum: huius natura frigida est & humida: corrumpitur enim in terra & in igne, & sapor eius est ad acetositatem declinans. Et sulphur quidem, & plumbum, & stannum inimica sunt ei, ab ipsis enim læditur, & ab igne minuitur. Est autem omnium corporum propinquius ad aurum: quoniam occultum auri manifestum est argenti, & econverso. Avicenna in libro alchymie de anima. Argentum triplex est, scilicet naturale, petrale, hoc est quod fit de lapidibus per magisterium alchymie, & illud quod fit per vim medicinæ, scilicet de solo mercurio & ære per botum barbatum, sed est melius de nostro lapide. Est autem argenti natura frigida, & humida: sitque de argento vino multo, & de paucis sulphure. Et naturale quidem frigidius est quam petrale: petrale vero quā illud, quod cum medicinis. Ex lib. de natura rerum. Argentum depuratur de cupro mediante plumbo: et si quidem fabricatum ad superficiem planam in igne ponatur, & extractum eandem omnino superficiem retineat: patet, quod a cupro est mundum. Sin autem & in medio fissuram habeat, non est depuratum. Siccitas enim cupri facit ad corrugationem, propter quam talis apparet fissura, verum tamen argentum quando non est omnino purum: cum substantia est multum congelata, si percutiatur non diffunditur in longum, & in latum, sicut nec glacies, sed frangitur. Ideoque apponunt argento cuprum, ut ex commixtione siccitatis cum humido generetur viscosum, quod fit diffusionis argenti principium: argentum etiam vivum in igne cum argento mixtum aufert frangibilitatem argenti quæ est ex nimia siccitate. Ex doctrina alchymie. Aurum & argentum tribus modis examinantur, quorum tamen duo dicuntur examinationes improprie, sed unus dici potest separatio, alius tentatio. Separatio fit in paleola sola, quando scilicet ibi ponitur adamas, ut separet ab auro ferrum tantum, quia non habet separandi aliud metallum proprietatem. Tentatio vero fit, tam in paleola quam in alio auro & argento, quando scilicet ibi fricatur lapis quidam ad modum cotis factus, ut per colorem ibidem remanentem sciatur, quantum sit ibi de mixtura, quantum scilicet cum auro mixtum sit de argento vel ære, aut cum argento de ære: In vera examinatione tria sunt necessaria, scilicet pulvis antiqui lateris, & sal, & ignis. In ex-

aminatione argenti tria similiter, scilicet ignis, cinis, & plumbum.

De virtute ipsius in medicina.

CAP. XIX.

AVicenna in secundo Canone. Argentum in frigiditatem est, & exiccationem: bonum est valde scabiei & prurigni. Eius confectio cum alijs commixtionibus confert fætori oris ac tremori cordis, & humiditatibus viscosis. Constantinus ubi sup. Argentum frigidum & temperatum in humiditate est, & est contra humidum, & viscosum flegma. Cadmia tamen auri fortior est, & melior argentea. Razi in Almanfore. Argentum frigidum est, cordisque tremori proficit. Cadmia argenti scabiei quæ in corpore oritur, & pustulis quæ in oculis sunt, bona est. Itali ubi supra. Scala id est limatura argenti, si conteratur cum argento vivo prodest hæmorrhoidis. Acalimia argenti melior est tenuis marda legeno similis. Temperata est in calore, & frigore sicque complexionis, desiccativa, pontica. Si comburatur & lauetur climat visum delicatque sine morsura, oculorum replet vlcera carne, desiccant vlcera in corpore manifesta. Item purgamentum argenti melius est viride ac tenue, ponticum est desiccans fortiter. Ideoque necessarii admiscetur ad cicatrizandum vnguentis. Plinius ubi supra. Argenti scoriz vis est, astringere corpora & refrigerare: additur in emplastris, & valet cicatricibus glutinandis, prodest etiam contra tenasmos, & dysenterias cum oleo mirtæ clisteribus infusa, adducitur & in medicamentis quæ vocantur lippara, ad vlcera excrecentia vel ex attritu facta, vel in capite manantia, argenti spuma quæ est materie purgantis se, valet ad collyria, & niterum ad cicatricum mulierum forditates maculasque tollendas, & valet ad capillum abluendum. Vis autem eius est siccate, molliere, refrigerare, temperare, purgare, vlcera explere, tumores etiam in emplastris lenire, tollit & ignes sacros, cum ruta myrtisque & aceto.

Cadmia auri
& argenti
comparatio.Scoria argenti
vivi.

De Speculis & vasis ex argento.

CAP. XX.

Albertus. Argentum bene politum inter omnia metalla melius est speculum, quia in colere magis accedit ad diaphanum. Plinius ubi supra. Laminas duci, specula fieri, non nisi ex optimo argento creditum olim fuerat. At id quoque iam fraude corrumpitur. Sed mirræ est natura imagines reddendi, quod percusso aere atque in oculos regeſto convenit fieri, eadem vi in visu speculi polita crassitudine patulumque propulsa, dilatatur in immensum magnitudo imaginum. Tantum interest, repercussum illum excipiat, an respiciat: quin etiam pocula ita figurantur exculptis, intus crebris cœu speculis, ut vel uno invente populus totidem imaginum fiat. Exco-gitantur & monstrifica, ut in templo Smyrnæ dicato. Id autem evenit figura materie, plurimumque refert utrum concava sint, an media depressa an elata, an aversa, an obliqua, supina an recta qualitate excipientis figuræ venientes umbras torquente. Nec enim est aliud imago illa, quam digesta claritate materie excipientis umbra: Optima fiebant apud maiores Brundusina, stanno & ære mixtis. Sed nunc przlata sunt argentea. Nuperque repertum est certiorum imaginem reddi auro opposito avertis. Tingit & Ægyptus argentum, ut in vasis Anobem suum spectet, pingitque non celat. Transiit inde materia & in triumphales statuas, mirumque crescit precium fulgoris exzeati. Id autem fit hoc modo, miscetur argento tertia pars æris Cyprij tenuissimi, quod coronarium vocant, & sulphuris vini quantum argenti. Ita constantur in vase

Specula Brundusina.

Coronarium.

fictili.

fictili argilla circumlito. Modus coquendi est donec ipsa se opercula aperiant. Nigrescit & oui luteo indurat. ut tamen aceto & creta deteratur, mirum autem celando tunc neminem claruisse: vasa ex argēto mirtha humani ingenij variat inconstantia nulum genus officinae probando. Nunc furniana, nunc clodiana, nunc gratiana, nunc Anaglypha, vasa coquinaria ex argento. Caluus orator queritur fieri, at nos etiam carrucas ex argento czlatas inuenimus.

De Lithargyrio.

C A P. XXI.

Inuenitur & lithargyrium in vicem argenti viui paulo ante dilatum, fit autem duobus modis, scilicet æreis mortarijs ac pistillis trito minio ex aceto. Aut patinis fictilibus impositum ferrea concha calce coopertum argilla superlita: deinde sub patinis foliis accensum igni continuo, atque ita sudore calcis deterfo, qui fit argenteo colore, & aqueo liquore. Idem guttis diuidi facili, ac lubrico humore confluere. Quod cum venenum esse conueniat, omnia quæ de minio in usu medicine traduntur, arbitror temeraria. Præterquam fortasse, quod illitum capiti, ventrivi sanguinem sistit, dum ne quid in viscera prætereat ac vulnus attingat. Nam aliter vtendum esse, non equidem censeo. Lithargyrio argentum inauratur solum nunc prope, cum & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus quæ omni vitæ parte ingeniosissima est, viliorē excogitauit materiam ut docuimus. Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem appellant coticulam, qui non nisi ex Himochio flumine quem alij, nunc passim Heraclium, alij Lydium vocant, solet inueniri. Sunt autem modici quaternas uncias longitudinis habentes: binasque latitudinis non excedentes: In his melius, quod fit à Sole, quam quod à terra: his coticulis periti cum è vena lima experimentum ceperint, protinus dicunt quantum auri sit in ea, tantum argenti vel æris, scrupulari differentia mirabili ratione non fallente.

De Lithargyrio.

C A P. XXII.

Isidorus ubi sup. Lithargyrium dicitur argenti purgamentum, quod nos argēti spumam appellamus, fit enim ex argento & plumbo. Plinius ubi sup. In prædictis metallis fit, & illa quæ vocatur argenti spuma, huius genera sunt tria: quorum illa quam cristin vocant est optima, quam argyritin secunda, molybditis autem vocatur tertia, & plerumque omnes hi colores in eisdem inueniuntur tabulis: probatissima est Attica: secunda Hispaniensis. Cristis ex ipsa vena fit. Argyritis ex argento. Molybditis autem ipsius plumbi fusura, quæ fit Puteolis, & inde nomen habet: omnis autem fit excocta sua materia, ex superiori catino defluens in inferiorem. Ex eo denique sublata veruculis ferreis, atque in ipsa flamma conuoluitur veruculo, & fit modici ponderis. Est autem feruescentis & futuræ materiæ, sicut intelligi potest ex ipso nomine. Spuma distat à scoria quo à fece potest distare spuma. Alterum purgantis se materiæ. Alterum purgantis vitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ, quæ vocant stelerithida & pumenem; Tertium molybdenam in plumbo ducendam: ut autem spuma sit utilis iterum coquitur contra fractis tabulis ad magnitudinem annulorum, sicque accensa foliis ad separandos carbonēs cineremque abluitur. Quod si fit argyritis, ut candore decoctetur magnitudine fabæ contra fracta, in fictili coqui ex aqua iubetur. Addito in linteolis tritico, & ordeo

nouis, donec illa purgentur: postea sex diebus terant in mortarijs, ter die abluentes aqua frigida, & cum desinant calida addito salis in libram spumæ obolo. Nouissimo autem die condunt in plumbeo vase. Alij cum faba candida & prisanam coquunt, siccantque diebus xl. calidissimis æstate. Sunt qui non coquant, sed cum sale terant, adiectaque aqua abluant.

De usu lithargyrii in medicina.

C A P. XXIII.

Vsus eius ad collyria & nitrum, ad muliebrum tollendas fæditates cicatricum, maculasque abluendas, & ad capillum, Vis autem eius est mollire, refrigerare, explere, temperare, tumores vlcera lenire. Talibus quin emplastris ignes etiam sacros, cum ruta myrtoque & aceto tollit. Raxi in Almanfore. Lithargyrium frigidum est, & siccum, excoriationibus, & fætori sudoris confert. Carni quoque augmentum præstat. Platearius ubi supra. Lithargyrium est & stipticum. Quod stipticum est conijcimus, quia siccum est, & tamen in qualitatibus suis est temperatum. Lithargyriorum multiplex est differentia. Est enim quoddam, quod est spuma auri, & cum frangitur interius simile est, & cadmia dicitur proprie. Et est aliud spuma argenti, quod fit per excoctionem in igne, cum non purum à puro separatur, & magis attinet frigiditati, & humiditati. Est & lithargyrium quo communiter vtimur, scilicet fæx stanni, quod fit similiter per excoctionem cum fit stannum ex minera terræ, & illud frigidum est, & stipticum. Similiter dicunt quidam lithargyrium reperiri, quod est fæx plumbi: lithargyrium autem quo vtimur communiter, id est fæx stanni: virtutem & constringendi, & consolidandi habet, & purgandi, & diuerso modo conficiendi: puluis lithargyrii vlcibus impositus saniem consumit, & vlcera consolidat. Contra scabiem quoque, & præcipue factam ex falso phlegmate vel cholera, fit dedecoctio aliquantula olei nucum, & puluis lithargyrii subtilissimus cum aceto diu conficitur, & post additur oleum nucum, & bene conficitur. Sed & contra dysenteriam vitio inferiorum factam iuuat lithargyrium, & contra virgæ vlcerationem: lithargyrium quoque, quod est spuma auri puluerizatur, & cum aqua rosarum frequenter abluatur, & ille puluis in modum collyrii vel solus, vel cum aqua rosarum oculis imponitur. Contra feruores apostematum, in pilo conficitur puluis lithargyrii, & cerussæ: cum aqua rosarum, & circumungitur, valet & idem puluis ad faciem depurandam. Celsus ubi supra. Lithargyrium quidam dicunt, neque refrigeratum, neque calefactum esse, sed mediocriter, esse tamen stipticum, solidatiuum, & omnium concauorum membrorum de bona carne repletum testatur. Carnem superfluam rodit inunctum, putorem coxarum, scabiem, sudorē alarum, & omnia vulnera, & pustulas curat: non nunquam clisterizatum fit optimum remedium vlcenatis intestinis. Cum oleo rosaceo mixtū pustulas narium, & labiorum extirpat. Hali ubi supra. Lithargyrium melius est Atticum & Hispanicum. Quod cū frangitur quasi lamina refulget. Temperatum est in caliditate & frigiditate: desiccans, prodest vlcibus humidis & apostematibus calidis, sicut cataplasmentur, est & in eo quædam ponticitas: unde & carnem in humidis vlcibus producit.

De arte, vel cupro.

C A P. XXIV.

Ex libr. de natura rerum. Aes siue cuprum est eiusdem duriciæ cum argento; & eiusdem liquationis

vis lithargyrii in medicina.

Lithargyrium est multiplex.

Curatio scabiæ.

Dysenteria.

Apostematū

Eadem duriciæ aris & argenti.

hoc excepto, quod est rubei coloris: Æs nulla rubigine corrumpitur, factorem habet, & tamen dulce sonat. *Ex lib. 4. Meteororum.* Æs sicut & plumbum, & glacies, & quæcunque calidi priuatione coagulantur, & à calido liquantur. Æs pulsui cedit, est autem pulsui cefio, hembipedi in profundum transitio. Item quædam ductilia sunt, ut æs: & quæcunque eadem plaga dicuntur in latitudinem pariter, & profunditatem transponi secundum partem. Æs quoque liquabile est, & non flammans. Et quæcunque liquantur ab igne, ista sunt aquosiora ut argentum, & æs. Porro si fuerit argentum viuum bonæ substantiæ, & sulphur non purum, scilicet quod sit in eo vis adurens, conuertit ipsum in æs. *Isidorus.* Æs autem à splendore aeris dicitur, sicut & aurum, & argentum. Apud antiquos prior æris usus, quam ferri cognitus est. Aere quippe primi proscindebant terram, & certamina belli gerabant. Eratque in precio æs magis. Aurum vero & argentum propter inutilitatem reiciebantur. Nunc autem vice versa iacet æs, & aurum summo cessit honore: usus æris postea transijt in simulachris, in vasis, in ædificiorum structuris, ad perpetuitatem quoque monumentorum publicæ constitutiones in ære conscriptæ sunt. Æs omne frigore magno melius funditur. Rubiginem celerius trahit, nisi oleo perungatur. Seruari autem illud optimè in liquida pice tradunt. Inter omnia metalla æs velocissimum est, & maximæ potestatis. Ex eo & æneæ laminæ fiunt. *Philosophus.* Æs siue cuprum sonorum est, & vocale. natura calidum, sonus eius per se rudis est: admixtum vero stanno, vel argento, vel auro validum est valde, dulcemque tinnitum habet. Tinnit autem altius ceteris metallis, sed vexat auditum, nisi stanno commodius temperetur. Et fusile quidem est, & in omne artificium ductibile, sed cum labore & moderamine verberantis: nunquam vero purgari sic potest, quin faciliè contrahat corruptelam: durat tamen in annos plurimos. *Plinius lib. 34.* Et contactu menstrui graue virus odoris accipit, & æruginem: magisque si luna decrecente id accadat. *Idem in li. 34.* Æs inaurati argento viuo, aut lithargyrio legitimè solet. Sed excogitata fraus est: æs siquidem in primis cruciatur, accensumque restringitur sale, aceto, alumine: postea vero exarenatur: an latis decoctum sit splendore deprehenditur. In cinereque & igni exhalatur, ut possit edomitum mixtis pumice, alumine, argento viuo inductas bracteas accipere.

De diuersis speciebus æris.

C A P. XXV.

I *Sidorus.* Sūt autem diuersæ species, æris, ut æs Cyprium, Corinthium, Coronarium, Pyropum, Regulare, Campanum. Cyprium quoniam in Cipro insula prius repertum est: unde appellatum est: sit autem ex lapide æroso, quem Cadmiam vocant, & est ductile, huic si additur plumbum colore purpureo fit. Corinthium æs commixtionis huiusmodi est, qualis fuit facta apud Corinthum, ut dicitur inferius. Coronarium vero ex ære ductili tenuatur in laminas, taurorumque felle tinctum auri speciem in coronis histrionum præbet: unde & nomen habet. Pyropum autem igneus color vocauit. Nam in singulis æris vncijs additis auri scrupulis senis prætenui lamina ignescit, & flammam imitatur. Regulare æs dicitur, quod ab alijs ductile vocatur: eo quod malleo producat, sicut econtra fusile, quod funditur. Et hoc etiam caldarium dicitur, malleis enim frangitur. Omne autem æs diligentius purgatis igni vitijs & excoctis, regulare efficitur. Campanum à Campania Italiæ dictum, vtensilibus, & vasis est probatissimum. *Plinius libro 34.* Æris vena foditur, ignique perficitur: sit & ex æroso lapide, quam Cadmiam

vocant: sit etiam ex alio lapide quem calchiten vocant in Cipro, vbi prima fuit æris inuentio. Moxque vilitas præcipua, reperto in alijs terris præstatio: re: maximèque aurichalco. Summa gloria in Cordubensi, quod imitatur bonitatem aurichalci. Æs Corinthium maximè laudatur, quod casus misenit Corinthus cum caperetur incensa. Est enim admixtio omnium metallorum. Huius primum genus candidum, argenteo nitore quam proximè accedit, in quo illa mixtura præualuit. Alterum genus est in quo aurifulua natura est. Tercium in quo æqualis fuit species omnium, colore preciosum. Coronarium æs ex ductili ære tenuatur in laminas, & tauri felle tinctum auri speciem præbet (ut dictum est) in coronis histrionum. Idemque in vncias additis auri scrupulis senis prætenui pyropi bractea ignescit. Regulare in alijs quoque metallis sit. Idemque caldarium. Differentia vero, quod caldarium funditur tantum, malleis tamen frangibile, quibus obsequitur regulare, ab alijs ductile appellatum, quale omne Cyprium est. In ceteris quoque metallis cura distat à caldario. Nam æs omne diligentius purgatis igne vitijs & excoctis est regulare. In reliquis generibus est palma Campano simile, in multis partibus Italiæ prouincijsque, sed octauas plumbi libras addunt, & bene recoquunt propter ligni inopiam, quantum æres afferat differentia sentitur in Gallia maximè: ibi, scilicet inter lapides funditur candefactos: coctura siquidem exurente efficitur nigrum, atque fragile: præterea semel recoquunt, quod sæpius fecisse plurimum bonitati confert.

De operatione cupri, vel æris in alchimia.

C A P. XXVI.

R *Ær in lib. de aluminibus & salibus.* Æs quidem siue cuprum est de diuisione veneris. Natura eius est calida & sicca, sed minus sicca, quam ferri. Est autem in virtute sua argentum, & in sua liquefactione & duricie, sed rubeum est: qui ergo eradicat eius rubedinem, facit ipsum redire in argentum. Est enim in manifesto suo æs, & in occulto argentum. Commisceatur autem cum auro & argento, & recipit tincturam: sitque ex eo elixir albedinis & rubedinis: nec fugit eius tinctura, quando soluitur cum aqua atramenti vel aluminis. Aqua æris liquefacit omnia corpora, & omnem rem ex lapidibus: regimen autem eius est, sicut regimen ferri æqualiter. *Auicenna in libro alchimie.* Cuprum triplex est, scilicet Hærmenum, naturale, & cuprum Nauræ. Natura eius calida est, & sicca non multum, sed est in eo humiditas: ideo soluitur. Efficitur autem, ut dixi, de argento viuo crasso, & de sulphure rubeo cocto in ventre terræ per ceteras annorum, sed non adeo cocto sicut aurum. Nec est combustum sicut ferrum: ideoque leue est ad imitandum, & est propinquius argento quam auro, quia plus habet de sulphure, quam de argento viuo. Est autem cuprum melius rubeum, & album: quod quando percutitur sonat. Armenium autem cuprum nigrum est, & non est in eo alchymiz operandum, quia multitudo sulphuris quæ ibi est confundit ipsum. Nec potest lauari, nec dealbari. Lauatur enim cuprum ut eius immunditia auferatur. Calcinatur autem ut eius materia attenuetur. Lauatur iterum cum fortissimis aquis, ut humiditatem recuperet, quam in calce perdidit. Sublimatur autem, ut magis attenuetur, & cum auro viuo miscetur, ut materia sua præparetur. *Ex lib. de natura rerum.* Æs siue cuprum est eiusdem duritiei cum argento, & eiusdem lauationis, hoc excepto, quod est rubei coloris. Si quis autem eius rubiginem abstulerit, argentum erit. Huius manifestum est calidum multum, & siccum parum. Eius autem occultum est debilis frigiditatis, &

Hyemen.

Vsus æris antiquior vsu ferri.

Æs stanno temperatum melius sonat.

Inauratio æris.

Cadmia quid.

Coronarium ut unde sic dictum?

Caldarium æs.

Differentia metallorum.

Natura Cupri.

Cuprum in occulto argento.

Cuprum triplex.

multæ

Occultum
æris plumbi.

multæ humiditatis. Et dico, quod æris occultum est, **A** plumbum. Sed ipsum in argentum facilius est convertere, quam in plumbum pervenire, namque ad latera facilius est venire, quam ad fundum.

De virtute ipsius in medicina.

CAP. XXVII.

Virtus æris.

Platearius ubi supra. **Æs** artificio quodam coaptatur & comburitur, ut possit pulverizari. In olla enim facta terrea ponitur æs rubeum, scilicet quod diu ante à fabris fabricatum est, & in fornace ubi fit ignis continuus, ponitur diu: postea pulverizatur. In excoctione enim nimia augmentantur partes terrestres, & diminuantur aquosæ. Huiusmodi ergo æsustum calidum est, & siccum in iij. gradu virtutem habet consumendi, dissolvendi, & melancholicum humorem purgandi & extenuandi: unde convenienter ponitur in emplastris attenuantibus, & emplastris contra splenem. Carnem superfluum corrodit. Contra fistulam pulvis eius cum melle conficitur, & penna intincta imponitur, os fistulæ elaxat, & etiam curat. *Razi in almanfore.* **Æs**ustum capillos tingit, vulnus consolidat, aquam expellit. *Auic. in 2. Can. medicina.* **Æs** calidum est, & siccum in tertio: vlcera maligna ambulatoria consolidat & prohibet, & carnem augmentatam corrodit: acuit visum, & confert duritiei palpebrarum. Capillos denigrat: palato illinitum vomitum excitat. In ære adusto est stipticitas, & acuitas, & consolidatio. Est autem genus æris, quod dicitur calacon. Et frequens est **C** proverbiū: *Si cum forcipibus de calacon enellantur pili, prohibebit ortum eorum.* Non est autem bibendum vasis creis, in quibus est falsedo, vel amaritudo, vel acetositas, aut dulcedo, vel pinguedo: sicut sunt olera & carnes: ipsa quippe transmittunt zamariam, quod est venenum. *Constant. ubi supra.* **Æs**ustum calidum & siccum in quarto gradu vulnera mundificat, tenebrositatem oculorum clarificat, superfluum carnem vulnerum destruit: pessimis vulneribus ne dilatentur repugnat: sed lotum fit utilius humidis naturis, sicut eunuchis, pueris, & mulieribus. *Plinius lib. 34.* **Æris** metalla multis modis instruunt medicinam: utpote cum vlcera omnia ibi occisimè sanentur, maximè tamen prodest Cadmia. *Hali ubi sup.* **Æs**ustum melius est subtile, leve, planum, & utrunque rubeum. Est autem calidum ponticum. Cicatrizat vlcera, quæ sunt in corporibus dura. Sed & si ablatur, mollia quoque cicatrizat corporis vlcera.

Proverbiū
Arabum.

Æs melius.

De Cadmia araria.

CAPUT XXVIII.

Cadmia lo-
cus genera-
tionis.

Capnitis.

Botryscentos.

Isidorus. Purgamenta vero æris sunt Cadmia, & ærugo, & æris flos. Cadmia gignitur in metallorum æris, & argenti fornacibus insidente nidore. Nam & ipse lapis Cadmia vocatur, ex quo æs fit: sicutrusus in fornacibus existit, & sui nominis originem recipit. *Plinius ubi supra.* Cadmia sine dubio fit in argenti fornacibus candidior, & minus ponderosa, sed nequaquam ærariæ comparanda. Tria sunt eius genera, vel etiam plura. Namque ipse lapis ex quo fit æs, Cadmia vocatur: necessarius quidem fufus, & medicinz inutilis. Sicutrusus in fornacibus alia existit, quæ sui nominis originem recipit. Fit autem egesta flammis, atque flatu tenuissima parte materiz in cameris lateribusve fornacum, ore, quo eluctantur flammæ appellata capnitis. Exusta ex nimia levitate similis favillæ. Interior autem est optima cameris dependens, & ab hoc argumento botryscentos cognominata. Hæc priore ponderosior, secuturis levior. Duo sunt eius colores. Deterior est cinerius, Melior puniceus: frialis, & oculorum utilissima medicamen-

tis. Tertia est in lateribus fornacum, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit: & hæc dicitur placitis. Et ipsa ab argumento crusta verius quam pumex: intus varia, ad psoras utilior, & ad detrahendas cicatrices. Fluunt ex ea alia duo genera: Onychitis extra pene cærulea. Intus onychiti maculis similis. Ostracitis tota nigra cæterarumque sordidissima, vulneribus maximè utilis. Omnis autem Cadmia in Cypri fornacibus est optima. Iterum à Medicis coquitur carbone puro: & ubi redigitur in cinerem, extinguitur: quæ ad emplastra præparatur vino amineo. Quæ vero ad psoras aceto. Quidam in ollis fictilibus tusam vrunt, & in mortarijs lavant, postea sicant. Cadmix effectus est sanare, siccare, fluxiones sistere, prerigia sordes oculorum purgare, scabriciem extenuare. Et quicquid in effectu plumbi dicemus inferius, & æs ipsum ad omnia eadem virtutibus, præter quæ ad albugines oculorum cum lacte sanat: facit & vomitiones è melle sumptum. Virtutem autem æs Cyprium in fictilibus crudis, cum pari pondere sulphuris, vase circumlito spiramento in caminis, donec ipsa vasa percoquantur. Quidam & salem, Aliqui alumen pro sulphure addunt, Alij vero nihil, sed aceto tantum perfundunt. Vstum mortatio thebaico teritur, Aqua pluviz lavatur, Iterum adiecta largiore teritur, ac relinquitur donec cõfedeat, & hoc sæpius donec ad speciem minij redeat, tunc siccatum in Sole in ærea phixide servatur.

Placitis.

Onychitis
Ostracitis.Effectus
Cadmix.

De Scoria æris ac flore, & Squama.

CAP. XXIX.

Æris scoria simili modo lanatur, minor effectu quam ipsum æs. *Hali ubi supra.* Tubal hoc est æris scoria melius est nigrum: sed inclinans ad ruborem tenue velut cortices, & est subtilius ære combusto. Elimat & incidit quæ noxia sunt. Tenebras oculorum aufert, & asperitatem palpebrarum dissolvit, zamarum, idest viridis æris calidum, carnem superfluum comedit & est incidens, si cum cera & oleo oliuz misceatur: elimat sine morsura & carnem adducit. *Plinius ubi supra.* **Æris** quoque flos utilis est medicinz. Fitque ære fuso & in aliam fornacem translato. Ibi namque flata crebriore exentiuntur, velut milij squamæ quas lepidas vocat: & sic adulteratur flos, ut squama veneat pro eo. Est autem squama æris decussa vi clavis, in quos panes crei feruntur. In Cyprijs maximè officinis omnia.

Squama æris

Differentia hæc est, quod squama excutitur istibus, iisdem panibus flos sponte cadit. Est alterum genus squamæ subtilius, ex summa, scilicet lanugine decussum, quod scilicet stomoma vocant. Squama autem, & flos in patinis fictilibus, aut æreis virtutibus: deinde (ut supra) ad eosdem usus lavantur. Amplius & narium carnosa tollit vitia. Iterumque sedat gravitates aurium, per fistulas in eas flatu impulsæ, vlcera oris aufert admota farina, & consillas cum melle. Fit autem & ex ære candido cyprio, squama longè inefficacior. *Isidorus ubi supra.* **Æris** flos sic leu gignitur conflationibus ære soluto ac reliquato aqua frigida superfusa: repentina quippe densatione, tanquam de tucco reparatur flos. *Auic. ubi supra.* Flos æris stipticus est, corrosivus & mordicativus, carnem additam corrodit. Quod ex eo album est, tritum & in aurem sufflatum delet surditatem antiquam. Et ex eo tingitur palatum cum melle propter apostemata gulæ, & vuz. Soluit autem humorem crassum, & aquam citrinam. Et ponitur in exiccatis hæmorrhoidarum & exiturarum ani. *Constanti ubi supra.* Flos æris calidus est, & siccus in quarto gradu, Carnes superfluas consumit, & visum clarificat.

Tonsillarum
curatio.Flos æris
qualis.

De ipsius rubigine vel ærugine.

CAP. XXX.

Plinius ubi supra. Aera exterfa celerius sentire rubiginem, quam neglecta tradunt, nisi oleo perungatur: feruari autem optimè in liquida pice tradunt. Isidorus: æruginem quoque æs creat. Nam ærea lamina super vas aceti aspersim superponuntur: atque ita distillantibus quod ex eis ceciderit in ipsum acetum teritur & cribratur. Plinius ubi supra. Aeruginis quoque magnus est usus, sed illa fit modis pluribus. Nam & e lapide ex quo coquitur æs deradditur: & ære cãdido perforato, atque in cadis super acetum suspenso, æreo obturatumque opereulo, multo probatior est quàm si hoc idem squamis fiat. Quidam ipsa vasa cãdidi æris in aceto fistilibus condunt, ac decima die radunt. Alij vinaceis tegunt, totidemque post dies radunt. Alij delimatam æris scobem aceto spargunt, versantque spatibus sæpius in die, donec absumatur. Eadem scobem alij in mortarijs æreis ex aceto malant terere. Ocissimè vero coronarium contrahit æruginem recisamenti in acetum additis. Adulterant autem marmore trito maximè rhodiam æruginem. Alij pumice, aut gummi: præcipuè vero fallit atramento adulterata sutorio. Cætera quippe dente comprehenduntur stidentia in frendendo. Experimentum est bacillo ferreo, nam quæ sincera est colorem suum retinet, Quæ mixta atramento rubescit. Deprehenditur & papyro galla prius maceratæ. Nigrescit enim statim ærugine illita: deprehenditur & visu malignè virens. Sed siue sinceram siue adulteram, siccitam eius aptissimum est vri ac versari in patina hõna, donec fiat fauilla, postea teritur & reconditur. Nonnulli & thus masculum admiscunt; lauat autem ærugo sicut cadmia: vis eius oculorum collyrijs est aptissima, & de lachrymationibus mordendo proficua. Sed ablui necessarium est penicillis calidis, donec rodere desinat. Aërugo cruda vulnerarijs emplastris miscetur: oris etiam & gingivarum exulcerationem mirificè emendat. Et labiorum vlcera cum oleo. Quod & si addatur cera purgat, & ad cicatricem perducit. Aërugo & callum fistularum erodit, vitiorumque circa sedem, per se siue cum hammoniaco illita, vel collyrij modo in fistulas adacta. Eademque cum resina terebinthinæ tertia parte subacta tollit lepras. Est & alterum genus æruginis in ære cyprio, quam scoleciam vocant: hoc trito alumine, aut sale, aut nitro pari pondere cum aceto albo, quam acerrimo, est medicinz remedio. Nec fit hoc nisi diebus æstuosissimis circa ortum canis. Teritur autem donec putridum fiat, vel viride, contrahetque in se cœn vermiculorum speciem; unde & nomen habet, nam *vermiculus* dicitur vermiculus. Quod vitium, ut emendetur: duæ partes aceti vrina impubis pueri miscentur. Idem autem in medicamentis & lanterna efficit, quia diximus aurum ferruminari: usus vtriusque est, qui æruginis: scolecia fit per ierasa ab ærario lapide dicto chalcite, de quo nunc restat dicere.

De Chalcite.

CAP. XXXI.

Chalcitis namque lapis vocatur, de quo & ipsum æs coquitur. Distat à Cadmia, quod illa quidem super terram ex subsidialibus cãditur petris: hic autem ex obrutis. Item quod chalcitis friat se statim mollis natura, ut videatur lanugo concreta. Est & alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet æris & misy, & fori, de quibus infra. Habet aut venas æris oblongas: probatur mellei coloris, gracili venarum discursu, friabilis nec lapidosa. Putant & recentem esse vtiliorem, quoniam inueterata fori fiat

A vis eius ad crescentem in vlceribus sanguinem sistendum; visam gingivas tonsillas farina compescendum. Vulgè quoque vitijs in vellere reponitur. Cum succo vero porri, & verendorum vitijs additur emplastris. Maceratur autem in fistili ex aceto circumlinito fimo diebus xl. & croci colorem trahit: & cum admixto cadmiæ pari pondere, medicamentum foricon dictum efficit. Quod si duæ partes chalcitis tertiæ cadmiæ temperetur, acius hoc idem fiat. Acius etiam num & vehementius factum, si aceto quam vino temperentur. Tosta vero fit efficacior ad eadem omnia. Sori Aegyptiam maximè laudatur, multum superato Cyprio, Hispaniensi, & Aphrico, quamquam oculorum quoque curationi quidam vtilius Cyprium putant. Sed in quacunque natione optimum, cui maximum virus, olfactu, trituque pinguitur nigrescens & spongiosum stomacho res contraria intantum, ut quibusdam olfactu modo vomitiones foueat. Et Aegyptium quidem tale est: Alterius nationis contritum splendescit. & Misy est lapidosius: prodest autem & dentium dolori, si contineatur atque colluatur. Et oris vlceribus grauibz quæque serpunt. Virtus carbonibus, ut chalcitis. Misy vero aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in scrobibus eius flore luteo miscente se ligni pinea fauilla. Porro reuera ex supradicto fit lapide concretum natura, discretumque & optimum in Cypriorum officinis, cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ, & cum teratur arenosa natura, siue terra chalcitidi similis. Hoc autem miscet, qui aurum purgant. Vtilitas eius est: infusi cum rosaceo auribus purulentis, & lana impositi capitis quoque vlceribus. Extenuat etiam scabrities oculorum inueteratas: præcipueque vtilis est tonsillis, contraque anginas & suppurata. Ratio vt xvj, dragmæ in hemina aceti coquantur melle addito, donec lentescat. Quotiens opus sit molli vim eius, melle aspergitur. Erodit & callum fistularum ex aceto fouentium, & collyrijs additur. Sistit & sanguinem & vlcera quæ serpunt, quæve putrescunt. Absumit etiam carnes excrecentes: peculiariter autem virilitatis vitijs proficit, ac foeminarum profluvium sistit. Sori Aegyptium maximè laudatur. Dioscorides. Chalcitis est gleba naturalis, quæ in insula Cypri inuenitur in metallis, colore subaureo, fragilis, intus venas diffusas habens, etiam in modum stellarum fulgentes guttas, optima est recens & mundissima, & æqualiter fragilis. Virtus est ei stiptica, & thermanica, & scartorica, purgans palpebras, & oculos. Ignem sacrum extinguit, & herpetas curat, faucium rheuma impositum astinet, fluxumque sanguinis matricis retinet, vulnera pascencia sanat.

De Chalcantbo.

CAP. XXXII.

Isidorus libro de timofecto. Chalcantum dicitur, quia chalcitis est thymum, idest flos: unde apud Latinos æris flos appellatur: olim in Hispaniæ puteis, vel stagnis id genus aquæ habentibus eam decoquebant, & in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas rectes lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adhaerebat. Sicque euectum siccabatur diebus xxx. Fit autem nunc alibi in speluncis, quod liquidum collectum: dehinc diffusum in quosdam botros solidatur. Fit & in scrobibus cavatis, quorum è lateribus decedentes guttæ coalescunt. Fit & salis modo ex flagrantissimo Sole. Adeo autem cõstrictiõis virtutis est vt in Leonum, & Vrsorum ora aspersum, tantam vim habet attingendi, vt non valeant mordere. Plinius ubi supra. Græci cognationem æris fecerunt nomine attamento sutorio, quod appellant chalcantum. Nec vilius æque mira est natura. In Hispania quidè

è stagnis,

Atramentum
sutorum.

Stiria.

Stalagma.

Chalcantum
duplex.

Virtus.

Remedium
Epiphora si-
ne lachryma
oculorum.Oculorum
curatio.

de stagnis, & puteis huiusmodi aquam habentibus efficitur: ea quæ dulci mensura pari admixta decoquitur, & in piscinas ligneas funditur immobilibus super has transitis dependent lapillis restes extentæ. E quibus adhærescens limus vitreis acinis imaginem quandam vix reddit, exemptum ita siccatur diebus xxx. colore ceruleo, per quam spectabili nitore, vitrumque esse creditur. Diluen. lo sic ringendis corijs attramentum. Fit & pluribus modis genere eo in scrobe cauto, quatum è lateribus distillantes hyberno gela styrias (stalagmiam vocant) neque est purius aliud. Sed ex eo candidum colorem sentientem violam leucanthon vocant. Fit & in saxorum catinis pluvie aqua corruato gelante limo. Fit & salis modo flagrantissimo Sole admixtas dulces aquas cogente. Ideo quidā duplici appellat differentia chalcantum, scilicet fossile, aut factitium: hoc quidem Palladius: & quantum colore melius, tātum in bonitate deterius. *Dioscorides.* Chalcanti species sunt tres. Vna, scilicet quæ distillat ex metallicis fabricis, vel à cloacis aliquibus, & inspissatur, sicque colligitur. Altera in speluncis invenitur. Et collecta in vasis refunditur: ibique coagulatur. Tertia in Hispania fit imbecillis & decolorata. Conficitur autem aqua mixtum & coctum. Est itaque summū cyanei coloris, grane, spissum, splendens, mundum & limpidum. Coctum autem ad denigrandum, & infecturam utile est.

De multiplici eius in medicina remedio.

CAP. XXXIII.

Idem. Virtus est eius styptica, thermantica, scarotica, lumbricos laios excludit: venenum grane bibitum cum mulso expellit: vomitum prouocat bibitum cum aqua, vel in naribus missum caput purgat. *Plinius ubi supra.* Chalcantum maximè probant Cyprum: in medicinz vsu. Dragmæ pondere sumitur ad depellenda ventris animalia cum melle: purgat quoque caput dilutum in naribus instillatum: purgat etiam stomachū cum melle, vel in aqua malsa sumptum. Medetur & oculorum scabiei dolorique, necnon & caligini, & oris vlcerebus. Sistit quoque sanguinem narium, & item hæmorrhoidum. Idem cum semine hyoscyami ossa fracta extrahit. Epiphoras suspendit, penicillo fronti impositum. Efficax etiam est in emplastris ad purganda vlcera, & vlcetum excrescentia. Cum lini semine supponitur, & emplastris ad dolores tollendos. Tollit & vuas si decocto tangerentur: Quodque ex eo candicat in eo vsu violaceis præfertur. Et aurum gravitati per si tulas inspiratur, vulnera quoque per se illitum sanat, sed cicatrices tingit, nuper inuentum est Vrsorum in arena, & Leonum ora aspergere illo. Illique tanta vis est astringendi: vt ex tunc non queant mordere.

De Pompholyge, & spondio.

CAP. XXXIV.

Nunc etiam in ærarijs reperiuntur quæ pompholygen, & spondion vocant. Differentia vero est: quod pompholyx asperatur lotura, spondio sublotum est. Aliqui quod candidum sit atque leuissimum pompholygen dixere ipsumque favillam æris & chalcitis. Spondion autem nigrum esse: quod derasum parietibus fornacum, mititur scintillas ex carbonibus quandoque. Hoc aceto præstat oris odorem, & si lingua tangatur horridum saporem. Convenitque oculorum medicamentis, quibuscumque occurrentis vitij valet, & ad omnia ad quæ spondion. Hoc distat, quod vis huius elatior est. Et in emplastris additur, quibus lenis refrigeratio & siccatio quaeritur: utilis autem est ad omnia quod vino est lotum. Spondio cyprum est optimum, sit autem cadmia & æra-

SPEC. NATVRALE.

Ario lapide liq. rescentibus: lænissimè hoc efficitur, & ocys egolatque & fornacibus rectisq. adhærescit, à fuligine distans candore. Quod minus ex ea candidum est: immaturæ fornacis argumentum est. Quod vero rubicundius est, acriorem vim habet: adeo exulcerat, vt cum lauatur excæcet si oculos attingat.

Est & spondium mellei coloris, in quo plurimum intelligitur æris. Sed quocunque genus lauando fit vtilius. Purgatur ante puma, deinde crassiore lotura: digitis scabriciem exterrunt. Media vis eius est quæ vino lauatur. Est & aliqua in genere vini differentia: læni etenim lotum collyrijs oculorum vigilijs fatigatorum putatur aptum. Idemque efficacius est vlcerebus quæ manant, vel oris quæ madent, & omnibus medicamentis quæ contra gangrenas parantur, sit & in argenti fornacibus spondium quod lauricin vocant vtilissima confirmatur oculis, illa quæ sit in aurarijs. Nec in alia parte magis est mirari ingenia vitæ.

De Diphryge & antispondio.

CAP. XXXV.

In eisdem officinis discernitur, quam diphrygen *Origo.* Græci vocant, ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex inuenitur, fieri namque traditur ex lapide pyrite in caminis cremato, donec in rubricam excoquitur: sit & in Cypro ex luto cuiusdam specus prius arefacto paulatim mox circumdatis sarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fæce subsidente: differentia est quidem, quod æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat. Diphryges remanent. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipsum vero non percoqui, nisi translatum in alias fornaces. Et esse modum quandam materiz, id quod excocto supersit, diaphrygā vocant. Ratio eius in medicinis similis est supradictis, siccare, & excrescentia consumere ac propurgare: probatur lingua, vt eam siccet tactu statim, ærisque saporem reddat: Antispondion vocant cinerem sici arboris, vel caprifici, vel myrti foliorum, cum tenerimis partibus ramorū: vel oleastri, vel cytorei vel lētisci. Item ex moris immaturis, idest candidis in Sole arefactis, vel è buxi coma, vel pseudocyperi, vel rubi, vel terebinthi, vel oenanthis: vruntur omnia ea fictili crudo in fornacibus, donec figulina percoquatur. In ærarijs officinis, & smegma fit ære iam liquato ac percocto, additis etiam carbonibus paulatimque accensis, ac repente statu vehementiori expulitur pala quædam æris: solum autem quo excipitur stratum esse debet.

De Aurichalco.

CAP. XXXVI.

Isidor. Aurichaleum dicitur, eo quod splendorem auri, & dariciem æris possideat. Est autem nomen compositum ex lingua Latina, & Græca. *Æs* enim Græcè *χαλκός* vocatur, sit autem ex ære, & igne multo: ac medicaminibus ad aureum colorem perducitur. *Plinius libr. 33.* In Ægypto (vt dictum est supra) fuit æris inuentio prima. Moxque vilitas eius præcipua, in alijs terris præstantiore reperto maximeque aurichalco, quod ob præcipuam bonitatem diu obtinuit admirationem. Summa gloria in Cordubensi, quod imitatur bonitatem aurichalci. *Ex libr. de natur. rerum.* Ex ære fit aurichaleum, sic dictum, quia splendorem habeat auri, vel quia de ipso sit aurum. Dicit enim Philosophus in libr. de homine: quod ex vrina putri, & aurichalco fit aurum optimum. Quod intelligendum est in colore, non in substantia. Dicit enim idem Aristotel. quod variatur color, sed

Color.

Origo.

Discrimen

Vilitas.
Antispondi.

Etymon.

Dicitur philosophi
exponitur.

Electrum. substantia manet. Hoc aurichalcum frequentius, A
scripturæ vocant electrum. Et hoc propter colorem
electro prope consimilem. *Ex doctrina alchymie.* Æs
autem transmutantur in aurichalcum, quod fit me-
diante tuchia, quia fumus eius albificat, & habet na-
turam spiritus: statimque cum pulvis eius projicitur
super æs fustum, vel miscetur cum laminis æris, in ipsa
æris fusione tuchia calefit, & fugam querit tanquam
spiritus: unde apparet, quod eius fuga fit per æris cor-
pus fustum: sicque siccat ipsum, quia fumus eius est
temperatè albus: & album huiusmodi mixtum cum
rubeo reprimat rubedinem, & fit cytrinum, & ita
aurichalcum.

De Stanno.

CAP. XXXVII.

I Sidorus. Stanni Etymologia est separans, & secer-
nens. Mixta enim, & adulterata inter se per ignem,
metalla diffociat: & ab auro, & argento & plum-
bumque secernt. Alia quoque metalla ab igne de-
fendit, & cum sit natura æris ferrique durissima, si
absque stanno fuerit, vritur, & crematur. Stannum
illitum æreis vasis, saporem facit gratiorem, & virus
compescit æruginis. Specula etiam ex eo temperan-
tur: cerussa quoque ex eo sicut ex plumbo conficitur.
Plinius lib. 34. Ærametis conglutinator stannum,
stannoque argentum. Et iterum. Optima vero fie-
bant olim stanno, & ære mixtis, & specula Brundu-
fina. Nunc prælata sunt argentea. *Idem in libr. 34.*
Plumbum nigrum aliquando cum argento nascitur,
mixtisque venis conflatur. Eius qui primus fuit in
fornacibus liquor, appellatur stannum, qui secun-
dus argentum. Stannum (ut dictum est) saporem
gratiorem reddit æreis vasis illitum, compescit æru-
ginis virus: mirumque, quod pondus non auget. Spe-
cula quoque ex illo (ut diximus) laudatissima tem-
perabantur Brundusij, donec argenteis & ancillæ
cæperunt uti. Nunc autem adulteratur stannum æ-
ris candidi, tertia portione addita in plumbum al-
bum. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigrique li-
bris: & hoc nunc argentarium vocant aliqui. Idem
& tertiarium appellant: in quo duæ sunt portiones
nigri, tertia vero albi. Precium eius in triginta libris
æstimatur: & hoc fistulæ solidantur. Improbiores ad-
ditis ad tertiarium æquis partibus albi, argentarium
vocant: & eo quo volunt incoquant precio huius
faciundo in pondo cxxx. In libras albo per se sincero
precia sunt triginta, nigro xvij. *Aristor. in libro quarto
Meteororum.* Stannum ut cætera quæ prædicta sunt, a-
quosum esse probatur, quoniam & ipsum calido li-
quatur. Et videtur stannum habere bonum argen-
tum viuum, sulphur vero malum, & hæc non bene
mixta, sed tanquam per parva composita: ideoque
fit tale. *Ex libr. de natur. rerum.* Stannum temperatissi-
mæ naturæ est. In Britannia tantum olim operire so-
lebant: sed nunc in Germaniæ partibus abundantissi-
ma vena reperta est, valde ductile & tractabile, su-
per omnia quoque metalla liquabile: per se quoque
est mutum, sed cum ære, vel argento, vel auro mix-
tum sonorum est, & harmoniacum. Fulget interius,
sed foris de facili contrahit corruptelam, & hoc squa-
loris, non rubiginis, nunquam enim rubiginatur. In
aqua diu iacens de facili putrescit: unde fistulæ aquæ-
ductus quæ sub terra fieri solebant, ex plumbo & con-
solidari stanno, modernis temporibus ex calido, &
fussili plumbo consolidari ars hominum excogitavit,
quia soliditate stanni solidatæ durare non pote-
rant in longinquum. Plumbum vero sub terra sem-
per durat.

*Plumbi &
argenti vena
mixta.*

Argentarium.

*Stannum a-
quosum.*

*Stannum so-
norum cum
auro, &c.*

*Nota de a-
quoductibus*

De operatione stanni in alchymia.

CAP. XXXVIII.

Ex libro de aluminibus & salibus. Stannum est ex
seccione levis: natura eius est calida & humida:
sed minorata est eius caliditas, quia complexio eius
corrupta est per dominium super ipsum in minera
ipsius. Et in ipso sunt mollietates & stridor, & velo-
citas liquefactionis, & acetositas. Qui ergo remo-
uet ab eo has infirmitates quatuor, reducit ipsum in
argentum. Est autem gravis tinctura, & albificat æs
propriè, quia singulare cum eo est. Recipit autem
tincturam rubeam, & fit ex eo aqua acuta, cum qua
retinetur argentum viuum, & est inimicum argento
& æri, conueniens autè auro & ferro. Auicenna in lib.
alchymie de anima. Stannum quadruplex est, & om-
nia intrant in alchymia magisterio. Horum autem
melios est album & croceum, quod sonat percussum:
& hoc vocatur althe. Secundum genus est inoe,
quod apparet nigrum, & non sonat. Tertium est cali-
con, quod graue soluitur. Quartum est cerab, & est
sicut althe. Ex lib. de vaporibus. Auerroes. Stanni
consolidatiuum est plumbum, & plumbi stannum.
Quodque plumbum consolidetur stanno, non est de
natura plumbi, sed de natura stanni liquefacti, plum-
bum humidum liquefactum penetrantis: ex qua vi-
delicet penetratione in illis duobus generatur humi-
dum viscosum ligans partes stanni. Stannum vero
consolidans, & stannum consolidatiuum, quoniam utrū-
que sic contradicit viscositati, quæ debet esse ex vno
humido, & alio sicco, ideo non est aliqua consolida-
tio stanni cum stanno. Borax autem consolidat argen-
tum cum argento, vel stannum cum stanno, impos-
sibile est hoc esse, nisi communicet cum eis in radi-
ce, sicut dicitur inferius. *Ex libro de natura rerum.* Ex
stanno fit optimum sal ex quo faciunt aquam acu-
tam: & cum ea tingunt argentum viuum Stanno li-
quefacto, & postmodum aceto in quo est argentum
viuum infuso, cum valde sit penetratiuum, adhuc ma-
gis iuuante aceto omnes stanni partes intrat, suaque
humiditate remollit stanni siccitatem.

*Stannum re-
ducitur in
argentum: tamen est
inimicum.*

*Stannum non
consolidatur
stanno.*

De virtute stanni in medicina.

CAP. XXXIX.

S tannum quoque valet ad multorum remedia
morborum, & eius scoria prodest vlcibus o-
culorum. *Auicenna in secundo Canone.* Razas ipsum est
stannum, & est frigidum, & humidum. Subtile est
ex eo, quod adustum est, & eius cerussa, oportet au-
tem ut timeatur eius odor, quando aduritur. In eo qui-
dem quod adustum est, est lænificatio, subtilizatio, re-
solutio, & interiectio sanguinis. Eiusque cerussa est
glutinativa, & infrigidativa: cuius virtus est quasi
tuchiz adustæ. Confert autem stannum apostematibus
fricatum cum vino, aliquove succorum frigi-
dorum. Confert etiam vlcibus fraudulentis & am-
bulatiuis. Et cerussa replet vlcera atque glutinat ea:
præterea cerussa stanni fricata super puncturam ma-
rinis scorpionis confert; Similiter & draconis marini.
Sed oportet ut odor eius caueatur propter adustio-
nem. *Halserubi supra.* Azerebrum, stannum frigidum
est. Et est in eo siccitas: illud melius est, quod mini-
mè subdentibus frendet, vel stridet. Et in eo sunt
quædam virtutes aquosæ: si fricetur ad lapidem cum
modico vino, vel oleo oliuæ proderit apostematibus,
quæ circa, & supra verenda sunt, & in lumbis. Item
si cum eius frustro emplasterizetur anus inferius,
sedat appetitum coitus.

*Stannum
medicinale.*

*Veneri appo-
situm solat*

De Plumbo.

CAP. XL.

Erymen.

Cantabrigii
plumbum.Plumbum
mutum.

Scoria.

I Sidor. Plumbum dicitur, quod ex eo primum pi-
lis factis altitudo maris tēta est. Huius duo sunt
genera nigrum, vel candidum. Sed candidum melius
est, quod prius in insulis Atlantici maris inuentum
est. Similiter & in Lusitania, & in Gallicia gignitur
sumpta tellure arenosa coloris nigri, & pondere gra-
ui. Interueniunt & minuti calculi, maximè & Tor-
rentibus siccatis: has arenas lauant metallici, & quod
subsudet coquant fornacibus. Inueniuntur & in au-
ratis metallis aqua missa calculi nigri, & graues. Et
dum aurum colligitur, cum eo remanent: postea se-
parati conflantur, & in puluerem album resoluuntur.
Inde & eadem est grauitas plumbo, quæ auro. Ni-
grum plumbum circa Cantabriam abundat, cuius
origo duplex est. Aut enim solum ex vena sua pro-
dit, aut cum argento nascitur, mixtisque venis con-
flatur. Huius primus in fornacibus liquor stannum
est. Secundus argentum. Quod remanet superaddita
vena rursusque conflata fit nigrum plumbum. India
neque æs, neque plumbum habet, gemmis tantum,
& margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistu-
las laminaeque utimur. Laboriosius in Hispania, &
Gallia plumbum eruitur. Nam in Britannia summo
terre cortio. *Ex lib. 4. Meteororum.* Plumbum quoque
liquatur ut fluat: fluensque rursus ex frigore con-
gelatum, colore nigrum, & simile calci efficitur.
Nam quæcunque (ut supra dictum est) calidi priua-
tione coagulantur à calido liquantur, ut glacies, plum-
bum, æs, & similia: & ista sunt aquosiora. Plumbum
quando liquatur est argentum viuum, cumque cale-
factum fuerit, conuertitur in liquorem omnibus li-
quabilibus communem, scilicet igneum rubeum.
Ex libro de natura rerum. Plumbum temperatæ naturæ
est, sicut stannum, ponderosum sicut aurum. Ita
quod duplex habet pondus argenti vel æris: ductile
quoque est tractabile, minus autem stanno liquabile,
ad horam autem liquatum ante nitescit, postmodum
vero naturalibus sordibus adumbratur. Compressiuū
est, & leuificatiuum. Nec solum in se mutum est na-
turaliter, sed etiam muta efficit alia metalla quibus
admisceatur: liquefactum in igne cæteris metallis plus
minuitur. Scoria eius, id est, spuma continet argen-
tum. Hoc autem proprium est, & speciale plumbo
inter metalla, quod semper augmentatur: & hoc sub
diuo magis, & in aere, quam sub terra, squalorem
vero continet, sed non rubiginem. *Glossa super Iob.*
Quod in plumbo scribitur citius deletur, quod vero
in silice scribitur citius manet. Vnde Iob in persona
Christi, vel Ecclesiæ. *Scribantur inquit sermones mei si-
licet ferreo in plumbi lamina, vel celso sculpantur in silice.*
Iudæa vero cito verba Dei recipit, ac deserit: sed
Gentilitas vix recipit, & fortiter tenuit. *Glossa super*
Hieremiam. Plumbum metallis adulteratis miscetur,
ut aliena materia separetur. Et si fortè purgata non
fuerit, plumbum omnino consumitur: & in nihilum
redigitur. Vnde per Hieremiam à domino, de his in
quibus sermo Dei perit, metaphoricè dicitur: Defi-
cit confectorium, in igne consumptum est plumbum.
Plinius in libro 34. Plumbum nigrum conglutinatur
albo, ipsumque album sibi oleo. Argentum quoque
non potest excoqui, nisi cum plumbo, vel vena
plumbi.

Adhuc de plumbi origine & natura.

CAP. XLI.

Plinius lib. 34. Plumbi genus candidum est, præ-
ciosissimum à Græcis cassiterium: fabuloseque
narratum est in insulis Atlantici maris peti, vitilibus-

A que nauigijs corio circumfusus aduehi. Nunc autem
certum est in Lusitania gigni, & in Gallitia summa
tellure, arenosa colorisque nigri, pondere tantum ea
deprehenditur. Inuenitur & in aurarijs metallis, quæ
allucia vocantur. Aqua siquidem immissa, eluunt
calculos nigros paululum candore variatos, quibus
eadem grauitas quæ auro. Et ideo in calathis, in qui-
bus aurum colligitur, cum eo remanent: postea vero
caminis separantur, conflatisque in plumbum album
resoluuntur, nec fit in Gallicia nigrum, cum in vicina
Cantabria abundet tantum nigrum. Nec fit argen-
tum ex albo, cum fiat ex nigro. Plumbi vero nigri
duplex est origo, ut superius dictum est. Albi natura
plus aridi habet. Contraque nigri tota humida est.
Ideoq; albū nulli rei sine mixtura vtile est. Nec ex eo
argentum plumbatur, quoniam prius liquefcit argen-
tum. Confirmant, quod si minus albo nigri, quam
sit satis miscetur, argentum ab eo eroditur. Album
incoquitur æreis operibus Galliarum inuento: ita ut
vix discerni queat ab argento. Albi plumbi experi-
mentum in charta est, ut liquefactum pondere videat-
ur non calore rupisse. Iongi non potest inter se plum-
bum nigrum sine albo. Nec hoc ei sine oleo. Sed nec
album quidem secum iungi potest sine nigro. Nigri
genera sunt Ioueranum, Caprariense, Oleastrense.
Nec vlla est differentia scorix modo diligenter exco-
cta. Mirum in his solis metallis, quod ea derelicta fer-
tilius reuiuiscunt: hoc videtur facere relaxatis spir-
amentis ad satietatem aer infusus, ut æquè feminas
quasdam fecundiores facere abortus. Nuper id com-
pertum est in Bætica metallo santarenfi, quod locari
solum decem libris per ducentos ante annos, post-
quam obliteratum erat lxx. locatum est. Simili mo-
do Antonianum in eadem Prouincia, pari locatione
peruenit ad pondo ccc. vestigialis: & mirum vas è
plumbo constat addita aqua non liquefcere. Eadem
in aqua si additur calculus creusæ quadrans vas
peruri.

Origo.

Æris albi in-
coctio in
Gallijs in-
uenta.

Mirum.

Aurum in
plumbo.Non cogau-
det auro.

De operatione plumbi in alchymia.

CAP. XLII.

EX libro Meteoror. 4. Plumbi crassi argentum
viuum est malum, ponderosum, luteum, eius
quoque sulphur est malum, & mali saporis fatidi-
que ac debilis, vnde non gelatur. Et artifices faciunt
artificialiter gelationem fete sensibilem. Sciant vero
artifices naturæ species permutari non posse. Sed eis
similia possunt facere, plumbique immunditias ab-
stergere, veruntamen semper erit plumbum, & si vi-
deatur argentum, sed obtinebunt in eo qualitates
alienæ, ut in ipso errent homines. *Anicen. in libr. al-*
chymia. Plumbum sicut & stannum quadruplex est,
scilicet mixtum cum stanno, naturale, plumbum

Plumbum
quadruplex.

de

de enchacia, plumbum gressuri. Huius natura frigida est, & parum sicca, sed est ibi humiditas multa. Est autem de auro viuo crasso, & de sulphure crasso spisso non claro, & est ibi plus de auro viuo, quam de sulphure. Nec est multum coctum, sed molle remansit, & ideo soluitur statim. Et quia in eo multum est argenti viui, magis est de natura auri, nisi quia aurum est de pulchro auro viuo cum sulphure claro, plumbum autem de conuerso, & aurum quidem coctum, hoc autem crudum. Si quis autem sciat preparare, leuiter se mutat in naturam auri. Est autem plumbum illud melius, quod est bene ponderatum, & quando scinditur est album, & quando percutitur non sonat, quando funditur tarde se infrigidat.

Melius.

Razi in libro de aluminibus, & salibus. Plumbum est ex sectione Saturni, in ipso sunt aurum, & argentum per potentiam, non per visum. Et est grauis corporis, velocis liquefactionis, tardi motus suscipiens tincturam. Ex ipso exit argentum, & sunt ex eo lithargyrium, & cerussa, & elixir maius rubedini, & albedini, & etiam aqua cum quibus retinetur argentum viuum. Rectificatur cum aere preparatio, & vnitur cum argento. Sed separatur ab eo per examinationem. Ventus eius frangit aurum, & coagulat argentum viuum. Conuenerunt Graeci Philosophi, quod omnium corporum plumbum auro propinquius est, quia eius occultum est calidum, & humidum, occultum vero auri frigidum, & siccum. Itaque manifestum huius corporis plumbum, quia frigidum, & siccum, occultum vero eius aurum, quia calidum, & humidum. Ait etiam Armenides. Non aestimatis plumbum esse ex stanno, vel ex aliquo corporum. Neque enim est nisi aurum, super quod introiit nocumentum in minera sua, sicut ingreditur super fatum in ventre matris, vnde & auro simile est in dispositionibus suis. Nam sicut aurum est permansens ac ponderosum, expectans sub terra, & aqua, & aere, nec permutatur, similiter & plumbum. Est autem in ipso nigredo, albedo, & rubedo.

Auro propinquius.

De mutua plumbi, & stanni collatione.

CAP. XLIII.

Plinius ubi supra. Plumbum (vt dictum est) plerumque cum argento nascitur, mixtisque venis conflatur. Eius liquor, qui primus in fornacibus fuit appellatur stannum, qui secundus argentum, & qui remanet, super addita vena rursusque conflata, fit nigrum plumbum. Nunc autem adulteratur stannum, addita tertia portione candidi in plumbum album. Ex lib. Auerrois de vaporibus. Et attende, quod plumbum consolidatum est stanni, & stannum plumbi. Mirumque quod simile non potest adhærere suo simili, & continuare partes in suo simili potius, quam in suo dissimili. Sed hoc est propter crassum humidum in plumbum, quod cum calefit dissoluitur. Similiter est stannum siccum dissolutum ex siccitate sua, quæ facit ad penetrationem, miscetur plumbum humido, & ex siccitate sua secum retinet plumbum humidum, quod est admixtum, propter hoc, & ipsum consolidat, quoniam ibi generatur quoddam humidum viscosum tenax, dico etiam, quod stannum cum sit calidum liquefactum super plumbum similiter liquefactum retinet diutius calorem, & dissolutionem in plumbum, quousque admisceatur per siccitatem suam penetrantem. Itaque cum ista causa inueniri non possit in additione stanni cum stanno, vel plumbi cum plumbum, nequaquam consolidatur stannum stanno, vel plumbum plumbum. Quod autem plumbum consolidatur ipsi stanno, non est de natura plumbi, sed de natura stanni liquefacti penetrantis plumbum humidum liquefactum. Ex qua penetratione in illis duobus generatur viscosum humidum ligans partes stanni. Plumbum autem frigidum

Dissimilia adhærere melius.

est, quod si liquefiat antequam admisceatur alicui plumbum consolidato, statim utrumque infrigidatur, & remanet utrumque discretum per se. Stannum vero consolidans, & stannum consolidatum, quia utrumque siccum, contradicit viscositati, quæ debet esse in vno humido, & alio sicco. Ideo non est aliqua consolidatio stanni cum stanno. Quemadmodum argentum viuum remollit humiditatem stanni, sic & plumbum inuat ad eius duriciem. Et etiam reperto stanno ad duriciem plumbi, vnde volentes artifices plumbum aut stannum facere durum, admiscunt plumbum, & stannum ad inuicem, efficiturque totum magis durum, quam alterum componentium. Et hoc ideo, quia ex siccitate stanni, & humiditate plumbi generatur quædam viscositas dura, quæ duriciem principium est in hac mixtura.

De diuersimoda plumbi puluerizatione.

CAPVT XLIII.

Sicut autem contingit extrahere humiditatem vel humorositatem à vino vel etiam à lapide humidum conuiscans partes ipsius lapidis, ita contingit extrahere humidum à plumbum, & tunc remanebit plumbi puluis. Sic enim faciunt ollarum artifices, qui plumbum liquefactum in olla ponentes, cum cinere ac resticula mouent ipsum, quousque puluerizetur. Nam cineris siccitas, resticulæque humiditas per calorem recedens, faciunt vt resticula contrahatur, & humiditas plumbi, & tunc remanet plumbum puluerizatum, & distentum. Dicunt, & alij quod puluerizatur plumbum, quando liquefactum est in fornacibus, per virgam coryli recentem intra plumbum positam, dum enim virga mouet plumbum, per fornacis calorem extrahitur humiditas virgæ ipsaq; virga attrahit ad se humiditatem plumbi loco suæ humiditatis extractæ, & tunc plumbum remanet siccum discontinuum, & abstractum. Alius etiam est modus in puluerem reduendi plumbum, vt cum eidem liquefacto admiscemus argentum viuum, & tunc mouemus illud quousque infrigidetur, tunc enim remanet puluis, quia viuum argentum separat humiditatem plumbi, ex penetrabilitate suæ substantialis humiditatis, nec patitur ipsum habere contiguitatem. Hoc enim artificio vtuntur Saraceni artifices, in deferendo aurum suum de terra in terram in specie terræ plumbosæ, postea vero ponunt illud in fornace, exhalatque viuum argentum sine perditione auri, & est similiter exhalatio plumbi, prout videmus in depuratione argenti, plumbum videlicet mixtum exhalare ex caloris motione, ad quod argentum depurandum ponitur plumbum, & ex causa superius dicta. Accidit etiam quando pila sunt concaua, & terrea, & intra medium pororum chalybs cum plumbum ponitur, quia per calorem argentum euaporat plumbum. Et cum in euaporatione chalybs remaneat, mollicatur sicut postea dicitur.

Humidum extrahitur à vino & plumbum.

Modus puluerizationis plumbi.

Alius modus.

Subtilitas artificum.

De virtute plumbi in vsu medicina.

CAP. XLV.

Plinius ubi supra. Plumbi per se vsus est in medicina cicatrices reprimere, & alligatis laminis, membrorum ac renum partibus frigidioris natura venetis impetus inhibere. Visa etiam in quiete venerea sponte naturæ erumpentia vsque in morbi genus Caluus orator his laminis traditur cohibuisse, viresque corporis studiorum labore custodiuisse. Nero etiam princeps plumbi lamina imposita pectori sub ea cantica exclamans, alendis vocibus vtilem demonstrauit. Coquitur autem ad vsus medicinæ patinis fistilibus, substrato sulphure minuto, laminis tenuibus impositis ac sulphure opertis. Cum autem coquitur,

Venereorum curatio.

munienda

Habitus no-
civus plumbi.

Tria accide-
ntia plumbi.

manenda sunt in hoc opere foramina spiritus. Alio-
quin plumbi è fornacibus halitus noxius ac pestilens
sentitur, & halitus quidem plumbi nocet ocyssime
canibus. Omnium verò metallorum muscis, & cu-
licibus. Quidam in coquendo scobem plumbi lima-
quæ sitam sulphuri miscent. Alij cerussam potius,
quàm sulphur. *Platarius*. Plumbum frigidum est, &
humidum in secundo gradu. Ignis actione facile sol-
uitur. Ex plumbo fit mortariolum, & pistillus, & im-
ponitur oleum rosaceum vel violaceum, & movetur
vsque dum perveniat ad aliquam spissitudinem, po-
stea soli per quinque dies exponitur, oleo rosaceo ad-
dito, & semper movetur, post hoc in aliquo vase po-
nitur, hoc vnguento miro modo valet contra vstura
ex igne vel aqua, & calida apostemata, & exco-
riationes. *Constant. in libr. graduum*. Plumbum frigidum
est in secundo gradu. Quidam habet communita-
tis, & est perfectum in coagulatione. Habet etiam
partem quandam aeream. Vnde & *Philosophus in libro
de lapidibus intitulo*, plumbum inquit esset argentum
nisi tria accidentia pateretur. Patorem sui odoris,
mollitiem suæ substantiæ, & quia natura eius ante fo-
cum stare non potest. Quæ accidentia in terra sicut
fœtus in vulva patitur. *Discorides*. Plumbum simplex
tritum, & super vinctum mitigat ictus scorpionum
marinorum, & draconum. *Hals. regalis in practica sua
sermone 2*. Abaurum, idest plumbum combustum cõ-
tinet in se virtutem desiccantem cum acumine. Quod
si abluatur, desiccet sine morsura. Et est medicamen-
tile pessimis vulneribus, maximeque oculorum, hu-
miditatem eorum desiccet, & cicatricem superindu-
cit. *Auicenna in 2. Can.* Plumbum nigrum frigidum
est, & humidum in secundo gradu, & ipsa substantia
aquosa multum, quam congelavit frigus. Cuius sig-
num est, ut æstimat, Gal. velocitas calefactionis eius.
In ipso quoque est terretas non vehementis multi-
tudinis. Et est vehementer in frigidans apostemata, vn-
de confert apostematibus calidis, ligatur ex eo lamina
super scrophulas, & glandiolas.

De plumbo vsto, & eius lotura.

C A P. XLVI.

Platearius. Plumbum etiam vstum fit, quod pul-
uerizatur, & in vnguents medicinalibus ponitur.
Plinius ubi supra. Fit & lotura plumbi vsus in me-
dicina, cum seipso teritur in mortarijs plumbeis, ad-
dita aqua cœlesti, donec crassescat, postea superna-
tans aqua spongijs tollitur, & quod crassissimum fue-
rit, siccatur in pastillos dividitur. Quidam limatum
plumbum sic terunt, Quidam etiam plumbaginem
admiscent, Alij verò acetum, Alij vinum, Alij adi-
pem, Alij rosam. Quidam in lapideo mortario, &
maximè thebaico plumbeo pistillo terere malunt.
Candidius, quia ita fit medicamentum. Id autem,
quod vstum est plumbum lavatur, & stibijs, & cad-
mix potest astringere, sistere, & contrahere cicatri-
ces. Vsus enim ex eodem, & in oculorum medica-
mentis, maximeque contra prociencia eorum, &
inanitatem, & ulcerum excrescentiam. Rimasque se-
dis aut hæmorrhoidas & condilomata. Ad hæc ma-
ximè facit plumbi lotura. Cinis autem vsti ad ulcer.
serpentina, & fordidâ. Vritur autem in patinis per la-
minas minutas cum sulphure: versatum rudibus fer-
reis donec liquor mutetur in cinerem, deinde refri-
geratum in fatinam teritur. Alij elimatam scobem in
fictili cado coquunt in caminis, donec percoquatur
figulinum. Alij cerussam miscent pari mensura, aut
ordeum, teruntque & præferunt sic tritum plumbum
spondio Cyprio. *Discorides*. Lotura plumbi virtutem
habet stypticam, & frigidam, & malacticam, alta vul-
nera replentem, rheumaque oculorum astringentem.
Carnis vulneribus superflue crescentibus depascitur,
fluxumque sanguinis vulnerumque restringit. Plum-

bum quoque combustum, & lotum somnos vene-
reos cohibet, seminis lapsu vexatos medetur apposi-
tum clunibus. Hæmorrhoides astinet, & oculorum
fluores. Habet enim in se humectationem nimis fri-
gidam. *Auicenna. 4. Can.* Denique plumbum, vstum
venenum est, scilicet in potu vel cibo vel odore, nam
opilat vias anhelitus in corpore. Idem in eodem:
Accidit autem ei, qui bibit lithargyrium limaturam
plumbi, quod apostematur corpus eius, ac gravatur
lingua eius, ac retinetur vrina. Et quandoque stercus
fit, ac quandoque ventris fluxus. Sentiturque gravi-
tas in stomacho, & intestinis ita, quod egrediatur
quandoque anus, & ad rasuram perveniat, & eius in-
flatio fiat. Eritque quasi glandiola lapidea in ventre il-
lius, & fit color plumbeus, anhelitusque constringi-
tur, & fortasse prouocatur. Accidunt etiam quando-
que accidentia illijs. Cura eius est vomitus sitque cum
aliquo apertiuo ut est decoctio seminis aneti, & ficus,
datur etiam in potu myrra in vino vel absinthium,
& hyssopus, aut semen apii, vel piper, cum vino. Sig-
num sanitatis est, si materia soluitur, & vrina prouo-
catur. Ad vltimum indiget apertiujs, & solutiujs.

De scoria eius, & spuma.

C A P. XLVII.

Plinius ubi supra. Plumbi quoque scoria vsum
habet in medicina, optima est quæque ad lateum
colorem maximeque accedit sine plumbi reliquijs,
aut sulphuris specie ac terra carēs: lauatur hæc in mor-
tarijs minutim fracta, donec lateum colorem trahat
aquâ. Inde transfunditur in vas purum. Idque ex-
pijs, donec subsideat, quod est utilissimū: habet eos-
dem effectus quos plumbum sed aciores. Fit & spõ-
dion ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus.
Lauatur in linteis raris aqua cœlesti, separaturque
terrenum transfusione, cibratumque teritur. Qui-
dam puluerem volunt cum pennis detergere, malunt
aliqui in vino odorato terere. Est & in molybdena,
quam alibi galenam vocauimus, scilicet plumbi, &
argenti vena communis, melior hæc est quanto ma-
gis aurei coloris habet, quanto minus plumbofa, fri-
abilis, & modicè grauis. Cocta cum oleo iocineris co-
lorem trahit. Auri etiam, & argenti fornacibus ad-
hærescit, hanc metallicam vocant, laudatissima est,
quæ in Cyprio fit, probantur minimè terrenæ, mini-
mèque lapidosæ. Coquuntur, & lavantur in modum
scoriæ, vsus eius in lippara ad leniendam refrigeranda-
que vlcera, Emplastrisque, non alligantur. Sed illita
ad cicatricem perducit teneris corporibus mollissimis-
que partibus. Compositio eius est libris tribus, & ce-
ræ libra vna, olei tribus heminis. Quod in senili
corpore cum amurca additur. Temperatur, & cum
argenti spuma, & cum plumbi scoria, ad dysenteriam,
& tenasimum calida fouendo. *Idem in libro 33*. Plum-
bi spuma fit ipsius plumbi fusura, Puteolis efficitur.
Indeque nomen sortitur.

De Cerussa.

C A P. XLVIII.

Idem in libro 24. Cerussa medunt officinæ plum-
bariæ. Laudatissima est in Rhodo, fit autem ra-
mentis plumbi tenuissimi super vas aceti asperrimi
impositis, atque ita distillantibus, quod ex eo in ace-
tum ceciderit, arefactū molitur, & cribratur. Iterum-
que aceto mixto in pastillos dividitur, & in sole æsta-
te siccatur, fit & alio modo, addito in vceos aceti
plumbo obturatos per dies decem. Derasoque ceu
situ ac rursus deiecto donec deficiat materia. Quod
derasum est teritur, & cribratur, & coquitur in pati-
nis, misceturque rudiculis donec ruffescat, & simile
sandaracæ fiat. Deinde lavatur dulci aqua, donec

nubecula

Contra som-
nos venereos

Symptomata
ex bibitione
limaturæ
plumbi.

Modus lotio-
nis plumbi
Scoria.

Locus gene-
rationis ce-
russa.

nubeculae omnes eleantur, siccaturque similiter potest, & in pastillos diuiditur: vis eius eadem est, quae in praedictis, lenissima tamen est ex omnibus, praeter quae ad candorem foeminarum, adhibetur. Est autem laetalis potus, sicut argenti spuma. Cerussa ipsa si coquatur ruffescit. *Isidorus in lib. 19.* Cerussa de plumbum fit hoc modo. In vase aceto acerrimo impletos, sarmenta aminza in eodem vasculo collocantur, ac super sarmenta tabulae plumbeae tenuissimae ponuntur, deinde vas diligentissime clauditur, & illinitur, ne inde aliquid spiraminis exeat, post dies triginta vas aperitur, & ex distillatione tabularum innata cerussa inuenitur, quod ablatum atque arefactum teritur, & iterum aceto mixto in pastillos diuiditur, & in sole siccatur. Hac obseruantia, si laminas aereas sarmentis superponas, æruginem creat chalcanthum.

Candori foeminarum cerussa prodest.

Modus quo fit.

Incommoda ventium cerussa.

Platarius ubi supra. Cerussa flos plumbi est, & est frigida, & sicca, in secundo gradu, hanc qui faciunt sepius incurrunt apoplexiam, epilepsiam, paralysem, arthriticam propter frigiditatem aceti dissoluentem, & mortificantem. Habet autem cerussa virtutem mundificandi, & extergendi superfluitates. Vnde quaedam mulieres abluta facie puluerem cerussae tenuissimae superadducunt. Aliæ vero, quia cerussa aliquantulum sicca est, conficiunt eam in aqua rosarum, & exponunt soli maximè in æstate, qua consumpta aliam apponunt, & hoc faciunt donec fit albißima, & aliquantulum aromatica, postea formant in pillulas, & faciei apponunt. Nota, quod quæ longo tempore vtuntur adhibitione cerussae, dolorem dentium incurrunt, & putredinem orisque foetorem.

Hali ubi supra. Hespidadum plumbi hoc est cerussa, melius est onustum plurimum, album, suave, molle, frigidum, & siccum, vlcera desiccant cataplasmatum super ea, prodest ophthalmicis si misceatur oculorum medicaminibus, vulceraque eorum cicatrizat. Si vero super acuta apostemata cataplasmetur, inflationem eorum sedat. *Auicenna in secundo canone.* Cerussa est cinis plumbi, ponitur in emplastris, & vlcera replet, ac generat in eis carnem, corrodit carnem malam. Confert Bothor oculi, lenificat apostemata frigida, & dura. Fit autem cerussa quandoque cum aceto, quandoque cum salibus, & est frigida, & sicca in secundo gradu. Quæ autem cum aceto fit vehementioris est subtiliationis. Est etiam ex medicinis, quæ conueniunt anisilluris. Est iterum ex venenis.

De Antimonio.

C A P. XLIX.

Idem in eodem. Antimonium est secundina plumbi mortui, eiusque virtus similis est virtuti plumbi adusti, quod autem ex eo bonum est, luminosum est, frustis eius contractis est splendor, eique nihil extraneum admiscetur, nec est sordidum, valdeque velociter frangitur. Et est frigidum in primo gradu, siccum in secundo. Estque vehementioris desiccationis antimonium, quam attramentum rubrum. Constringit autem, & exigit sine mordicatione, fluxumque sanguinis abscindit. Item vlceribus conuenit, destruit carnes additas, & consolidat. Ponitur etiam cum adipe super adustione siccaturque vlcera: prohibet praeterea fluxum sanguinis narium ex velaminibus cerebri. Conferuntque sanitatem oculi, ac remouet sordes vlcerum suorum. Item confert fluxui sanguinis matricis, quando supponitur loco eius stannum adustum.

Curationes ex Antimonio.

De Ferro.

C A P. L.

Sidorus lib. 16. Ferrum dicitur, eo quod ferra, id est semina frugum condant. Vltus ferri post alia metalla repertus est, cuius postea versa est in opprobrium species. Nam vnde pridem tellus tractabatur, inde modo cruor effunditur. Nullum autem corpus est tam densis inter se coherentibus, & implicitis elementis, quam ferrum, vnde inest ei duritia cum frigore. Ferri metallum ferè vbique reperitur, sed ex omnibus generibus palma Serico ferro datur, Seres enim hoc cum vestibus suis pellibusque mittunt. Secunda scilicet palma parthico. Nec alia ferri genera ex mera acie temperantur, cæteris enim mollior complexus admiscetur. Differentia ferorum plurima est iuxta terre genus. Nam aliud est molle plumboque vicinum, rotarum, & clauorum vsibus aptum. Aliud fragile, & ærosum, culturae terræ conueniens. Aliud breuitate sola placet, clauisque caligarijs. Aliud rubiginem celerius sentit. Aquarum summa differentia est, quibus ferrum candens immergitur. Hæc aqua alibi atque alibi vtilior nobilitauit loca gloria ferri, quo vtilius fiat, sicut Bilbilin in Hispania, & Turiasionem, & Comum in Italia. In acuendo ferro oleo delicatior fit acies, vnde & tenuiora oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus sese viciscitur, eo namque contactum celerius rubiginem trahit. Cum ferro magnes lapis concordiam habet; sola enim hæc materia vim ab hoc lapide accipit, retinetque longo tempore. Ex eodem lapide quidam architectus. Alexandriæ templum concamerauit, vnde in eo simulachrum de ferro in aere pendere videretur. Ferrum accensum ne daretur ictibus corrumpitur. Rubens non est habile ad tornandum, neque antequam albescere incipiat. Aceto vel alumine illitum ferrum fit æri simile. *Arist. in libr. Meteoror. 3.* Ex vaporibus humidis in terra species nulla dilatatur in percussione sicut ferrum. Eorumque esse est, quod quando coartatur igneitas, & lapideitas desiccantur, & arescunt. *Idem in libr. 4.* Quædam sunt igne mollificabilia, velut ferrum, & cornu. Eritque ferrum sic molle, & scissibile. Ferrum autem à calido liquatum coagulat in frigidatum. Ipsumque operatum liquatur vt humidum fiat itemque coaguletur. Scoria vero substat, & deorsum datur. Cumque multotiens patitur, & mundum fit, hoc chalybs fit. Minusque pondus est emundati. Melius quoque ferrum est, quod minorem purgationem habet.

Etymologia ferri.

Sericum ferri optima.

Parthicum.

Ferrum Hispanicum, Turiasionem, Comum.

Ferrum simile ari.

Iterum de ferri natura.

C A P. LI.

Linus libro 33. Proximè iudicari debent metalla ferri optimo vitæ pessimoque instrumento. Si quidem hoc tellurem scindimus, serimus arbuta, ponimus pomeria, vites squalore descisso, singulis annis iuuenescere cogimus. Hoc recta extruimus, saxa ædificamus, omnesque ad alios vsus ferro vtimus. Sed eosdem ad bella ædesque, & latrocinia non solum cominus, sed etiam missili volucrique, nunc tormentis excusso, nunc lacertis, nunc vero pennato, quam sceleratissimam ingenij humani arbitror fraudem. Siquidem vt ocys mors ad hominem perueniret, alitem illam fecimus, pennasque ferro adiecimus. Denique in sedere quod expulsis Regibus populo Romano dedit Porcenna, nominatim comprehensum inuenitur, ne ferro nisi in agricultura, quis vteretur, & cum stilo scriberetur: intantum, vt vestutissimi auctores prodiderunt, Ferri metalla vbique propemodum reperiuntur. Insula

quippe

quippe Italiz Ilua gignente, minimaque difficultate agnoscuntur colore ipso terræ manifesto, sed ratio eadem excoquendis venis in Cappadocia tantum quæstio est, quæ an terræ fiat acceptum, quia profluvio terra certo perfusa, nec aliter ferrum è fornacibus reddit.

Differencia.

Mons Cantabricus.

Differencia ferri numerosa est. Prima est in genere terræ cælive Alicubi vena bonitatem ei præstat, ut in Noricis. Alicubi vero factura, ut Sulmone. Alicubi aqua. Quippe cum in exacuendo oleares cæte, & aquarum æquè differunt, & oleo delicatior acies fiat. Mirumque est, cum excoquatur vena in modum aquæ ferrum liquari, postea in spongas frangi. Metallorum omnium ferri vena est largissima. Cantabriz maritima parte, qua oceanus fluit, mons præruptè altus incredibile dictu totus ex hac materia existit. Ex lib. de natu. re. Ferrum frigida naturæ est, durum, solidum, & inflexibile. Omnia fortitudine sua domat, & à se tantum consumitur. Super omnia metalla corruptelam facilius contrahit, & etiam connexa corruptione inficit. Rauce sonat, igne hebescit, & ductile fit. Ex eo fiunt arma diuersaque instrumenta inflexionibus apta.

De Chalybe, & alidena.

CAPVT LII.

Temperamentum Chalybis.

EX libro de natura rerum. Chalybs est genus ferri durissimi, quod vulgo dicitur aciare vel aciarium. Ferrum quidem magis est terrestre, quam chalybs, & ideo siccior. Chalybs super ferrum abundat in aqueo congelato, & tamen chalybs magis est frangibilis, quam ferrum, sicut glacies frangibilior est, quam cornu. Ferrum duplicem habet humiditatem terrestrem ac crassam, conuiscantem partes scabiosas, & hæc per actionem ignis euaporat. Alia est humiditas aquea subtilior, & hæc remanet igne agente magis depurata, & condensata. Conuerso modo contingit in duplici humiditate vini, & aliarum plurium rerum, unde autem ferrum est siccum, inde etiam est porosum. Et dum tale est, non valet, ut inde fiat instrumentum inflexibile subtilis acuminis. Ideoque excoquitur in igne, ut absterfa scabiositate sua terrestri relinquatur aquæ substantia, quæ est maximè densa, quæ cum ductilis sit ad modum aquæ aptabilis est inflexioni & omni figuræ: densatur etiam ferrum, & opilatur eius porositas per admixtionem chalybis, & sic habilior fit ad instrumenta inflexibilia. Chalybs si concuatur & in eius concuitate plumbum ponatur, totamque ponatur in ignem, euaporabit plumbum, sed non ita, quia relinquatur chalybs aliquantulum mollificata, unde totiens ita fieri posset per additionem alterius plumbi, quod tandem chalybs totam duriciem suam amitteret, atque ita laxabilis in modum cere fieret. Isidorus ubi supra. Chalybs à chalybe flumine dicitur, ubi optima ferrum acie temperatur. Vnde abusiue materies ipsa chalybs dicitur, ut vulnificus chalybs. Philosophus. Chalybs ex ferrarijs fit, multisque tensionibus induratur, ut virtutem habeat super ferrum, & hoc ferri genere acuuntur acies armorum ut valeant. Est & aliud ferri genus in orientis partibus, quod vulgariter alidena dicitur. Inscriptionibus aptum est, & fusile sicut cuprum vel argentum, & ductile non est, sicut ferrum aliarum mundi partium.

De Ferri, & chalybis differentia.

CAP. LIII.

EX libro de vaporibus. Ferrum itaque caret vaporibus, nam terrestre quidem in quibusdam admiscetur humido, ita quod caliditate agente ex illo terrestri euaporat humidum illud, sicut videre con-

tingit in vino. At in ferro, euaporatio, per actionem ignis non est, sed potius agente calore in ferro, squamositas terrestris impedit, ne humidum euaporet, & magis aqueum scilicet chalybs remanet. Et quoniam terrestritas ex sua siccitate ad porositatem facit, ferrum magis, quam chalybs porosum erit. Ideoque faber in acumine cultelli admiscet cum ferro calibem, ut per calibem in acumine fiat opilatio pororum ferri, sitque bonum ad inflexionem ferri namque porositas, & crassa terrestritas eiusdem impediunt, ne cultellus duci possit ad tenuitatem inflexioni aptam. Et tunc quoniam aqueum, ductile est in omnem formam, Ideo chalybs cum sit magis aqueus, aptatur in acumine cultelli, ut per ipsum ducatur in tenuitatem inflexioni aptam. Si vero queritur cur chalybs sit frangibilior ferro, cum potius videatur sequi contrarium, si magis est aqueus, quam ferrum. Dico, quod sicut glacies frangibilior est, quam cornu, propter terrestritatem existentem in cornu, quæ tendit ad viscositatem, quæ scilicet viscositas fractioni contradicit sic terrestritas, quæ est in ferro faciens ad viscositatem, magis facit ferrum fractioni contradicere, quam eius principium in Chalybe. Denique quemadmodum post euaporationem humidi à vino, remanere contingit terrestre humidum, ita per actionem caloris humiditate consumpta, quæ conuiscat in ferro partes terrestres, & scabiosas à partibus aqueis, & coagulatis, remanet chalybs in aquea substantia, & congelata, poros habens strictiores, quam ferrum, propter quod quidem deficit in sicco, quod facit amplitudinem pororum in ferro, & in cupro, & tunc quia chalybs est magis aqueus, & aqueum ab aqueo deleri vel infici contingit, accidit, quod chalybs cum plumbo per calorem agentem (ut supra dictum est) plumbum euaporabit. Attamen in euaporatione chalybs mollificatus aliquantulum remanet. Torrensque hoc fieri potest, quod chalybs totam duriciem amitteret, atque impressiones ad modum cere recipiet. Et hoc videlicet propter humiditatem, quam accepit à plumbo, quod est remollium duriciei, sicut videri contingit in paralyticis, ubi duricies nervi relaxatur per humiditatem sine aliqua repletionem, quæ generet spasmus repletionis.

De operatione ferri in alchymia.

CAPVT LIIII.

EX libro de aluminibus, & salibus. Ferrum est ex diuisione martis, natura eius calida, & sicca, & est acetosum in sapore, vehementis virtutis, expectans ignem, & impugnans ipsum, liquefit autem cum quatuor rebus, scilicet cum arsenico, & plumbo, & magnesia, & marcasia, regimenque eius est secundum quatuor modos. Auicenna in libro alchymia de anima. Ferrum pluribus modis efficitur, primum est ferrum de andelum, quod est forte & de illo faciunt martellos, & historia cæteraque opera, sed non est bonum ad scindendum, nec intrat in magisterium alchymia. Aliud est ferrum de alidena, quod est crassum, nec bonum ad operandum. Tertium est acerium, quod potest acuire ferrum de andelum. Quartum est ferrum de India, quod scindit magis, quam alia, quia calor plus est in eo, quam in alijs. Sed opus est ut prius calefiat ad ignem vel ad solem, & acerium quidem esset eiusdem naturæ, nisi quia in acerio est multum de sulphure. Nullum autem de ferris intrat in opus alchymia, sed seruit magisterio, preparari tamen posset, ut ingrederetur, & corpus fieret, sed non nisi grauiter soluitur, & cum magno magisterio. Est etenim natura ferri calida, & sicca, & siccitas eius maior est omnibus illis, quæ se elongant. Ideoque de facili fundi non potest. Est autem factum de argento viuo crasso, & de sulphure rubeo lapidoso crasso.

Cur chalybis humiditas non euaporat per ignem.

Porus chalybis est strictior, quam ferri.

Liquefit per quatuor.

Oportet ferrum calefactum non scindit melius ob sulphur.

Natura
ferri.Vt fiat aurum
de ferro.Remedium
splenis ac
stomachi.Remedium
dysenteria.Spiriti san-
guinis.Instauratio
capillorum.Contra do-
lores lateris
& morsum
rabidi canis.

Philosophus. Ferrum cum auro miscetur, nunquam ab eo exterminatur; neque decoctione, neque alia re. Cumque adiungitur argento stans cum auro, tingit ipsum colore, pulchro, & quasi aurum apparet. Ferri natura calida & sicca est. Quidam tamen dixerunt, quod est frigida, & sicca, & masculinum, & femineum. Huius autem manifestum est calidum, & siccam, & durum. Occultum autem his contrarium: Nec in aliquo corporum est aliquid durius manifesto ipsius. Similiter eius mollietates manifestatur, cum in eius occultum convertitur. Huius exemplum est argentum viuum, cuius occultum est ferrum, eiusque manifestum est argentum viuum. Cum igitur occultabitur eius manifestum, & manifestabitur eius occultum convertetur in ferrum. Aut si volueris, eius minue calorem, & apparebit eius frigiditas, sitque argentum. Aut minue ipsius siccitatem, & apparebit eius humiditas, sitque aurum.

De virtute ferri in medicina.

CAPVT LV.

EX libro de natura re. Ferrum dicunt Philosophi quod virtutem habet attenuandi, & desiccandi. Infrigidatium est ac dissolutium, & stomacho prodest limaturis sumptum. *Auicenna in secundo Cano. medicinae.* Ferrum tres habet species. Vinum, & aqua in quibus extinguitur ferrum, conferunt apostemati splenis, ac molliificationi, & debilitati stomachi. Ergo eius utilis est cum vino positum super pannarium. Similiter & super herispilam, & super podagram. Utilis etiam est asperitati palpebrarum, & ungulae: hanc quoque infrigidat, & styptica est, supposita fluxum sanguinis abscindit ex matrice, & exicat hemorrhoidas. Praeterea vinum in quo ferrum extinguitur, retinet solutionem antiquam, & dysenteriam. Confert molliificationi ani, & insensibilitati vrinae, & fluxui mestrurorum, & prouocat coitum. *Idem in eodem.* Aqua ferrea confert visceribus, & spleni, & stomacho, ac renibus, ac Cholice passioni. Aqua etiam in qua ferrum extinguitur, spurco sanguinis confert. *Idem in lib. 1.* Substantia quidem metallina vel eius simile, & aquae sanguisugales male sunt omnes in quibusdam, tamen illarum existit iuuamentum. Illa siquidem in qua virtus ferri superat, ad hoc iuuat, vt interioribus fortitudo tribuatur, & inde rebus. id est stomachi corruptio prohibeatur, & vt desiderantes virtutes procedant. Itaque non coire valentes aqua ferri adiuuantur. Splenem etiam resoluunt. *Constant in lib. graduum.* Dioscorides ait, Ferrum candens in aqua vel vino extinctum optimum diuturnae solutioni, & vulneribus intestinorum, apostemata splenis, & stomachi molliciat. Gal. autem dicit. Aqua in qua candens ferrum extinguitur, nectos confortat, hemorrhoidas curat, & plumbeum colorem, qui ex eis est aufert, mulieri prohibet ne concipiat, cum aceto bibitum humorem de auribus tollit cataplasmata podagram infrigidat, vincta super allopiciam capillos instaurat. Est autem calida in secundo gradu. *Idem in Pante. li. 5.* Aqua de ferri metallo ventrem constipat, membra confortat, valet ad dolorem splenis, & apostemata. *Plinius ubi supra.* Medicina e ferro est & alia pungi, scilicet leniter mucrone quo percussus sit homo, prodest contra dolores laterum pectorumve subditos, qui punctiones afferant. Quaedam etiam vltione sanantur, praecipue canis rabidi morsus. Quippe morbo praesente potum expalescentes vita plagaillico sanantur. Calefit quoque ferro candente potus in multis vitijs, praecipue vero dissolutericiis.

De Ferri purgantibus.

CAPVT LVI.

Isidorus. Ferri quoque purgantia sunt rubigo, & scoria. Est enim rubigo dicta velut ab erodendo, non ab aramento. Eadem etiam segetes rodit. Ferro (vt dictum est) sese viciscitur humanus sanguis, quia contactum sanguine ferrum rubiginem celerius trahit. Caret autem rubigine, si perungatur cerosa, & gypso ac liquida pice. Rubigo quoque non viciat feramenta, si medulla ceruina inungatur, vel cerusa rosaceo mixta. Scoria vero purgantia sunt, & sordes, quae igne excoquantur, sic dictae, quia de ferro excutuntur. *Plinius ubi supra.* Rubigo ipsa ferri est in medicinis, quae deraditur humido ferro veteribus clauis. Vis eius est ligare, siccare, stringere, vel sistere. Illita emendat alopecias, vtuntur eadem & ad scabrias genarum, pustulasque totius corporis cum cera, & oleo myrteo, ad ignes vero sacros ex aceto. Item ad scabiem, paronychia digitorum, & pterigia in lintheolis. Sistit & foeminarum profluvia velleribus imposita. Plagis quoque recentibus vino deluta, & cum myrrha subacta, & condilomatis ex aceto prodest, podagras etiam illinita sanat. Squama quoque ferri est in vltu, & acriore vi, quam rubigo. Quamobrem etiam contra epiphoras oculorum assumitur, sanguinemque sistit, cum vulnera maxime ferro fiant. Sistit & foeminarum profluvia. Imponitur etiam contra lienum vitia. Hemorrhoidas compescit. Vlcus serpentis, & genis prodest, farinae modo paulisper aspersa: praecipua tamen eius commendatio est, in quodam emplastro irge dicto ad purganda vulnera, & fistulas, omnemque callum erodendum, ac rosis ossibus ad carnes recreandas. *Razis in Almanfore.* Squama ferri stomachum corroborat. Hemorrhoidarum sanguinem stringit. Aqua vero in qua ferrum extinguitur, proficit crasso spleni sed desiderium stimulat coeundi.

Adbuc de eodem.

CAPVT LVII.

Placarius in lib. de simplici medicina. Ferrum, ferrugo, ac squama ferri, eiusdem virtutis sunt. Ferrugo calida est, & sicca in secundo gradu. Squama ferri est illud latum, & tenue, quod euolat a ferro per concussionem. Ferrugo autem per exustionem liquefit a ferro, & habet virtutem desiccandi, & attenuandi. Ad attenuationem splenis valet vinum, in quo ferrum candens extinctum fuerit, multum enim subtile est. Contra oppilationem splenis, & hepatis ex longo tempore datur, puluis subtilissimus ferruginis cum vino calido vomitum in multa quantitate prouocat, etiam in tantum quod ad mortem ducit, vnde in impetu debet dari aqua, in qua lapis magnes tota nocte iacuerit, & puluis eius in aqua detur, reprimat enim violentiam eius, & sistit vomitum eius, attestante Dioscoride, sed ibi vomitus periculosus est, vnde non laudo fieri. Contra hemorrhoidas, puluis eius, scilicet ferruginis vel quamm ferri subtilis conficitur cum succo rapfi barbati, & bomicem intinctam superponit sibi patiens, & optimum est. *Auicenna in 2. Canone.* Scoria ferri est fortioris exiccationis omnibus ceteris. In ipsa est virtus soluens aquam. Est autem sicca in tertio gradu, Acrisque scoria ei propinqua. Reliquae vero minus propinqua & minus sunt calidae, omnesque sunt exiccatae, & exicant humiditates. Scoria ferri resoluit apostemata, confert asperitati palpebrarum. Confortat stomachum, & exicat humiditates eius spongia, remouetque molliificationem eius quando potui datur in vino antiquo, & admixtum, prohibet autem

Contra
rubiginem
ferri.Contra
pustulas.Erosio calli
in recreandis
carnibus.Squama
ferrugo.Contra
oppilationem
hepatis.Contra
apostemata.

imprægnationem & fluxum hæmorrhoidarum, fluxumque menstrui sanguinis abscindit, & est in eo vltima, similiter, & in vrina. Anum quoque coarctat lintha. Idem in eodem. Zimar ferri est stypticum, & corrolinum. Arugo ferri utilis est super erisipilam, & super bothor, & super podagram. Vinum & aqua in quibus ferrum exinguitur consumit apostemata splenis: & prodest mollificationi stomachi, & debilitati eius. Scorria eius soluit aquam, & arugo eius est styptica. Exiccatque hæmorrhoidas supposita. Denique vinum in quo exinguitur ferrum: retinet solutionem antiquam & dysenteriam. Idem in libro quarto. Ex limatura & scorria ferri accidunt, quandoque dolor vehemens in ventre, & siccitas in ore, & inflatio, superatque dolor capitis. Cura eius est vt detur in potu lac cum rosaceo, & violaceo oleo, succas foliorum de salicibus quassatorum cum aceto super capita eorum. Datur etiam quandoque in potu aliquid de magoete vt agg. egetur id quod separatum est ad ipsum, deinde adhibentur solutiva.

De quibusdam metallis commixtis electo, & corinthio.

CAPVT LVIII.

I Siderus. Electrum dicitur: eo quod ad radios solis clarius auro argenteoque reluceat. Sol enim à poetis vocatur electon, defæciatius enim est hoc metallum omnibus metallis. Huius tria sunt genera, vnum quod ex arbore pini fluit, & succinum dicitur, Alterum metallum, quod naturaliter inuenitur, & in præcio habetur, Tertium quod fit de tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiam si naturale soluas, inuenies: vnde & nihil interest, natum sit an factum, vtrumque enim eiusdem naturæ est. Electrum quod est naturale est eiusmodi naturæ vt in conuiuio & ad lumina clarius cunctis metallis refuleat, & venenum prodatur. Nam si ei venenum infundas stridorem edit & dolores varios in modum arcus cælestis emittit. Ex libro de natura rerum. Electrum duplex est, artificiale quod ex auri & argenti mixtura conficitur. Et naturale quod in colore quidem simile est, & in virtute præstantius. Rarissime autem inuenitur, & sophistatum auro difficillime discernitur. Sed vas ex vero & naturali electo venenum prodit. Cui si venenum infundatur: stridet, quasi violentiam passum, & colorem perdit, vsque dum igne purgetur. Metallum hoc conseruatum est, vnde olim in locellis ex electo magnorum corpora condebantur, Plinius libro 33. In auro vbicumque argenti est quinta portio, electrum vocatur. Scrobes huiusmodi reperiuntur in auro canaliculati: fit & cura electrum dū argento additur aurum, quod si proportionem quintam excedit incudibus non resistit. Electrum natura est clarius argento splendore ad lucernatum lumina. Quodque natuum axistit, venena deprehendit. Nam in calcibus arcus, cælesti arcui similes, cum igneo stridore discunt, geminaque ratione prædicunt. Electro (teste Homero) auctoritas fuit, qui Menelai regiam auro, electo, argento, & ebore fulgere tradit. Glossa super Ezechiel. Electrum ex auro & argento, compositum est. Dumque argentum miscetur, in claritatem crescit. Et aurum à fulgore suo pallefcit, vnde in Ezechielis visione, per electrum recte significatur Christus mediator Dei & hominum. Dum enim humanitas eius in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas à proprii fulgoris potentia humanis oculis se temperauit. Sicque dum in eo pallefcit aurum, fulget argentum. Electrum vero in igne, Deus homo in persecutione. Isidor. Corinthium est commixtio omnium metallorum. Quod casus primum miscuit, Corinthus cum capereetur incensa. Nam dum hanc ciuitatem Hannibal cepisset, omnes statuas æneas, & aureas, & argenteas in vnu rogam congescit, & eas incendit. Ita ex hac commixtione fabri sustulerunt, & paropsides

A fecerunt, vnde vsque hodie siue ex ipso, siue ex eius imitatione æs Corinthium, vel Corinthia vasa dicuntur.

De moneta & nummo.

CAPVT LIX.

I Dem. Moneta inde appellata est, quia monet ne qua fraus, vel malitia in pondere, aut metallo fiat. Nummi vero à Numa Romanorum rege dicti sunt, qui eos primum apud latinos imaginibus notauit, & titulo sui nominis, præscripsit. Itaque numisma est solidus aureus vel argenteus aut æreus, sic dictum, quia nominibus principum effigiebusque quondam signabatur. In numismate (vt supra dictum est) tria queruntur, scilicet metallum, figura, & pondus. Si ex his aliquid defuerit, numisma non erit. Antiquissimi autem nondum auro argentoque inuento, ære utebantur. Nam prius ærea pecunia in vlu fuit, postea argentea, deinde aurea. Sed ab eo, quo cæpit, & nomen retinuit. Plinius ubi supra. Seruius primus æs signauit. Antea vero rudi vsum Romam Thineus tradidit. Signatum autem est pecudum nota, vnde & pecunia dicta. Maximus census, 110. millia assium illo rege fuit exactus. Argentum vero anno vrbis 585. quinto Fabio consule est signatum quinque annis ante bellum punicum, placuitque denarius pro libris æris, Quinarius pro quinque, Sestertium pro dipondio ac semisse. Libræ autem pondus eris immutatum est bello punico primum cum impensis reipublica non sufficeret. Constitutumque vt asses sextario pondere ferrentur. Ita quinta parte lucrata, dissolutus es alienus: postea vero Hannibale vigente Quinto Fabio Maximo Dictatore asses vnciales facti placuitque denarium 16. assibus permutari, Quinarium octonis, Sextarium quateris. Ita respublica dimidium est lucrata, in militari tamen dispendio semper denarius pro decem assibus est datus, Mox vero lege Papyriana semunciales facti sunt asses. Linius Drusus in tribunatu plebis argento miscuit octonam partem æris. Nummus qui nunc appellatur victoriat, quia scilicet victoria signatus, lege Clodia est percussus. Antea siquidem loco mercis habebatur, ex Illyrico aduectus. Aureus vero nummus post annum 62. percussus est, quam argenteus, ita vt scrupulum valeret sestertijs vicenis. Verum à Numa prima est auaritiæ origo fænore excogitata, quæstuosaque segnitia. Nec paulatim rabie quadam, non iam auaritia, sed auri fames exarsit, vtpote Sepeius Claudius. C. Grachi familiaris, caput eius auro repensum excisum ad Opimum tolerit, plumboque in os addito, patricio suo rempublicam etiam circumscripsit. Nec iam Quiritum alicui, sed vniuerso nomini Romano infamis. Rex Mithridates aurum in os infudit Aquilio duci capto, hæc parat cupido habendi. Pessimus ergo scelus fecit, qui primum ex auro denarios signauit, quod & ipsum auctore incerto latet. Populus quidem Romanus ne argento quidem signato ante, Pyrrhum regem denictum vltus est, vti nam è vita in totum abdicari posset auri sacra fames. Multo fælicius æuum fuit cum res ipse permutabatur inter se.

De Spiritibus mineralibus.

CAP. LX.

A Vicenna in lib. Alchymia de anima. Spiritus autem minerales sunt Sulphur, Auripigmentum, Sal ammoniacum, Mercurius, Spiritus inquam sunt, quia per eos imprimitur corpus, vt possit cum anima coniungi. Corpora quidem sunt, sed ab alijs corporibus differunt, quia sublimantur hæc, & non alia.

Spiritus qui
dicitur.Spiritus qui
dicitur.

Ideo dicuntur spiritus, quia nulla res sine spiritu sublimari potest. Lapis enim per se non ascendit, sic nec alia corpora. Ista vero per semetipsa ascendunt, id est sublimantur, & solvantur leuiter & faciunt alia solui & cremant, & in frigidant, & siccant, & humidant quatuor elementa. Ex doctrina alchymie. Vide ergo, quod in visceribus terræ virtutem mineralem habentis sit generatio spirituum, & corporum. Spiritus quidem sunt quatuor, scilicet sal ammoniacum, & sulphur, & argentum viuum, & arsenicum. Corpora vero sex scilicet aurum, argentum, æs &c. Ex prædictis enim elementis minera generantur aliquando corpora munda; ut aurum, & argentum. Aliquando immunda, ut æs, & ferrum. Nam ex argento viuo puro albo coagulato à virtute sulphuris albi non vrentis generatur materia in minera, quæ per fusionem conuertitur in argentum. Ex sulphure autem mundo, claro, rubeo, non habente in se virtutem adurentem, & ex argento viuo bono claro à sulphure coagulato, generatur aurum. Porro ex bono argento viuo & sulphure habente virtutem adurentem generatur æs. Ex prauo autem sulphure, & prauo argento viuo ferrum, Ex bono vero ar. vi. & prauo sulphure non bene commixto stannum. Ex prauo argento viuo scilicet ponderoso, & luteo, & prauo sulphure fætidio ac debili plumbum. Hæ operationes sunt quas natura facit in mineralibus, & has alchymistæ conantur. Dicuntur autem spiritus, vel habere spirituum naturam, quæcumque ignem fugiunt, hæc enim, quæ dicuntur corpora, natura facit, vnde & fixa dicuntur. Itaque cuncta etiam, quæ egrediuntur de planta vel alia re per distillationem, habent naturam spirituum, quia fugiunt ignem, & omne tale dicitur volatile ac fugitium, vnde & argentum viuum à sapientibus alchymie *seruus fugitiuus* vocatur. Infirmitatis autem spirituum duplex est remedium, scilicet in eorum fixatione, & eorum coloratione. Quod autem non fugit ignem, dicitur fixum, sicut corpora lapidum, & metallorum. Hoc tamen secundum magis & minus. Nam ut vera loquamur. Nullum genus metallorum est verè, & omnino fixum, ita scilicet ut non paulatim fugiat ignem, præter solum aurum examinatum, hoc enim, nec fugit ignem, nec ab ipso minuitur, sed potius rectificatur, & humectatur. Circa hoc & similia secundum præfatum modum negotiantur alchymistæ, & hæc est eorum materia.

De argento viuo, & eius origine, vel natura.

CAPVT LXI.

Locus.

I Sidorus ubi supra. Argentum viuum dicitur, quod excidat materias quibus iniicitur, hoc & liquidum quia percurrit. Inuenitur autem specialiter in metallis, siue in fornacibus argentarijs, guttarum concretionem testis inherens. Saepè etiam in stercore vetustissimo cloacarum, vel puteorum limo, sit etiam ex minio conchulæ ferreæ imposito patena testea supposita. Tunc enim circumlito vasculo circumdantur carbones, sicque argentum ex minio distillat; sine hoc neque argentum, neque æs inaurari potest. Tantæ autem virtutis est, ut si super sextarium argenti viui centenarium saxum superponas, oneri statim resistit. Sin autem auri scrupulum, leuitatem eius raptim sinu recipiet. Ex quo intelligitur, Non pondus, sed naturam esse cui cedit. Seruatur autem melius in vitreis vasculis, nam cæteras materias perforat. Potui autem datum interficit ponderis causa. *Plinius ubi supra.* Argentum viuum venenum est omnium rerum, exedit ac perumpit vasa permeans tabe dira. Omnia enim innatant præter aurum. Id vnum ad se trahit. Ideoque optime purgat cæteras eius sordes expuens, crebro iactatu fictilibus in vasis, ita vitijs abiectis, ut & ipsum ab auro discedat, in pelles subacta effunditur, per quæ eas sudoris vice defluens purum relinquit aurum.

A Ergo & cum æra inaurantur subtilium bracteis pertinacissimè ea retinet. Verum pallore detegit simplices aut prætenues bracteas. Huiusmodi liquor æternus venis argenteis vomitur.

Auicenna ubi supra. Argentum viuum subtilius terram nascitur, propter humiditatem magnam in loco illo existentem. Et hoc euenit propter solem, & aerem, qui tangunt eum, Ideoque efficitur currens propter humiditatem, & frigiditatem, quæ in eo sunt, nec efficitur nisi in loco frigido. *Ex lib. 4. Meteororum.* Argentum viuum est liquefactum, & raræ substantiæ ac debilis compositionis. Est enim ut aqua, quæ miscetur cum terra nimia subtilitate sulphurea, mixtione forti, donec non quiescit superficie plana. Et hoc est ex siccitate magna, quæ inest illi, & ideo non adhæret tangenti. Estque albedo eius ex claritate aquæ illius. Et ex albedine terræ subtilis, quæ est in eo. Et ex admixtione aeris cum ea: proprium autem eius est, quod ex vapore sulphuris coagulatur. *Ex libro de vaporibus.* Argentum viuum aufert frangibilitatem ex siccitate prouenientem, ut patet in litateris. Stannum quippe liquefactum, & postea in aceto infusum, ubi est argentum viuum, statim penetratur ex substantia argenti vini, & etiam ex substantia acetii coadiuvante ad penetrabilitatem, & tunc humiditas argenti viui siccitatem aufert stagni, & eius humiditatem remollit, præterea viuum argentum laminæ argenti cum argento est consolidatiuum. Quod ideo fit, ut dicit Philosophus, quia communicat in radice cum omni metallo. *Ex libro de natura rerum.* Argentum viuum est reuera calidum, & humidum in quarto gradu, licet in quibusdam libris inueniatur esse frigidum. Extinctum potest alij rei admisceri. Sed viuum non. Optimè seruatur in vasis vitreis, & loco frigido, positum enim in calidum exhalaret in fumum. Potest autem fieri album, & rubeum cum sulphure, fertur enim de facili omnes colores recipere. Si extinguatur cum pinguedine apparebit quasi terra, & sic inter ollas artificiose crenatum, extrahitur ab igne clarum maleabile, & tractabile ad modum argenti, ad maxima firmacula facienda. Denique sine argento non potest fieri deauratio, cumque argentum non consolidetur argento medio argento, hoc videtur benè fieri cum argento viuo.

De operatione ipsius in alchymia.

CAP. LXII.

E X libro de aluminibus, & salibus. Argentum viuum est frigidum, & humidum elementum. Ex quo Deus creauit omnes mineras, & est aerium fugiens ab igne, cum ergo infigitur ei quælibet fixio efficit operationem sublimem, & est spiritus in imis solum, nec est ei in mundo simile profundans in omni corpore erigens ipsum, & conuertens de dispositione in dispositionem, de colore in colorem, quando agitur cum eo, & commiscetur ei. Ipsum est etiam, quod mortificat, & viuificat, exiecat, humectat, calefacit, in frigidat. Et facit contrariam operationem secundum mensuram sui regiminis. Et ignis quidem perdit omnem rem, ac finit, & dispergit eam tempore breui vel longo, nisi argentum viuum. Super ipsum enim non potest neque comedit ipsum, sed fugit ab eo. Ingenauerunt autem ei Philosophi prætendentes modos ingeniorum, scilicet mortificationem, sublimationem, solutionem. Hæ sunt quatuor species ipsius regiminis ingeniosæ à Philosophis inuentæ, quas oportet præcedere fixationem, donec scilicet paulatim fiat expectans ignem. Ipsumque cum mutatur mutat, & perit eius nigredo, ac sonitus, albificat in visione oculi, & rubificat in successione. Et acetum est attrahens, & aqua aggregans, & oleum mollicans. Estque pater mineralium

Albedo fit
ex claritate
aqua.Argentum
viuum calidum & humidum.

Virtus.

Non perditur
ab igne.

Descriptio
pulchra Ar-
genti viui.

omnium feruus quoque fugitiuus, qui & auro se preulit, & ipsum vincit. Dixit ergo aurum ei. Quanto præfers te mihi. Et ego sum dominus lapidum execrans ignem. Respondit ei utique. Sed ego genui te, & ex me natū esse tenoſcis. Et vna pars ex me viuificat multas de te, & tu auarum es non dans ex te aliquid per comparationem ad me. *Auicenna ubi supra.* Argentum viuum vt superius dictum est, efficitur currens propter humiditatem, & frigiditatem, quæ sunt in eo, Nec efficitur nisi in loco frigido. Ideo etiam effugit de igne, quia maior pars eius est aqua, quæ est igni contraria. Quando vero calere incipit, desiccatur, & ascendit sicut ignis. Et si multum ignem ei dederint, & sit in loco clauso, recedit inde humiditas, & vertit se in colorem ignis accidentalem, dicuntque naturales, quod est aurum viuum.

Qualiter argentum viuum sit elementum omnium liquabilem.

CAP. LXIII.

EX libro 4. Meteororum. Argentum viuum (vt dictum est supra) est liquefactum, & miscetur plumbo, & huiusmodi corporibus, quoniam hoc est de substantia eorum: videtur autem, quod argentum viuum, & quæ illi sunt similia sunt elementum omnium liquabilem, quoniam alia liquabilia cum liquantur, ad ipsum conuertuntur. Sed non liquantur nisi calefacta. Et cum liquata fuerint, apparent rubea, vt apparet in plumbo, quod proculdubio cum liquatur est argentum viuum, sed non liquatur nisi caleſcat. Et cum liquefactum fuerit conuertitur ad calorem communem omnibus liquabilibus, scilicet igneum. Et ideo miscetur argentum viuum cum istis corporibus, quia est de substantia eorum. Sed ista ab eo differunt in compositione sua, eo modo quo differt argentum viuum à suis similibus. Et permixtiones, quæ miscentur cum illis, donec congelantur: & quidem si fuerit argentum viuum purum coagulabit illud vis sulphuris albi, non vrentis, & illud est optimum, quod recipere possunt alchymistæ, vt conuertant ipsum in argentum. Si autem fuerit sulphur mundum, optimum, rubore clarum: & fuerit in eo vis igneatis simplicis vrentis, erit res optima, & alchymistæ conuertunt illud in aurum. Quod si fuerit argentum viuum bonæ substantiæ, & sulphur non purum, cui insit vis adurens, conuertit ipsum in æs. Si vero fuerit argentum viuum malum, non mundum, porosum, terreum, sulphur quoque non mundum fiet ex eo ferrum. Porro stannum videtur habere argentum viuum bonum, sulphur vero malum. Et hæc bene non mixta, sed tanquam per parua composita, & ideo bene fit tale. Plumbi vero crassi argentum viuum malum est ac ponderosum, & luteum, & sulphur eius malum, mali vaporis, & fætidum ac debilis, vnde non bene gelatur. Artifices autem faciunt gelationem ferè sentibilem artificialiter quamuis artificialia non sunt eo modo quo naturalia nec tam certa quoniam ars debiliior est natura. Nec eam consequitur quamuis multum labore. *Auſtor.* His autem verbis libri Meteororum consonat sententia libri de aluminibus, & salibus, videlicet quod argentum viuum est elementum, in quo Deus creauit omnes mineras.

De virtute ipsius in medicina.

CAPVT LXIII.

Constanti in lib. graduum. Argentum viuum calidum est in quarto gradu, & humidum, pediculos capitis occidit, & reptilia omnia cum lithargyrio, & aceto, & oleo, fitque bonum ad curandum scabiem, fit etiam vnguentum ad pustulas optimum. *Auicenna in secundo Canone medicinae.* Argentum viuum aliud gene-

Aratur ex minera sua purgatum; Et aliud extrahitur ex lapide mineræ suæ cum igne, sicut aurum, & argentum, qui scilicet lapis mineræ eius quando purus est, non permiscetur ei terra, & lapides. Habet autem colorem nixifur, id est cinabrij, & eo fortiorem, frigidum est, & humidum in secundo gradu vel in tertio Sublimatum quidem stypticum est. Extinctum autem cum oleo rosato medicamen est pediculorum, & lendium, & scabiei, & vlcera malorum. *Platanius ubi supra.* Argentum viuum calidum est & humidum in quarto gradu. Nam calidum esse ex effectu probatur, quia dissoluit, inscidit & penetrat. Sed quia valde frigidum actualiter est, frigidum ab auctoribus quibusdam iudicatur. In terra generatur, & ab ea quasi aqua fluens producit. Diutissime conseruatur sed in vase solido, & in loco frigido. Habetque virtutem dissoluendi, & penetrandi: farina lupinorum amarorum decoquitur in aceto fortissimo vsque ad spissitudinem, & argenti viui extincti facta commixtione, caput patientis ex abundantia periculorum perungitur per discriminaria. Extinguitur autem vel cum salua, vel fricatur cum cinere, & salua, Aut cum capillis, & salua, aut cum puluere ossis læpe & salua, melius autem dicitur extingui cum alteri rei potest amiseri. Nisi enim sic extingatur, ipsius ad aliud non fit admixtio. Ignis autem ex actione facile extenuatur in fumum, denique nec in re actualiter calida ponendum est, quia extenuaretur in fumum, fumus autem argenti viui astantibus obest. Contra scabiem autem vinctum, oleo parum calefacto miscetur aceto, deinde lithargyrium, & cerussa puluerizata ebulliunt ad spissitudinem mellis. Et refrigeratis argentum viuum imponitur, & vsui reſeruat. Cum axungia quoque gallinacia argentum viuum, & cerussa conficiuntur. Et hoc facies inuncta clarificatur, & dealbatur.

De ipsius potione ac fumigatione venenosa.

CAPVT LXVI.

ISidorus. Argentum viuum potui datam interficit causa ponderis. *Constanti. ubi supra* Dioscorides quoque dicit, quod argentum viuum bibenti mortem tribuit. Evadere tamen poterit qui hoc biberit, caprinum lac bibendo, ac se mouendo, vel etiam bibendo vinum addito absinthio sinapi vel hyssopo. Cuicumque membro adhæret ipsum percutit, & corrodit. Quod si ad ignem ponatur destruitur, fumumque facit, qui scilicet fumo quisquis appropinquauerit, mox eius mollescebunt ossa, omnesque nervi atque lacerti. Et omnia membra, quæ propter motum voluntarium sunt scilicet composita, vnde plerique incidunt in paralyſim, in tremorem ac surditatem, & actionis corruptionem animatæ. Denique quocumque loco fumus argenti viui fuerit, omnia reptilia fugiunt aut moriuntur. *Platanius ubi supra.* Argenti viui fumus vt dictum est astantibus obest quia scilicet remolliendo nervos paralyſim operatur: ore etiam, receptum vel auribus immisſum occidit, membra dissipando. Si tamen fuerit ore receptum, detur lac caprinum in multa quantitate, & patiens sit in motu, vel detur vinum decoctionis hyssopi, & absinthij. Hæc enim sunt ad salutem remedia. *Auicenna ubi supra.* Argentum viuum sublimatum interficit, propter vehementem inſeſionem, & eius cura fortis est biberelac, & vomere. Sed Galienus dicit, hoc se expertum non fuisse. Dicunt, & quidam, quod extinctum interficit, quia quicquid ei obuiat sua gravitate corrodit. Interficit etiam murem. Et ex eius fumo fugiunt vermes, & serpentes venenosi. Item vapor eius facit accidere paralyſim, tremorem: fumus eius destruit visum ac auditum. Et facit oris factorem, cum tranſit per ipsum.

Idem in li. 4. Argenti viui extincti venenū est de genere

Ratio cur
argentū vi-
uum sit calidum.

Fumus ar-
genti viui
nocet.

Dealbat fa-
ciem.

Potus vene-
nosus.
Remedium.

Plumbum
liquatum,
est argentum
viuum.

Stannum
habet argen-
tum viuum
bonum.

Remedium
pediculorum
& scabiei
& pustula-
rum.

Morbi cau-
sati ab ar-
gento viuo
potato.

medicinarum acutarum calidarum. Mordicationi, & incisioni, & puncturæ corrosionis aptum. Potatum verò plurimum non nocet, sed egreditur per inferiorem regionem, porro in aurem infusum facit dolorem vehementem, & accidit commixtio, & quandoque spasmus, Et grauedo illius lateris. Quandoque etiam epilepsia vel apoplexia, propter læsionem cerebri cum frigore ipsius. Extinctum autem, & sublimatum est malum noxium incisionum lithargyrio simile ex punctura, & intestinorum torsione, & linguinis deambulatione, & linguæ grauitate, stomachique grauedine. Corpus etiam apostemat, & vrina retinetur. Cura extincti potati est, vt post vomitum myrrha cum vino, & aqua mellis detur, & clisterizetur. Cum autem in aure effusum est, declinet caput in quantum potest. Stansque super vnum pedem saliat super aliam partem, vel manu suspendatur, vt concutiat argentum viuum, & egrediat.

De sulphure, & eius natura.

CAPVT LXVI.

Locus.
Genera.
Primum.
Secundum.
Tertium.

Quartum.

Apyron.

Palloris de-
functorum
simulatio.

Isidorus. Sulphur dicitur, quia igne accenditur. Verus ignis est. Nam vis eius ab aquis feruentibus sentitur. Nec aliqua res facilius accenditur. Nascitur in insulis Æolijs inter Siciliam, & Italiam, quas ardere dicunt. Inuenitur: & in alijs locis effossum, huius genera quatuor, vnum, quod effoditur, transluet, & viret, quo solo ex omnibus generibus medici vtuntur. Alterum, quod glebam appellant, vsibus tantum fullonum familiare. Tertium liquor est, vsus eius ad lanas efficiendas, quia candorem molliciemque præstat. Quartum ad lixiua maximè conficienda aptum. Sulphuris tanta vis est, vt morbos comitiales nidore suo comprehendat. Impositum ignibus ardescens in calice vini, prunaque subdita circumferens ex ardescens percussu pallorem dirum velut defunctorum effundit. *Plinius lib. 25.* In generibus terræ secundum regiones vel maximè naturam, mira vis est sulphuris, quo plurima domantur. Nascitur in Æolijs insulis, sed nobilissimum in Melo insula. In Italia quoque inuenitur in agro Neapolitano Campanoque, collibus, qui vocantur leucogabi è cuniculis effossum igni perficitur: primum genus græci apyron appellant, quod solidum hoc est glebosum nascitur. Eoque solo ex omnibus generibus medici vtuntur. Cætera namque liquore constant, & conficiuntur oleo incocta, viuum autem effoditur transluens, & virens. Secundum vocatur gleba, fulonum tantum officijs familiare. Tertium regula. Cui vnus tantum est vsus ad sufficiendas lanas, quoniam candorem tantum molliciemque confert. Quartum ad lixiua conficienda maximè valet. Impositum igni comitiales morbos nidore suo deprehendit. Lulit eo Anaxilaus candens in calice nouo pruna subdita circumferens, ex ardescendit percussu & pallorem dirum velut defunctorum conuiuis effundente. Sentitur vis eius, & in aquis feruentibus. Neque alia res facilius accenditur, quo apparet ignium vim magnam etiam ei inesse: fulgura, & fulmina quoque sulphuris odorem habent. Et lux ipsorum est sulphurea. *Auctor.* Sulphur calidum est, fætidum, tenax, duratium. Accensum autem plus fætet.

De regimine, & operatione ipsius in Alchymia.

CAPVT LXVII.

Ex lib. de aluminibus & salibus. Sulphuris natura ac regimen ipsius est, sicut arsenici. Quod autem de ipso consideratur, est remotio adustionis eius. Et deletio oleagineitatis, & albificatio ipsius æqualiter sicut arsenicum. Huius generis rubeum melius est. De arse-

Anico dicitur inferius. *Auctor.* Ex supradictis vero patet, quod sulphur, sicut & argentum viuum, est elementum omnis mineræ metallorum. Nam ex argento viuo puro, & albo, vt supra dictum est, à virtute sulphuris albi non vrentis coagulato, generatur materia in minera, quæ per fusionem conuertitur in argenti. Ex sulphure autem claro, mundo, rubeo, non habente in se virtutem adurentem, & argento viuo bono, claro, à sulphure congelato, generatur aurum. Porro ex bono argento viuo, & sulphure habente virtutem adurentem generatur æs. Ex prauo autem sulphure, & prauo argento viuo ferrum. Ex bono vero argento viuo, & prauo sulphure non bene commixto stannum. Ex prauo argento viuo, scilicet ponderoso, & luteo, & prauo sulphure debili ac fætido non bene gelatis plumbum.

B *Ex libro de vaporibus.* Sicut autem cum ignis attrahit humiditatem cupri, nigrescit Scyphus argenteus in igne. Sic quando sulphur vel etiam auripigmentum puluerizatum apponitur supra cuprum calefactum, nigrescit cuprum. Eo quod auripigmenti, & sulphuris attrahit sibi humidum. Ex hoc etiam est radix cur homines declarare volentes auripigmentum, & sulphur, lauant ea in acutis lauaturis, vt in vrina, & aceto, & lixiuio, & sero caprino, vt extrahant ex eis vntuositatē, quæ faciebat in eis ad citrinitatem. Cumque videre volunt, vtrum sint purè dealbata, & recessit ex eis tota citrinitas, apponunt illa supra cuprum calidum. Et si quidem nigrescit purum in illa positione, sciunt, quod hoc est propter vntuositatem, quam extrahit illis, quæ ante faciebat in illis ad citrinitatem. Nec ex toto recessit ab eis, & tunc sciunt quod non ex toto dealbata est per acutas lauaturas. Si autem viderint, quod cuprum nullo modo nigrescit propter illorum appositionem, tunc sciunt, quod in illis nulla remansit vntuositas, quæ faciebat ad citrinitatem, & tunc sciunt illa corpora purè esse dealbata, & apta, vt ex eis fiat sublimatura. Et nota, quod sulphur quoniam in eo est pingue tanquam materia calida, & sicca, proijcit flammam ex se sine alicuius admixtione. Sebum autem vaccinum licet pinguius sit, non tamen flammam ex se proijcit. Et hoc ideo, quoniam abundat in frigiditate, cuius signum est, quia est de animali ruminante, quod est complexionis frigide.

De virtute sulphuris in medicina.

CAP. LXVII.

Plinius ubi supra. Sulphuris natura excalefacit, & concoquit. Corporumque collectiones discutit, propter hoc talibus emplastris, & malagmatibus miscetur. Renibus etiam ac lumbis in dolore, cum adipe impositum, mire prodest. Lichenas è facie, cum terebinthi resina, & lepras aufert, prodest & suspiciosus, purulenta quoque excussentibus, & contra scorpionis ictus. *Constantinus ubi supra.* Sulphur calidum est, & siccum in quarto gradu. Vnde Dioscorides. Sulphur inquit calefacit, & diurnam tussim maturat. Saniem pectoris excludit mixtum cum aceto, valet impetigini, & scabiei, & alopecie. Arbore pomorum citrinorum ex eo fumigata, mox omnia poma cadunt. Quod si rosa atque rubei panni ex eo fumigantur, fiunt albi coloris, mixtum cum melle, & nitro, veteri valet scabiei, pustulis, & putori corporis. Puluerizatum corporique aspersum sudorem egredi prohibet, rheuma, & catarrhum curat. Cum nitro, & aqua mixtum frigidam podagram mitigat. Dioscorides, & Gallenus concordati sunt dicentes, aquam sulphuream pustulis, scabiei, & impetigini valere, corporibus inde lotis. Morfus reptilium, & leonum, & diurnas febres curat. Mulieres etiam concipere nequientes propter humores accumulatos, excludit. *Auicenna in 2. capit.* Sulphur calidum, & siccum est ad quartum gradum pertingens

Sulphur ele-
mentum
metallorum.

Lotione de-
claratur
sulphur.

Cur sebum
non proijcit
flammam
sulphur.

Curatio vi-
uum.

Nocet po-
mis.
Albificat ro-
sas.

Curat po-
dagram, fe-
bres & mor-
sus.

sub-

subtiliatum est, & attractum. Est autem in medicina Albaras proprie, dum non tangit ipsum ignis, cum aceto super morpheam ponitur. Cum gemma albori mixtum corrodit, & eradicat vestigia, quæ sunt in vnguibus, ponitur quoque super adustionem, & ad ulcerationem, & abstergit impetiginem proprie cum aceto, & nitro propter pruritus, aut laetur ex eo corpus. Suffumigatum, restringit corizam. Et cum nitro, & aqua linitur super podagram. Cum aceto, & melle ponitur super auris contritionem. *Dyscorides.* Sulphur eligendum est, viuum, colore limpidum, resplendens ac perlucidum, ac sine lapide, quod missum in focum viridem, & pinguem colorem facit. Nascitur in Melosda, & Lippara, virtus eius est thermantica, & diaphoretica, & re corporatiua, & extenuatiua. Tussim prohibet, Empicis, & asmaticis in ouo acceptum medetur resinae mixtum ictus scorpionis mitigat, & draconis maritimi, pruriginem corporis prohibet. Catarrhum, & superfluum sudorem corpori aspersum tollit, cum nitro, & aqua podagricis confert. Fumigio reddit auditum, & lethargicos curat. Item aceto mixto cum terebenthina leprosos vngues excludit, venenis in vino bibitum resistit. *Platanius de simplici medicina.* Sulphur est calidum, & sicum in primo gradu. Terra actione caloris in naturam sulphuream mutatur, aquosis & terrestribus partibus in igneas transeuntibus, viuum tale est, quale ab ipsa terra producit. Aliud extinctum vel mortuum, quod artificiosè paratur. In calamis æneis vel ferreis funditur, & per actionem proprii caloris consumitur. Et in cinerem album conuertitur, sicque in medicinis ponitur. Et habet virtutem dissoluendi, consumendi, attrahendi.

De Arsenico, & eius natura.

CAPVT LXIX.

I Sidorus lib. 19. Arsenicum, quod Latine ob colorem auripigmentum dicitur, colligitur in Ponto ex auraria materia, ubi & sandaracha, optimum est, quod in aureum colorem transit, purum, & fusile gracili venarum discursu. Quod vero pallidius, aut sandarachæ simile est, deterius indicatur. Est & tertium genus squamosum, quo miscetur aureus color: vis eorum est, ut Sandarachæ, sed acrior. *Plinius lib. 34.* Arsenicum est ex eadem materia, qua & Sandaracha. Quod ex eo optimum, est coloris etiam in auro excellentis. *Ex lib. de vaporibus.* Contingit in aliquo loco terræ, quod terrestre compressione humidi in ipso sit pinguius, ut sterquilinio. Nam propter compressionem partis ad partem, & humidi crassi exhalationem, redditur sterquilinum pingue. In tali casu contingit in cauernis fieri bitumen pingue, & ex crassa pinguedine, tunc venientibus ventis terrestribus calefactis in fundo maris per meatus terræ, calefactis inquam per splendorem solis reflexum ab ipsis partibus collatis, per humidum fluens per cauernas terræ exhalante humido, partes terrestres in cauernis existentes habent in se subtilem vinctuositatem, quæ veniens ad prædictum bitumen admiscetur illi, & tunc vinctuositas est duplex. Vna scilicet quæ est bituminis crassi, & altera, quæ est subtilis istarum partium terrestrium, quæ admixtæ sunt ei, porro tali corpore congelato per tempus contingit ipsum transire in substantiam auripigmenti sicut in sulphuris, hinc auripigmentum duplicem dicimus habere vinctuositatem, & similiter sulphur. Itaque auripigmentum, ut superius de ipso, & de sulphure dictum est, quando puluerizatum apponitur supra cuprum calefactum, nigrescit cuprum, eo quod sibi attrahit auripigmenti humidum: unde homines declarare volentes auripigmentum, & sulphur, lauant ea in acutis lauatoris, ut in vrina, in aceto, & lixurio, & sero caprino, ut extrahant vinctuositatem, quæ faciebat in eis ad citri-

A nitatem. Cumque videre volunt vtrum sint purè dealbata, & recessit tota citrinitas, apponunt illa supra cuprum calidum, & si quidem nigrescit cuprum in illa positione, sciunt quod hoc propter vinctuositatem, quam extraxit ab illis, quæ ante faciebat in eis ad citrinitatem, nec ex toto recessit ab eis, & tunc sciunt quod non ex toto dealbata est per acutas lanaturas. Si autem viderint, quod cuprum nullo modo nigrescit propter illorum appositionem, tunc sciunt, quod in illis nulla remansit vinctuositas, quæ faciebat ad citrinitatem. Et tunc sciunt illa corpora esse purè dealbata, & apta ut ex eis fiat sublimatura.

De operatione ipsius in Alchymia.

CAPVT LXX.

E X lib. de aluminibus, & salibus. Arsenicum est calidum, & humidum, & est diuersi generis, scilicet rubeum, & citrinum, & laminosum, cum vtrisque non sit quod fortius, neque quod vehementius adurat corpora. Est arsenicum simile sulphuri in multis operibus, & in sublimatione, & in velocitate liquefactionis, & à paruitate expectationis supra ignem. Citrinum vero diutius expectat, quam rubeum. Et est copiosioris tincturæ, laudabiliorisque successione. De proprietatibus autem eius est, quod albificat aliud quando sublimatur, & denigrat quando non sublimatur, Et adurit dum permanet viuum. Quod autem voluit de arsenico, eius est albificatio, & deletio oleaginitatis eius ac remotio adustionis, & combustionis eius. *Ex libro de vaporibus.* Arsenicum siue auripigmentum, ut prædictum est, duplicem vinctuositatem habet, & sulphur similiter: unde cum intendimus auripigmentum vel sulphur sublimare, auferimus vinctuositatem vnā per eius ablationem in vrina, & lixurio, & aceto, & caprino lacte, quæ quidem abluiones acutæ sunt, & vinctuositatem ex eo auferunt, quæ si remaneret auripigmentum sublimari non posset; Nam statim incenderetur, & flamma fieret. Eo quod illa vinctuositas ad suscipiendum calorem habilis est. Nec talia corpora sublimari possunt. Etenim bene potest esse duplex vinctuositas in aliquo, sicut in carne leonis duplex est calor, vnus quem semper retinet, alter quem aliquando amittit.

D *Ex doctrina alchymie.* Cum autem inquireremus aliquid, quod si projiceretur super liquefactum adhereret ei ac commisceretur ac submergeretur in eo, nec ipsum corrumpere, non inuenimus nisi de mineralibus sulphur, & de commixtis arsenicum. Ipsum tamen fugiunt sine mora, nisi quod breuissimo tempore incipiunt procedere ad conuersionem cum eo. Inuenimus autem ingenium per quod illa rectificentur, Ita ut eis maneat adhaerentia, & destruator adustio. Causa siquidem adhaerentiae liquefactio est. Deinde similitudo minereitatis, & vicinitatis quam habet cum eo.

De virtute ipsius in medicina.

CAPVT LXXI.

P linus ubi supra. Arsenici eadem est vis, quæ & sandarachæ, sed acrior. Tollit digitorum ptegia, carnesque digitorum, & condilomata, & quicquid excreuit, torretur autem in noua testa, donec mutet colorem, ut validius prosit. *Auicenna ubi supra.* Arsenicum aliud est album, Aliud rubeum, Aliud citrinum, omnia putrefactiua sunt, & mordicatiua. Est autem calidum in tertio, sicum in secundo, pilos abradit, & alopicæ cum gummi pini conuenit. Emplastrum cum eo fit super vulnera. Cum adipe & oleo conuenit scabiei, & sahaphar humidæ, & putredini, & abstergit, & adurit cutem. Assumitur ad tussim antiquam, & sputum saniei, & sanguinis, ac quan-

Color optimus sulphuris.

Curatio lethargicorum. Temperamentum.

Genera diuersa.

Sublimatio Arsenici.

Causa bituminis pinguis.

Duplex vinctuositas sulphuris & arsenici.

Virtus.

Temperamentum.

doque ponitur in pillulis ad asma. Miscetur autem cum oleo rosaceo ad bothor, & hæmorrhoidas. Quod autem ex eo sublimatum est interficit. Et ex rubeo quidem melius est, quod est pulverizabile. Armenum aureum, laminosum, subtile, Album autem interficit. *Dioscorides*. Arsenicum nascitur in metallis, ubi & sandaracha. Assatur autem in testa donec mutet colorem, & reponitur: virtus ei styptica est: cum calce viua mixtum, & corpori illitum, tollit pilos.

De sale hammoniac.

CAPVT LXXII.

I *Sidorus lib. 13.* Sal hammoniacum, in Cirenaia sub arenis inuenitur. *Plinius lib. 31.* Inuentum est sal inter Ægyptum, & Arabiam, etiam squalentibus locis detractis arenis, qualiter & per Aphricæ sitientia usque ad oraculum Hammonis. Id quidem cum luna noctibus crescit. Nam Cyrenaici tractus hammoniaci sale nobilitantur, ipso sic appellato, quia sub arenis inuenitur. Simile est colore alumini (quod schiston vocant) longis glebis neque perlucidis. Ingratum est sapore, sed utile medicinæ, probatur, quàm maximè perspicuum, rectis scissuris insignis. De quo proditur, quod leuissimum intra specus suos, in lucem vniuersam prolatus vix credibili ingrauescat pondere. Causa euidens est cuniculorum spiritu madido sic adiuuante molientes ut adiuuent aquæ. Adulteratur autem Siculo, nec non & Cyprio mixtæ simili. In Hispania quoque citiore è gelastæ cæditur glebis penè translucentibus. Cui iam pridem palmam inter omnia salis genera à plerisque medicis datâ esse perhibetur. Est autem sal hammoniacum calidum, & siccum in quarto gradu.

Ex libro de aluminibus, & salibus. Sunt quidem multa genera salium, & omnes præparati apud complementum redeunt ad salem hammoniacum, qui est salium melior ac nobilior in regimine, fixus non fugiens ignem. Et ipse quidem est oleum, quod coagulante siccitas ignis, huius natura calida est, & sicca, subtilis, penetrans, profundans, & est spiritus volans adiuuans elixir. Sine ipso enim non compleretur elixir. Nec exolueretur, nec ingrederetur. *Ex lib. 4. Meteororum.* Alumen, & sal hammoniacum sunt de genere salis, nisi quia ignis in sale hammoniaci est magis terra, unde & totum sublimatur, & ipsum est cui miscetur fumus calidus nimium subtilis multæ igneitate. Et est coagulatum ex multa siccitate. *Auctor.* De cæteris autem generibus salis dictum est plenius superius in tractatu de elemento aquæ ac glebis ex aqua congelatis.

De cæteris mineralibus, quæ media sunt inter corpora,
& spiritus & primo de alumine.

CAPVT LXXIII.

E *X doctrina alchymia.* Hæc sunt igitur ut dictum est supra, quæ in mineralibus operatur natura. Cuius operationes imitari conatur alchymia. Quædam etiam alia generantur in terræ visceribus, quorum partes obtinent vicem spirituum, & quædam vicem corporum, ut sunt alumen, atramentum, & nitram. *Plinius lib. 35.* Alumen intelligitur esse salsugo terræ, nec minor est aut ab eo dissimilis operatio alumini, ab illa quæ bituminis, plura sunt eius genera: in Cyprio candidum, & nigrum. Exiguaque est coloris differentia cum sit usus magni, quoniam inficiendis lanis colore claro candidum, & liquidum est utilissimum. Econtra verò fuscis, & obscuris nigrum. Aurum nigro purgatur, fit autem omne ex aqua limoque hoc exundantis est terræ natura. Corruacum hyeme, æstinis solibus maturatur. Quod ex eo præcox fuerit, candidum fit: gignitur in Hispania, & Ægypto, Arme-

nia, Macedonia, Ponto, Aphrica, multisque prouincijs. Sed laudatissimum in Ægypto, proximum in Melo. Huius quoque duæ sunt species, liquidum, & spissum. Liquidi probatio est, ut limpidum sit ac lacteum, sine offensis fricantium cum quodam igniculo caloris. An sit autem adulteratum deprehenditur succo mali punici. Sincerum enim mixtura ea nigrescit. Alterum genus est pallidæ, & scabræ naturæ, quod galla inficitur. Ideoque hoc vocant paraphoron. Vis alumini liquidi est, astringere, indurare, rodere. Admixto melle sanat oris vlcera, & papulas, pruritumque. Curatio hæc fit in balneis, duabus mellis partibus tertiaque alumini, virus alarum sudoresque sedat. Sumitur, & pillulis contra vitia lyenis pellen-dumque pruritus ac sanguinem per urinam. Emendat & scabiem nitro, & elanthio admixtis. Cohæret alumini autem vnum genus Græci schiston appellant, in capillamenta quidem canescencia dehiscens. Vnde quidam trichitin potius appellauere. Hocque fit ex lapide, ex quo & id chalciton vocant, ut sit sudor quidam eius lapidis in spumam coagulati. Hoc genus siccatur, minusque sistit humorem inutilem corporibus. Et auribus magnopere prodest infusum vel illitum, aut oris vlcibus dentibusque si salina cum eo contineatur. Oculorum etiam medicamentis inseritur apte, verendisque sexus vtriusque. Coquitur in patinis donec liquare desinat. Inertioris est & aliud genus, quod strongylen vocant, cuius duæ sunt species, vnum scilicet fungosum, & omnium ore dilui facile, quod damnatur in totum. Melius vero pumicosum, & foraminum fistulis spongiæ simile, rotundumque natura; candido propius, cum quadam pinguedine sine arenis friabile, Nec inficiens nigritia. Id coquitur per se carbonibus puris donec fiat cinis. Illud autem est optimum, quod ab omnibus vocatur à Melo insula melinum. Nulli maior vis est astringendi, neque denigrandi, neque indurandi, Nullumque spissius, oculorum scabrias extenuat. Combustum autem melius est epiphoris inhibendis, Et similiter ad pruritus corporis. Sanguinem quoque sistit in totum foris illitum, vulvis pilis illitum ex aceto, renascentemque molit lanuginem summam. Omnium generum vis in astringendo, ob id oculorum vitij aptissima, vlcera putrescentia cum adipe compescit, & hydropicorum eruptiones siccatur, contra lepras etiam ac lentes, ac animalia capillorum, vel aurium vitia, remedia præstat. Infunditur, & dysentericis, ac prodest ambustis. *Auctor.* Cætera quoque de alumine atque eius operatione, tam in alchymia quàm in medicina, dicta sunt superius in fine tractatus de aquarum ac corporum aqueorum natura.

De attramento, & eius natura.

CAPVT LXVIV.

I *Sidorus lib. decimonono.* Attramentum sic dictum est, eo quod sit atrum. Cuius species, & picturæ, & quotidiano vsui necessariæ. *Dioscorides.* Attramentum scriptorum ex tædarum lignis fit, huic admiscetur gummi resinæ, & pictorum fauilla, & attramentum lutorum, & aptantur aduncta stypticis medicaminibus quæ dysentericæ putredini conueniunt. Quidam etiam igne adustionis illiniendum probant cum aqua in mellis crassitudinem oleum superinungente. *Plinius ubi supra.* Attramentum inter colores ficticios erit. Quamquam & terræ sit, geminæ scilicet originis. Aut enim sit arte humana, aut terra ipsa sulphurea. Inuenti sunt pictores, qui è sepulchris effoderent infectos carbonem: fit autem fuligine pluribus modis, resina vel pice exustis, propter quod etiam officinas edificauerunt, fumum earum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit è tædis fuligine, fornacea balnearum fuligine adulteratur, quo ad volumina scribenda vtuntur. Sunt qui & vini faciem sic-

catam

Sal Ham-
moniacum cur
ita dicitur

Alumen.

Temperamē-
tum.

Spiritus me-
tallorum &
corporum.

Locus.

Species.
Probatio.

Paraphoron.

Curatio ly-
enis.

Melinum.

Curatio
varia.

Erymon.

Confusio.

Infectio car-
bonem.

catam excoquant. Et si ex bono vino fuerit fax, Indi-
ci speciem illud atramenti præbere affirmant, Poli-
gonius, & Micon celeberrimi pictura in Athenis, vi-
naceam fecere stigmon vocant. Appelles verò com-
mentatus est ex ebore combusto facere, quod ele-
phantium appellat: apportatur & indicum ex India,
inexplorata adhuc inuentionis mihi. Apud insectores
etiam ex flore nigro fit, qui cortinis æreis adhærescit,
fit & è tædis ligno combusto, tritisque carbonibus in
mortario. Mita vero & ex hoc natura sepiarum, sed
ex his non fit pictura atramentum. Omne autem atra-
mentum sole perficitur, librariumque ac rectorium
glutino admixto, quod autem aceto liquefactum est
ægre eluitur.

De operatione ipsius in Alchymia.

CAPVT LXXV.

Melior. **E**X libro de aluminibus, & salibus. Atramentum est
aqua, & tinctura, quam terræ siccitas coagulauit.
Et est in sui natura calidum, & siccum, huius multa
sunt genera quorum melius est in Hispania. Et ip-
sum quidem denigrat corpora. Et augmentat ru-
beum rubedine. Album verò denigrat; Huius regi-
men ut dicit Iseber, est cum Aquila, id est cum sale
hammoniaco. Quoniam atramentum est submersio-
nis longinquæ, sed ipsum submergit. Et in atramen-
tis inquit sunt sulphura subtilia, quæ sublimantur, &
colorantur, & forsitan tingunt. Et proprietas quidem
eius est, quod retinet omne fugituum à fuga. *Phi-
losophus.* Colchatar, & cyrina atramentum quasi ter-
ræ fragmina sunt. Virtus earum est subtilitatio, &
adustio, quæ si comburantur, subtilitas augetur, &
adustio fortior efficitur. *Ex libro quarto Meteororum.*
Atramenta composita sunt ex sale, & sulphure, & la-
pidibus. Et est in eis vis aliquorum corporum liqua-
bilitatem quoniam ex eis sunt, ut calchanthum, & aba-
char, generantur ex maioribus granis atramenti. Et
non soluitur falsedo eius nisi cum eo, quod in illo est
sulphureum, & postea coagulatur residuum. Illudque
iam cæpit vim mineralem in aliquibus corporibus.
Quod autem cæperit vim ferream, erit rubeum, aut
croceum, aut calathar. Quod autem cæperit vim æ-
ream erit viride sicut calchanthum, unde possibile
est illa duo artificialiter fieri.

De virtute ipsius in medicina.

CAPVT LXXVI.

Temporant. **A**vicenna in secundo canone. Atramentum est diuer-
forum colorum, estque differentia inter atra-
menta alba & rubra, & citrina, & viridia. Colchata
est citrinum, Calchadis album, Calchanthum viride,
& Assurie rubeum. Hæc autem omnia solvantur in
aqua, & decoctione, præter Assurie, quod est vehe-
mentis soliditatis, & congelationis: viride quoque ve-
hementius congelatum est, quam citrinum, & vehe-
mentiores habet tunicas. Atramentum non adustum
fortius est, adustum vero subtilius. Et subtiliora qui-
dem eorum sunt calchadis & viride. Aequalius vero
colchatar. Crassius autem Assurie, propter hoc in aqua
non resoluitur. Virtus quidem atramenti in quo sunt
splendores aurei, propinqua est virtuti alcolchatar, &
illud alcolchatar melius est, quod velociter frangitur,
æreum, mundum, non antiquum. Et atramentum ve-
ro quod in enchaulsto ponitur est illud, quod saphira.
Et est durum habens quasi aureum splendorem, &
virtuosum sicut alcolchatar. Melius est autem Assu-
rie, quod affertur de Ægypto, & frangitur à nigredi-
ne, & est habens venas plurimas, rancidi gustus, stypti-
cum, & eius odoratus similiter. Est autem atramen-
tum calidum & siccum in tertio. Omnia sunt aduren-
tia, & styptica, scabiei conferunt humidæ, ac duriciæ

A palpebrarum, & asperitati earum, aut apostematibus
ingulis. Est tamen in atramento virtus venenosa de-
siccans pulmonem, ita quod fortasse interficit. Suffla-
tur autem in naribus propter fluxum sanguinis, & pro-
priè alcolchatar, ex quo etiam sunt licinia, & ponun-
tur in fistulis, & extirpant ventositatem, licinium quo-
que confert vlcibus auris, & sanici eius, & prohibet
corrosionem dentium. *Idem in eodem.* Colchatar cali-
dum & siccum est in tertio gradu. In ipso sunt adustio
vehemens, & cursuum sanguineorum constrictio, &
exiccatio, & est stypticitas plurima. Confert formicæ,
& erisipilæ, quando linitur cum aqua coriandri: pul-
uerizatur autem super fraudulentum vulnus & am-
bulatorium, adurit carnem additam. Confert etiam flu-
xui sanguinis narium, & apostematibus gingivæ, &
B ganonis. Et prohibet fluxum matricis; ponitur etiam
in alcolol ad abstergendum, & subtiliandum crassitu-
dinem palpebrarum.

De vitro.

CAPVT LXXVII.

Plinius lib. 36. Vitri vero hæc primo dicitur fuisse
origo. Phœnice Syriz paludem habet quæ Can-
debea dicitur, ex qua Belus amnis nasci creditur quin-
que millium passuum spacio in mare profluens iuxta
Ptolemaidem colomam: lentus hic currit, insalubris
potu, sed cerimonijs sacer, vado limosus profundus:
non nisi refuso mari arenas fatetur, quæ fluctibus vo-
lutatæ nitescunt detritis sordibus. Nunc & à marino
creduntur astringi morsu non prius utiles. Quingen-
torum non amplius est passuum litoris spaciū, Id-
que tantummodo per multa sæcula gignendo fuit vi-
tro; fama est appulsa naue mercatorum nitri cū sparsi
per litus epulas pararent, nec esset cortinis attollendis
lapidum occasio, Nitri glebas è naui subdidisse, qui-
bus accensis arena litoris permixta translucentes no-
ui liquoris riuos fluxisse, & hanc vitri originem fuisse.
Mox ut astuta est atque ingeniosa solertia, non fuit ni-
trum miscuisse contenta, cæpit addi & lapis magnes,
eo quod in se quoque vitri liquorem ut ferrum trahere
creditur. Similiter cæperunt vri & calculi multi fa-
riam splendentes, deinde conchiar & arenæ fossiles:
auctores sunt in India è crystallo fracta fieri. Et ob id
nullum Indico comparari. Leuibis autem aridisque
lignis coquitur addito cyprio ac nitro maximè ophi-
rio. Continuis fornacibus liquatur ut æs, fiuntque massæ
nigricantes ac pingues; acies quacunque tanta existit,
ut citra vllum sensum ad ossa consecet quicquid cor-
poris afflauerit. Ex massis rursus in officinis funditur,
tingiturque; & aliud statu figuratur, aliud torno teritur,
& aliud argenti modo cælatur, Sidon quondam his
officinis nobilis fuit, siquidem etiam specula excogi-
tauerat, fit vitrum rubeum, & album, & murrinum, ut
imitetur colores omnium lapidum. Nec est materia
sequacior vel picturæ, scilicet accommodatior. Maxi-
mus tamen est honos in candido translucente, quam
proxima crystallo similitudine: vsus eius ad potandum
pepulis metallum argenti & auri. Est autem caloris
impatiens nisi præcedat liquor frigidus, vitria pila cum
aqua addita sole ex aduerso in tantum incandescent,
ut vestes exurant. Temperata tantum agglutinantur
fragmenta, ut rursus tota non queat fundi: vitrum sul-
phuri concoctum ferrum minatur in lapidem peractis-
que omnibus quæ constant ingenio, attem natura fa-
ciète, nec succurrit mirari, nihil penè non igne perfici.

Iterum de vitro & obliato.

CAPVT LXXVIII.

EX lib. de vaporibus. Vitrum aliquando fit etiam ex
plūbo ac terra subtili, absque cinere filicis ac for-
ni: plumbum enim aliquando est evaporans, aliquando
confliscans, unde admixtū cū terra subtili, terræ partes

Experientia
de vitro.

illas conuiscat. Et dissoluit in parte per actionem caloris, admixtaque puluere cum terra subtili, accipit à terra desiccationem. Et etiam à calore faciente liquefactionem in vitroque vnibilem, vel vniuersalē admixtionem, propter quod volentes cito decoqui carnem, frustum vitri apponunt cum carne in aquam: vitrum enim cum sicco sit, tantum extrahit de humiditate carnis sua ebullitione, quod caro statim relinquitur decocta. Citius quoque decoquitur talis caro, si vitrum apponatur, quod est de cinere fœni, ac filicis, quia tale minus abundat in humido: primum enim vitrum habet aliquid humiditatis, quam accepit à plumbo, quod primum in compositione fuit. Et est differentia inter ista genera, quod vitrum de cinere fœni ac filicis semper est discoloratum. Quod autem sit ex plumbo, & terra subtili, vel ex cinere filicis, habet colorem glaucum: plumbum enim quantum est in se principium est viroris in decoctione. Et quia coniungitur cum limatura cupri, cuius puluis habet albedinem, propter hoc accidit ei glaucedo, quæ media est inter albedinem, & virorem. *Plinius vbi supra.* In genere vitri & Obsidiana numeratur ad similitudinem lapidis quem Obsidius in Ethiopia inuenit. Est autem coloris nigrissimi, & translucidi, aliquando visa crassiore, & in Speculis parietum pro imagine vmbra reddente: gemmas ex eo faciunt multi. Vidimusque & solitas imagines diui Augusti: capti crassitudinis huius materia, qui etiam pro ipso miraculo Obsidianos quatuor elephantes in concordia templo dicunt: fit & Obsidianum tinetur genere ad escaria vasa, totum rubens vitum non translucens Hamatinon appellatum. *Au. Hor.* Cætera de vitri origine, & natura, & de operatione ipsius in alchymia, & virtute in medicinis dicta sunt supra in tractatu de natura & effectibus ignis.

De naturali generatione lapidum mineralium.

CAPVT LXXIX.

Lapis naturalis & Hercales.

Duplex motus quo fiunt lapides.

Mira proprietates terræ.

A Vicenna in lib. Alchymie de anima. Lapis naturalis est res, quæ efficitur in ventre terræ, sine opere, per seipsum itaque nascitur, & non crescit nec minuitur, vt argentum viuum, auripigmetum, sal Hammoniacum, sulphur. Hi sunt lapides naturales, & spiritus. Lapis autem hercales nascitur, & crescit, porro accit & vrinæ, & sperma medicinarum sunt lapides nostri naturales, quorum autem aqua indurat Mercurium, id est vitrum, & tingit omnes res sunt spirituales, vt sanguis. Est autem inter spirituales, & naturales differentia. Quia naturalis statim operatur. Spirituales non nisi in termino statuto. *Ex lib. 4. Meteororum.* Terra quidem pura lapis non fit: quia conuersionem non facit. Vincens enim in ea siccitas, non permittit eam coagulari. Fiunt autem lapides duobus modis: conglutinatione & congelatione. In quibusdam autem lapidibus dominans est terra, in aliquibus aqua. Aliquoties namque desiccatur lutum, fitque primum quod medium est inter lutum & lapidem, quod deinceps fit lapis: huic transmutationi aptius est lutum viscosum. Quod enim tale non est comminutum erit. In ripis quoque gyon visa terra est, quæ dicitur in lapidem conuertere in spacio 33. annorum. De aqua vero quatuor modis fiunt lapides, vt superius est dictum: vnus est, quando gelatur aqua guttatim cadens. Alius, quando de aqua corrente descendit quiddam, quod resistit in superficie fandi ipsius, fitque lapis. Sunt etiam certa loca, super quæ aquæ effusæ vertuntur in lapides diuersorum colorum. Sunt etiam aquæ quæ seorsum acceptæ non gelantur. Sed si prope alueum suum fundantur, coagulantur, fiuntque lapides. Scimus ergo quod in terra illa est vis mineralis, quæ cōgelat aquas: principia ergo lapidum sunt, vel ex substantia lutea vntuosa, vel ex substantia in qua vincit aqua, quæ ex quadam minerali virtute conglutinatur, vel vincit siccitas in ea terra, faciens eam coagulari. Eodem modo

coagulatur sal. Salem autem non sufficit vis terrea permutare. Sed adiuvat ipsam calor coagulans virtute occulta. Et fortasse sit virtute terrea frigida, & sicca. Aqua enim fit terra cum eam vicerint terræ qualitates, & econuerso.

Iterum de generatione lapidum, & corporum mineralium.

CAPVT LXXX.

F iunt ergo lapides ex luto viscoso per calorem Solis, vel ex aqua coagulata virtute terrea, sicca, vel ex causa calida desiccatione. Similiter & quædam vegetabilia, & quædam animalia vertuntur in lapides virtute quadam minerali lapidificatione, & hoc fit in loco lapidoso, dū discontinuantur subito virtute quadam quæ exit à terra in hora terræ motus, quæ conuertit in lapides, quod in illa hora consequitur. Et hæc transmutatio corporum animalium, & vegetabilium æquæ propinqua est, sicut transmutatio aquarum. Est ergo impossibile, vt aliquid complexionatum conuertatur in vnum elementum, sed elementa mutantur ad inuicem dum transeunt in dominas, vnde quod cadit in salinas, fit sal, & quod in ignem fit ignis. Sed quædam citius, quædam tardius secundum potentiam actiuarum, & resistantiam passivarum. Estque locus in Arabia, qui colorat alia corpora in eo existētia colore suo: panis quoque prope Coracem in lapidem conuersus est, remanserat tamen ei color suus. Sunt autem talia mira: quia raro accidunt, sed eorum causæ manifestæ sunt. Sæpe namque fiunt lapides ex igne dum extinguuntur, & sæpe corpora lapidea, & ferrea cadere contingit in conuersionibus. Quoniam ignis extinctione sua frigidus, & siccus efficitur. In Persia quoque cadūt corpora ærea, vt æs vltum, & similia sagittis comatis vel barbatis. Nec possunt liquefieri, sed per ignē evaporant in fumum, attingentem viriditati donec residuum fit cinis. Cecidit etiam apud Nerigen frustum ferri præ duritia ferè infrangibile. Cuius pars missa est Regi Corinthum. Qui cum præcepisset, vt enses inde fierent, erat infabricabile: dicunt autem Arabes, quod enses, qui optimi sunt, de tali ferro fiunt. Cum autem cecidit illa massa, resiliuit aliquoties à terra sicut pila. Erat quoque ex minimis frusticulis composita, coherentibus adinuicem ad granorum milij quantitatem. Simile etiā apud tepresten euenit, sic itaque fiunt & lapides. Et earum generatio, vel erit subito propter magnum calorem accidentem, vel paulatim per longum tempus. *Ex libro de aluminibus, & salibus.* Corpora quoque mineralia generantur ex vaporibus inspissatis, & coagulatis secundum naturæ mensuram in spatio longo, sicut dictum est sup.

De lapide elixir per quem æs imitatur naturam.

CAPVT LXXXI.

A lchymista. In corporibus itaque mineralibus, vt supra dictum est, ad instar operationis naturæ, conati sunt alchymistæ facere breui tempore, quod natura facit in annis mille: vnde & docuerunt rem quandam facere, quæ corpora super quibus projicitur transmutat. Hæc vocatur ab eis elixir, & dicitur lapis non lapis. Lapis, quia teritur. Non lapis, quia funditur. Et currit absque euaporatione, sicut aurum. Nec est alia res, cui proprietas illa conueniat. *Auicenna vbi supra.* Elixir igitur est res quæ projicitur super maius corpus, & mutat rem à natura sua in aliam. Fit autem quando miscetur corpus minus, & spiritus, & elementa, & fermentum, fitque de omnibus vna confectio, & est elixir verbum Græcum quod sonat magnum thesaurum, vel meliorem de thesauris. Omne quidem quod miscetur cum alia re miscet se, aut per talem mixtionem, quæ nūquam potest diuidi, sicut tuchia cum cupro, aut per talem quæ potest diuidi, sicut Mercurius cum

Virtus lapidificationis.

Panis in lapidem conuersus.

Ferum infabricabile.

Elixir descriptum.

Elixir verbum Græcum.

cum aliquibus de corporibus: aut per mixtionem de coniunctione, ita quod permanet vnumquodque singulariter. Et elixir quidem quæ se, cum corpore miscet, est sicut Tuchia cum cupro. Sed augmentatur, vel crescit in suo pōdere, sicut crescit cuprum de illa Tuchia. Cuius ratio est: quia Tuchia res terrenalī est. Elixir autem res spiritualis. Et reuertitur natura sui generis ad aliud genus.

De duplici factura elixir.

CAPVT LXXXII.

Alchymista. Fit autem elixir duobus modis. Vno modo ex spiritibus mineralibus, & corporibus mundis præparatis. Alio modo ex quibusdam rebus prouenientibus ex animatis, scilicet ex capillo, vel ouo, vel sanguine: primo modo sic. Mortificantur quidam spiritus, & sublimantur, donec mundi fiant, post hoc vnum de corporibus à natura generatis comburitur, donec possit teri, deinde calcinatur donec in modum calcis mundum efficiatur. Tandem vero Spiritus, & corpora sic præparata teruntur, & imbibuntur cum aquis acutis distillatis: postea tamdiu inhumidantur, donec in aquam claram conuertantur, deinde congelantur, ad extremum tamdiu ponuntur in igne, donec fixa efficiantur. *Auicenna ubi supra.* Abimazer Alpharabi in libris de principio mundi post naturam dicit, petram quam absconderunt philosophi. Alij dicunt quod sit petra herbalis. Alij, quod naturalis, Alij, quod vitalis, siue animalis: mihi autem videtur & probari, quod petra herbalis sunt capilli. Et petra naturalis oua, petra vero animalis sanguis humidus. Hæ sunt petreæ de philosophis extractæ: vnde Bazamur accepit filium suum in collo suo, & iuravit per Deum cæli, & terræ, lapis est de me, & de ipso. De me dicit propter sperma, de ipso propter capillos, & sanguinem: dicit quoque Ieber, quod petra, quæ non est petra, inuenitur in fimis. Lapis itaque noster non est aliud nisi capillus, oua, sanguis. Capilli quidem hominis, & non nisi pueri vel virginis. Sanguis etiam hominis, & hoc iuuenis. Oua vero de gallinis non est nisi gallo existente cum eis. Diuiditur autem lapis noster in quatuor elementis, & parum de illo accipitur ac projicitur, vt faciat argentum vel aurum. Quod fieri non potest sine præparatione, & subtiliatione corporis, quia partes eius minimæ non possent ingredi, nisi minimis ac subtiliatis partibus corporis. Ideoque materia præparatur ac subtiliatur, & in quatuor elementa diuiditur, plusquam de vno quam de alio mittitur iustè, prout debet, & in ipsa hora tunc corpori se incorporat, quod prius propter crassitiem multam non poterat.

De complemento elixir albi, & citrini siue rubei.

CAPVT LXXXIII.

Auicenna in Epistola ad Basem. Elixir itaque tinctura sua tingit, & oleo suo submergitur, & calce sua figitur, & album quidem completur tribus in quibus non est ignis. Citrinum vero completur quatuor totis. *Glossa:* Verum est, quod elixir album non indiget nisi tribus rebus, scilicet oleo, tinctura, & calce. Sed rubeum quatuor, scilicet oleo, calce, tinctura, & iterum tinctura quæ dicitur ignis. Et ideo subdit Auicenna in quibus non est ignis, vnde in elixir facto de mineralibus est pro tinctura nitrum, pro oleo arsenicum, pro calce argentum calcinatum. Et hoc in albo. Sed in rubeo pro calce aurum, vel æs calcinatum, pro tinctura nitrum, pro oleo sulphur, id est rubedo sulphuris, quæ rubificat spiritus, & calces. Vel si ab igne lapides maiores rubricentur, tatumdem valeret. Ideo citrinum dicitur compleri quatuor totis. Idem accidit in lapide facto de re animata. Qui constat ex aqua,

oleo, igne, & terra & hoc ad rubeum. Ad album vero non nisi ex aqua oleo, & terra. Credo tamen quod aliter sit in elixir de re animata. Et quia quod dicit princeps, rubeum quatuor, & album tribus constare, locum habet in elixir facto de mineralibus. In elixir vero facto de re animata, credo, quod rubeum tribus completur, & album quatuor, scilicet aqua & oleo, & igne, & terra: Nec essarium quoque est aurum factum spiritus fixus, vel nitrum factum corpus fixum: quia quamuis illud diuiditur in quatuor elementa, totum tamen est oleum, totum tinctura, totum substantia fixa, vnde indiget aliqua re nobilis mineræ, quæ totum hoc deferat per vniuersum corpus super quod projicitur, vel cum quo per aliud miscetur. Idem in albo, quod constat ex tribus. Oportet enim addi substantiam mineræ, vel nitrum factum corpus fixum, vel argentum factum Spiritus fixus. Magnæ autem est industriæ, facere de corpore spiritum fixum, vel de spiritu corpus fixum. Item dicit Auicenna, quod septem res necessariæ sunt in elixir, id est in lapide maiori, nitrum scilicet rubeum, fermentum auri, Calx argenti, Terra, aqua, ignis, & aer: quorum nitrum tinctura est, id est ponitur in lapide, vt tingat. Calx, & fermentum ponitur pro substantia fixa, fermentum quidem, quia tam elixir suam quam corpus super quod projicitur transmutat in seipsum, sicut modicum fermenti totam pastæ massam augmentat, & in seipsum transmutat, & tamen est substantia fixa. Calx vero, quia totam elixir conuertit facit, & consolidari cum argento supra quod projicitur elixir. Et hoc propter similitudinem, quam habet calx argenti cum illo argento, porro aqua, & terra, & ignis, & aer, pro oleo ponuntur. Sed hæc quatuor elementa per distillationem extrahuntur, de ouo, vel capillo, vel sanguine. De quolibet enim istorum fieri potest hæc medicina, quæ pro oleo ponitur in lapide. Vnde dicit Morienus, quod illa res quæ sit lapis est in homine, vt homo est in minera.

Qualiter per hunc lapidem fiat metallorum transmutatio secundum quosdam.

CAPVT LXXXIV.

Hic itaque lapis, videlicet elixir, vt supra dictum est, si supra corpus minerale liquefactum projicitur, transmutat ipsum secundum proprietatem. Ex lib. 4. Meteororum. Sciant autem artifices alchymie species naturæ permutari nō posse, sed his similia possunt facere, vt albu tingere citrino colore, vt videatur esse aurum: plumbi quoque immundicias abstergere, vt videatur esse argentum: verū tamen semper erit plumbum, sed obtinebunt in eo huiusmodi qualitates, vt errent in eo homines. Ceterum quod specifica differētia aliquo tollatur ingenio, non credo esse possibile. Sed ibi sit expoliatio acciderit vt coloris, saporis, & ponderis. Artificialia quoque non sunt eo modo quo naturalia, nec tam certa, licet propinqua sint & similia. Quoniam ars debiliior est natura. Nec consequitur eam, licet multum labore. Ceterum proportio compositionis istarum substantiarum non erit omnibus eadem. Hæc igitur in aliam permutari non poterit, nisi forte in primam reducatur materiam. Sic in aliquod quod prius erat permutetur. Hæc autem non solum per liquefactionem sit, sed accidunt ei ex hoc res quædam extraneæ. Alchymistæ videtur tamen quod per solutionem in aquam primò, deinde per distillationem, tandem per congelationem in primum redigantur naturam: fieri tamen non potest, vt artificiosè transmutata talia sint qualia sunt naturalia. Et ab igne examinationis defendant se illa. Si enim ita esset, necessario oporteret, quod elixir rubea, quæ projicitur super argentum, vt de eo fiat aurum, tale esset quod ipsum argentum transmutatum defenderet ab omni eo, quod adurit argentum, & non aurum. Sicut sunt cæmenta, & sulphur, quæ in examinatione auri ponuntur. Simi-

Elixir de re animata.

Septem necessaria in elixir.

An verum aurum fiat ab Alchymistis?

litter quod elixir, quæ proijcitur super æs, vt albisce-
tur, & transmutetur in argentum, defenderet ipsam
ab omni eo, quod adurit æs, & non argentum, sicut &
plumbum, quorum vtrumque est impossibile. Scien-
dum itaque quod si aurum infusione bulit, & feruet
de magisterio est. Si non: nequaquam, sed si post fu-
sionem citrinum est, bonum est, si nigrum prauum.
Argentum vero in fusione si minuitur, & facit scori-
am: naturale est. Si autem non artificiale.

*Quod verè fiat eorum transmutatio, vel potius disgre-
gatio per alchymiam.*

CAPVT LXXXV.

Auctor. Ex verbis autem prædictis videtur, quod
alchymia quodammodo sit falsa, verumtamen
tam ab antiquis philosophis, quàm ab artificibus nostris
nostris temporis probata est vera, vtrumque autem &
argentum secundum illam, non quidem fieri tantum,
sed à cæteris materiis quibus permixta sunt vel in-
clusa quodammodo per ignem legregari vel excludi.
Nam, verbi gratia, quod exterius est cuprum, est aurum
interius, tanquam, scilicet, anima ipsius. Nonnulli etiã
illud vltimum capitulum Meteororum, vbi agitur de
transmutatione metallorum, dicunt non esse Aristoteli-
telis, sed additum ex verbis cuiusdã alterius auctoris.
Auicenna in libro alchymie de anima. Quidam ex natura-
libus dicunt, quod non est alchymia. Sed Aristoteles,
& Plato per magni Philosophi ceteriq; plures, dicunt
quod est, & hoc ipse visus ostendit. Nam vnumquod-
que septem corporum quæ per malleum elongantur
efficitur currens, sicut argentum, aurum viuum, & azen-
zar, quod de istis efficitur, est coloris sulphurei, & azen-
zar de ferro, rubeum est, de cupro croceum: unde scire
oportet, quod omne corpus quod soluitur, & inde ef-
ficatur azenzar, factum est de argento viuo, & de sul-
phure: denique nitrum efficitur fluens, est enim de terra
ex qua posset fieri aurum viuum. Et figuli quidem qui
vasa terrea faciunt, quando mittunt in eis ignem, effi-
ciunt vitrea. Dicunt autem isti Philosophi, quæ calor
solis coqueret in ventre terræ per centena annorum:
facit ignis in hora breui. Sic ergo & nos sulphur, &
aurum viuum, quod calor Solis coquit per centena
annorum, coquimus ad ignem in paruo tempore, &
deinde facimus aurum. Contra illos autem qui dicunt:
quod non potest homo trahere genus de alio genere,
dicunt, quod si quis stercus equi mittat in loco, vbi
calor eũ tãgat, inde procedunt bestie quas dicunt ad-
laet as: præterea si quis spinã alicuius piscis accipiat, &
mittat subtus algaceram, ibique per mensem rema-
neat, inueniet eam vermem qui centipes dicitur: sic-
que de non viuente retrahit rem viuente.

*Responsio Auicenna contra illos dicentes Alchy-
miam esse falsam.*

CAPVT LXXXVI.

Obiectio.

Sunt & alij qui non concedunt alchymie magiste-
rium, dicentes, quod de re de cuius natura non est
vt ignem sustineat, non trahi potest quæ sustineat ig-
nem. Nec fieri potest in re naturali, vt rem colora-
tam discoloris, & in alium colorem mutes, in quo
permaneat, nec ad primum reuerti possit, quia primus
color semper persistere debet, & secundus deleri: &
ad naturam suam primam reuerti, sic est de sapore, &
pondere. Quibus ad primum respondemus per ra-
tionem de nitro, quod terra quidem cito deletur ad
ignem: Sed quamdiu tangitur ab igne efficitur fortis.
Non enim habet ignis vim super nitrum. De tinctura
vero dicimus, quod cuprum quando cum tuchia mis-
cet, inde aurum efficitur. Cum capillis autem
mixtum efficitur aurum, & nunquam illum colorem
amittit quem recipit, quando cum tuchia mixtum est.
Cæterum omnia supra dicta mutantur in nitro. Quia

Responsio pro
Chymia.

nitrum nõ est de colore terræ, neque de sapore, neque
de pondere. Sic & de re dulci efficitur amara, de alba
nigra: & sic de cæteris proprietatibus corporum, deni-
que non putes, quod ego traham metallum de suo ge-
nere ad aliud genus quod ibi non sit. Ibi enim est per
vim, quia verè si ibi esset in naturam illam mutari
non posset. Adhuc est vna ratio prædictarum rationũ
fortitudo. Cur enim plus valent Saphyri quidam, &
alij lapides quam alij, & nitrum similiter, nisi quia ef-
ficiuntur, in loco valde calido? Locus enim Orientis
vbi preciosi lapides inueniuntur, est proximus soli. Sic
& nitrum quanto plus tangitur à solis calore, tanto
magis valet. Itaque & lapis mineralis, qui magis su-
stinet ignes aliosque labores, & tardè frangitur, ille
plus valet. Sicut aurum plusquam argentum, & argen-
tum quam cuprum, & cuprum, quam stannum, &
stannum quam ferrum, & ferrum quam plumbum.

De artificibus & materia huius artis.

CAPVT LXXXVII.

Huius artis magistri fuerunt. Adam, Noe, Idris,
Squilla, Cora, Moyses, Cato, Virgilius, Aristo-
lexan. Geber, Iahie, Razi, Maurienus, Abimazer,
Ioannes Euangelista, Garfias, & Gilbertus Cardina-
les, Guilelmus Episcopus HucK appellatus Egidius,
Magister Hospitalis, qui extraxit librum de 125. la-
pidibus. Androitus etiam Episcopus, & Apostolicus:
Dominicus, & Iacob Aranicus Iudæus, qui me in ista
arte non pauca docuerunt. Petrus quoque & Dunan-
dus Monachi. Dixit autem Iahie hæc esse necessaria
in magisterio alchymie. Sulphur, auripigmentum vi-
uum, Sal Hammoniacum, sal Gemma, sal Commu-
ne, sal Alkali, nitrum, vitreolum, alumen, acetum,
vrinam, capillos, oua, sanguinem, sperma, stercus equi
& illa sex quæ cum malleo elongantur.

De clauibus & instrumentis.

CAPVT LXXXVIII.

Ex doctrina Alchymie. Claves practicæ huius artis
sunt: Mortificatio, sublimatio, distillatio, solutio, con-
gelatio, præter hæc etiam fixatio, calculatio, rubificatio. Spi-
ritus quidem figuntur propter vehementiam commix-
tionis cum calce. Ideo autem mortificatur spiritus, vt
pereat in eis virtus adurens, ne scilicet adurât corpora,
& etiam præparentur ad sublimandum. Ideo autem spi-
ritus sublimantur, vt purificentur, & non denigrent
corpora. Soluuntur vero in aquam claram vt possint
figi, & cõmisceri, Et vt ex pluribus vna res fiat. Conge-
latur quoque propter eandem causam, Et vt alia pro-
cedat operatio ex hac composita medicina quàm ex
suis simplicibus fieret, Talis est operatio spirituum.
Corpora quoque aduruntur, calcinantur, teruntur, ru-
bificantur, soluuntur, & congelantur. Sed aduri dicuntur
improprie, quia aduruntur sine denigratione, & cõ-
bustione, postea vero calcinantur, sicut inferius demõ-
strabitur. Teruntur quoque terendo ea subtilissime in
marmore porphyritico, vt apta sint ad soluendũ. Ru-
bificantur autem, vt quando faciendum est aurum, &
tinctura debet recipere rubedinem ab igne, aliter non
valet: sicut est flos ferri, atramentum, rubedo sulphu-
ris, oleum ouorum; postea soluuntur in aquam cla-
ram, tandem congelantur. Itaque ad prædicta omnia
exercenda, scire oportet facere diuersa genera vasorũ,
furnellorum, ignium, ac lucorum & huiusmodi. Nam
verbi gratia, solutionis corporum & spirituum instru-
menta sunt multa. Quorum vnum dicitur venter e-
qui, de quo supra dictum est. Et fit in duobus vasis,
quorum in vno est aqua, in alio furnus equi. Vbi est
Phiala cum medicina, statque in furnello, & desuper
comburitur leuis ignis, vt aqua tantum euaporet, &
non ebulliant. Ibi est canalis, per quem additur a-
qua quæ minuitur. Solutiua quoque corporum multa
sunt, vt aqua limonum, vel pomorum citrinorum, quæ

Necessaria
alchymie.Clauis
alchymie.Instrumenta
solutionis
corporum.

dicuntur

dicuntur melangoli, vel arangij, distillata per filtrum, quæ scilicet pota in Archiepiscopatu Ianuensi sunt vena etiam vacæ distillata per alembicum simile, aqua quoque ammoniaci, sed & alumen sparsum in aqua per bullitionem dissolutum, & per alembicum distillatum soluit. Et dicitur quod eius virtus superius rapitur.

De igne multiplici ad operandum.

C A P. LXXXIX.

Est autem ignis multiplex & eius qualitas diuersa, per quosdam gradus distincta. Quidam enim in primo gradu est calidus ignis, & humidus in secundo, scilicet ignis ventris equi. De quo supra dictum est. Cuius proprietas est, quod non destruit oleum. Sed augmentum propter suam humiditatem præstat. Nam alij destruunt propter siccitatem. Huic ergo non assimilatur alius in mundo, nisi naturalis ignis corporis hominis sani. Ignis quidem solis calidus est, in eodem gradu, sed siccus est. Hic autem est qui domat rem, & de animata fit, ac nutritur re: sicut puer cui datur in principio lac. Nam puer ex calido, & humido augmentatur. Sic & ignis equi augmentat oleum sua humiditate, figit autem lapidem, non lapidem suo calore temperando. Est inter hos duos, & alius, qui est calidus & siccus in secundo gradu, ut ignis furni post panis extractionem; hic fundit leniter, & non comburit, quia non est in eo flamma, nec fortitudo caloris. Calor enim paulatim declinando recedit. Sed si staret, spiritum figeret in corpore vel extra corpus. Ignis autem qui nec fundit, nec comburit, sed domat, & humidum augmentat. Est etiam quartus furni fixationis, hic fundit & figit, non autem comburit, quia flammalis non est, nec differt à præcedenti, nisi quia in hoc est calor continuus, in illo non. Quintus dicitur flammalis, & est calidus & siccus in tertio gradu, hic calcinat tantum, & non fundit, scilicet ad comparationem auri & argenti, & aliorum corporum in eodem gradu vel ultra. Et est hic ignis in furno calcinationis. Sextus est calidus & siccus in quarto gradu, & hic fundit, & figit fortiter, mollificando corpora suauiter, nec dissipat ea vel dispergit. Hic est ignis furni fusionis, in eodem gradu est & ignis solium, qui corpora dissipat, & dispergit, & fundit, & hic est septimus. Octauus est qui fundit & calcinat, & est flammalis, quia in eo sola flamma operatur. Substantia ignis carbonis & flamma. Sed in ista sola flamma ignis: hic etiam est in eodem gradu cum præcedentibus. In eodem quoque gradu est novus, scilicet qui omnibus est magister, ut ignis officinationis, id est, examinationis. Hic fundit & comburit, & dissipat, & dispergit malum, saluat & rectificat bonum, & est quali iudex discernens iustum ab iniusto.

De calcinatione corporum mineralium.

C A P. XC.

Elib. de aluminibus & salibus. Prædictorum itaque corporum regimen quadruplex est, scilicet calcinatio cum sale, ceratio, solutio, deinde coagulatio. Calcinatio combustio cum igne vehementi & sale, ut deleantur ab eis sulphura corruptentia, & remaneant munda, sicut calx. Aurum quidem & argentum non est necesse calcinare nisi propter quietem partium eorum, & præparationem, scilicet, ut exsiccat eorum humiditate, sint humiditatis alienæ susceptibilia, & ad fundendum velociora. Plumbum autem, & es & ferrum necesse est calcinare, propter causam præcedentem, scilicet ut deleantur earum sulphura, corruptantur & deleatur earum vntuositas comburens. *Alchymista.* Ex his patet quod prædicta definitio calcinationis non cadit super corpora mun-

Ada, quæ sunt aurum & argentum, cætera namque calcinantur, ut pereat ab eis sulphureitas adustionis, quæ corpora denigrat, hæc autem ut præparentur ad suscipiendum humiditatem alienam, ut ponantur in elixir, & bene commisceantur cum alijs rebus. Quorum vnum erit calx, scilicet argentum. Alterum vero fermentum, scilicet aurum: ut infra dicitur. Nisi autem fieret pulvis, siccus non susciperet humidum, quia siccum sinit humidum, & ab eo penetratur. Ignis autem vehemens hic propriè dicitur, qui ad motum vehiculi, id est quadrigæ cursum suum æqualiter continuat, quod facere non potest ignis flammæ. Sed talis est ignis furni calefacti, & clausi post carbonum extractionem. Est enim ibi calor continuus sine combustionem. Talis etiam est ignis furni, in quo positi sunt carbones, qui fumum non faciunt. Ignis quoque carbonum accensorum combustorum, vel lignorum combustorum accensorum, vel cineris calidissimi. Talis igitur est ignis qui corpora calcinat, & fundit. Cuius proprietas est, quod comburit partem minus potentem, scilicet sulphureitatem, partem vero potentem dimittit, donec ipsum corpus erigit, & mundat à nigredine. Sal quoque quod miscetur cum limatura corporis in igne, defendit ipsum ne fundatur vel comburatur. Et si est corpus immundum, reddit ipsum mundum à sulphureitate, & nigredine: quia desiccatur, & corrodit, & deglutit sulphureitatem: propter eius munditiam, & siccitatem. Si vero mundum reddit illud mundius, & augmentat rubedinem in tubeo, albedinem in albo: quia semper corrodit, & mundat ipsum à particula illa sulphuræ nigredinis, quæ remansit: quando generatum est à natura. Cum autem inter ea digregandum est: lauat ipsum corpus aqua: tunc enim sal in aqua dissoluitur, & corpus residet. Nam omne sal in aqua dissoluitur, & separatur à corporibus, & spiritibus per lotionem in aqua calida, quæ tamdiu fieri debet, donec salredo de aqua cedat, sicque completur opus.

De quadruplici corporum, & spirituum præparatione.

C A P. XCI.

Dicit autem princeps aboali (scilicet Auicenna) quod oportet corpora aduri: donec in puluerem possint redigi, deinde cum sale calcinari præparato, & postea lauati, & ea calcinare nihil aliud est, quam extrahere humiditatem corruptentem, & intrinsece humiditatem igneam rectificantem, per quam est vita eorum & essentia postmodum stans in igne examinationis. Calcinantur autem pari modo aurum, & argentum, scilicet cum sale præparato, posito ad duplum sui, & cum furnello flante, &c. *Rasi ubi supra.* Ceratio est sublimatio partium ipsius cerati, ut minoretur ac subtilietur, incalescat, & profundetur humiditas in corpore. Quod non fit nisi cum attractione, & inhibitione donec subtilietur, sicut cera quæ liquefit supra ignem cum minore caliditate, post cerationem autem artificiosè fit solutio: deinde coagulatio. *Alchymista.* Itaque præparatio corporum mineralium est quadruplex, scilicet calcinatio, ceratio, solutio, congelatio: princeps quidem dicit in epistola ad Arsem, quod oportet ea primum aduri, deinde calcinari. Sed dicuntur improprie aduri, quoniam adurantur sine denigratione, & combustionem. Corpora munda id est aurum, & argentum ideo calcinantur, ut perueniat humiditas ad profundam ipsorum, & ut possibile sit ea cerare, & soluere in aquam. Immunda vero, ut pereat ab eis vntuositas adurens, Et nigredo quæ in eis ex sulphureitate consistit. Cerantur autem dum in marmore purphyritico teruntur, donec fiat pulvis subtilis, ut apta sint ad soluendum, postea solvantur in aquam claram, ut possint commisceri cum aqua spiritu, & ex pluribus rebus fiat vna quasi res iterum nata, & hoc est fortasse,

SPEC. NATURALE.

X

quod

Ignis vehemens quis?

Dissolutio salis in aqua.

Calcinaris quid?

Ceratio.

Spiritus qui-
nam?

quod dicitur in fine Meteororum, nisi forte in primā reducatur naturam. Tandem vero congelatur, quando quod solutum est in aquam conuertitur in lapideā substantiam, ut eo Alchymista consequi posset intentionem. Spiritus quoque quatuor modis præparatur, qui scilicet Spiritus sunt, Mortificatio, sublimatio, solutio, congelatio. Mortificantur quidem multipliciter, & ob multas causas. Nam argentum viuum ut aptum sit ad sublimandum, quia nisi cursus ipsius auferatur, non potest sublimari. Sulphur autem & auripigmentum ut in eis pereat virtus adurens corpora. Hanc enim ab eis auferit mortificatio: Sal autem Hammoniacum non indiget hac præparatione: postea vero sublimantur spiritus, ut purificentur, & non denigrent corpora: sit autem sublimatio quando spiritus ex ignis calefactionibus resoluuntur in vaporem, & fumum. Deinde retinetur ille vapor in Cadmæ vasis. Et inspissatur ibidem, ita quod potest recolligi: soluuntur tandem & congelantur spiritus, sicut iam dictum est de corporibus.

Qualiter corpora dura liquefacta recipiunt tincturam.

C A P. XCII.

Causa in
quibus tin-
ctura non
consequitur
effectum.

A Vicenna, ubi supra. Permixtio quidem tincturæ cum corporibus duris lapideisque fieri non potest antequam leniantur, id est mitigantur, & currant, nec eorum lenificatio, & cursus antequam liquefiant. Cum autem liquefacta fuerint, non omnis tinctura rubea, vel alba effectum consequitur optatum, id est metalli transmutationem. Tinctura namque non proficit, siue quia non adurit, siue quia non figitur: sed euolat, & fugit: siue quia non ingreditur, & permisceatur, siue quia non defendat argentum ne aduratur, ab his quæ non adurant aurum sed adurant argentum, sicut sulphur, & reliqua quibus aurum purificatur ab argento. Nec defendat æs ne aduratur ab his quæ non adurant argentum, sed æs, sicut plumbum, &c. Inquirenda est tinctura, quæ corporibus liquefactis permisceatur, & non aduratur cum rebus acutis adurentibus sed obuiet, & non purgetur. Nec permittat adurentia partes corporum separare, habeatque substantiam consolidatiuam, & coagulatiuam, & fixā super ignem. Ingenium quoque permiscendi ista ad inuicem, ita ut fiant vniendo substantia vna, in quam ignis non imprimat, id est non eum euaporare faciat, tingatque cum eo quod est in eadem tinctura, & permisceatur cum eo quod est ibi de substantia consolidatiua, & figatur semper cum eo quod est ibi de substantia fixa. Alchymista. In spiritu quidem multum est de tinctura, etiam antequam figatur nec per eius fixationem augmentatur. Quod econuerso est in corpore. Nam aurum non figitur nisi primo augmentetur tinctura. Sed in qua quantitate augmentatur in ea tingit. Similiter & reliqua corpora quæ munda sunt, quia de quolibet elixir fieri potest. Sed qualiter in eis augmentatur tinctura secretum est.

Quod qualitas olei fit ibi causa permixtionis.

C A P. XCIII.

Substantiæ autem permixtibilis est omne quod habet oleum in se, ut est aurum & argentum & cetera, & etiam spiritus sublimatus, & impingnatus. Et illæ solæ res permiscuntur, quæ sunt eisdem naturæ & ponderis. Nam corpora metalli & nitri non permiscuntur, quia diuersa sunt. Similiter nec lapis, & metallum quorum vnum siccum est, & aliud humidum: sit autem permixtio inter corpora quæ ad inuicem proportionantur in humiditate & ponderositate. Hoc semper verum est, nisi quando humidum cum sicco,

A & calidum cum frigido miscetur in compositione elixir. Sed in compositione inter elixir & corpus, supra quod projicitur, debet esse similitudo, quia alias non coniungerentur, nulli quoque elixir siue de corpore, siue de spiritu fieret. Nec consolidatur cum corpore supra quod projicitur, nisi sit ei admixtum illud quod consolidat corpora ad inuicem, hoc est oleum inadustibile siue sit de planta, siue de animali. Fixa vero dicitur substantia quæ ab igne in ipsam agente non corrumpitur nec euaporatur: hæc omnia si habuerit tinctura, bona erit ac perhennis, & à corpore inseparabilis. Vicenna ubi supra. Cum autem inquiremus aliquid, quod si projiceretur super liquefactum, adhæret ei & commisceretur ac submergeretur in eo, nec ipsum corrumpere, non inuenimus nisi de mineralibus sulphur, & de commixtis arsenicum: ipsum tamē fugiunt sine mora, nisi quod breuissimo tempore incipiunt procedere ad conuersionem cum eo. Inuenimus autem ingenium per quod illa rectificentur, ita ut eis remaneat adhærentia, & destruat adustio. Causa siquidem adherentiæ liquefactio est, deinde similitudo minereitatis, & vicinitatis quam habet cum eo. Est igitur subiectum liquefactionis humiditas currens, permixta partibus siccis tertis, in quibus moratur cum resoluat eas ignis. Nec moueri potest propter vehementiam commixtionis. Causa autem euaporationis est humiditas in eo non vehementer commixta, Ex hoc enim eleuatur, & egreditur. Causa vero adustionis, est communitas cum igne. Itaque auferatur adustio de oleo, antequam misceatur cum corpore, Et ut sit adhærentia, vehemens commixtio fiat humidi cum sicco. Alioquin humidum euaporabit, & siccum remanebit cum corrente. Sed si bene immisceatur oleum facit currere siccum, & ab eo non euaporat, ut dictum est.

Substantia
fixa quæ

Causa adhe-
rentia.

Euaporatio-
nis.

Adustio.

De operatione boracis & commixtione argenti & aris.

C A P. XCIII.

E X lib. de vaporibus. Cum autem borax consolidat argentum cum argento vel stannum cum stanno, impossibile est hoc esse nisi communicet eis in radice: propter hoc artifices alchymie vtuntur borace in metalli sui multiplicatione. Aliud enim est occultum & aliud manifestum in ære: quando volunt esse in argentum transsubstantiare, non laborant in hoc, ut transsubstantietur substantia aris, sed solummodo ut auferant ab eo colorem, qui substantiam argenti celabat. Cum autem humidum ductibile sit in omnem partem, secundum Aristo. humidum erit male terminabile proprio termino, bene autem alieno. Itaque necius tractabilis est in longum, ut corrigia, & hoc est ab humiditate, quæ est in eo in omnem partem ductilis; humiditate dico admixta terrestriari subtili, quæ facit viscositatem habilem ad diffusionem, sicut videmus in molli. Hinc est quod fabricatores argenti volentes illud fabricare in longum apponunt ei cuprum, ut in permixtione cupri sicci cum argento humido generetur viscosum, quod sit principium diffusionis argenti in longum aut latum. Argentum quippe est substantia humida multum & congelata, unde & si per se in fabricatione fabricaretur acciperet fissuram, sicut videmus in glacie, cum enim pereunt glacies frangitur, & nec in longum nec in latum diffunditur. Siquidem in omni congelato accidit fissura in percussione. Cumque extrahitur argentum, apparet rubor particularis, qui est ex paruo cupro. Quod si magnum esset cuprum apparet nigrædo coloris, celans substantiam argenti. Et attende quod sicut humiditas remollit, sic & siccitas corrugat, unde cum cuprum simul calidum & siccum sit magis quam aqueum, iudicant artifices metallorum, quod cum argentum sit decoctum, habet corrugationem, & ita non relinquitur in decoctione purum. Et hoc patet. Cum enim argenti superficies est plana, & in medio

Necius tra-
ctabilis in
argenteo.

Fit per cuprum.

fissura

signum non
puri argenti

fissura, dico illam fissuram in fundo existentem esse, tantum in siccitate cupri, cum scabrositate ipsius cupri, à qua non est depuratum argentum, unde tunc est ibi signum, quod argentum non est purum. Aliquando autem argentum viuum frangibilitatem ex siccitate prouenientem aufert, ut patet in stagno, sicut iam superius dictum est. Videmus autem in argenti depuratione, plumbum mixtum exhalare ex caloris motione, ad quod depurandum apponitur. Nō quia depuret ipsum: sed quia tanquam consumendo calor ei adhæret, qui alias substantiam argenti consumeret. Et iterum argentum per calorem depuratur, qui facit transire cuprum in vna parte, & argentum in alia per suam caliditatem, unde enim dicit Aristoteles calidum disgregatum est heterogeneorum.

De operationibus alchymia in corporibus cæteris.

CAP. XCV.

Occulta philosophia.

In sale est
oleum.

Alchymista. Exceptis autem operationibus circa nobilia corpora terrestria ut sunt aurū & argentum, & similia, Est etiam in alchymia subtilitas subtilis, ut utilitas non parua, quantum ad transmutationem & disgregationes, permutationesque rerum quæ iugiter in mundo fiunt ad varios usus hominum, partim à natura, partim industria humana, ut est opus minij, vermilionis, nitrī & aurichalci, unde & dicta est occulta Philosophia, quia rationum vel causarum inuestigatio quibus hæc fiunt, difficilis est & occulta. Tale est etiam disgregare res quatuor de qualibet planta per distillationem. Ita quod in vnaquaque remaneat elementi vnius dominiū. Et hoc est extrahere primo aquam, deinde oleum, tertio ignem, qui est liquor huiusmodi rubeus. Quarto loco remanet terra, tanquam fax. Et per hoc sciri potest, quod elementū magis dominatur in illa planta, de qua hic agitur. De sicca tamen planta non extrahitur aqua, quia iam euaporauit humiditas aquæ, quæ scilicet citius euaporat, quam humiditas oleagina. Illa enim est quæ diutius remanens defendit plantas à putrefactione: Idem etiam fieri potest de quibusdam rebus, quæ procedunt ex animalibus, ut de ossē, capillo, ouo, & huiusmodi. Vnde docet Auicenna in capitulo de complexionibus membrorum distillare ossa & capillos, ad sciendū in quo eorum plus sit humiditatis. Sic etiam est extrahere salem de omnibus generibus cinerum, plantarum, & animalium ossium, & de calcibus lapidum. In hoc autem differunt hi sales inter se, quod in sale calcium non est oleum, quia caret vtraque humiditate cum nec vegetatur, nec nutritur sicut planta & animal. Animal enim secundum frigidum & humidum viuunt; Sicque vita & nutrimentum, prouenit in planta & animali, ut dicit Ioannes Damascenus. In sale verò de cineribus plantarum, & ossium est oleum, quod ignis non potest disgregare, est enim inadustibile. Sed oleum quod extrahitur per distillationem non est adustibile. Nam omne quod egreditur per distillationem fugit ignem, & habet naturam spirituum, ut supra dictum est. In qualibet etiam re minerali, siue de planta, siue de terra, siue de animali est oleum, siue quo non possit fundi & currere.

De opere vermilionis, & cinabrij,
& aurichalci.

CAP. XCVI.

Sunt & alie multe, ut dictum est, Artificum operationes, propter rerum transmutationes ad alchymiam pertinentes, verbi gratia. Opus vermilionis per solum ignem & de sola cerussa, quæ cum sit albiissima ponitur in igne vehementi & fit rubea, eo quod eius occultum est rubeum, licet manifestum sit album. Nam in lib. de 70. dicitur, quod omnis res ha-

SPEC. NATURALE.

Abet contrarium in occulto eius, quod apparet in manifesto, & econuerso. Ignis itaque quod manifestum est, ponit in occulto, & quod occultum in manifesto. Cinabrij vero transmutatio accidit ex proprietate compositionis; fit enim ex argento & sulphure albo vel citrino, quæ rubedinem quidem, quæ in eis non est in coniunctione, acquirunt ex violentia sulphuris illita argento viuo mediante igne, & ingenio artificis. Nam sicut ex compositione diuersarum rerum prouenit in compositione vtriusque quod in simplicibus non est, ut in theriaca, Sic & color, ut in cinabrio. Aes autem transmutatur in aurichalcum, quod fit mediante Tuchia, ut supra dictum est. Itaque arsenicum, & tuchia proprietatem habent imprimendi se in ære, Sed non est par vtriusque effectus. Nam arsenici ad citrinum, fumus est albiissimus, & albificat plusquam in eo sit de tinctura excedens omnem albedinem in albificando. Ideoque totam æris albedinem ad se trahit, & ipsum in album conuertit, ut dicit Constantinus in lib. graduum, ubi agit de arsenico, idest auripigmento. Fumus autem tuchie non tantum habet de albedine, sed multo minus, & ideo non aufert æris rubedinem, sed reprimat ut dictum est.

De coloribus natiuis & fictitijs.

CAP. XCVII.

Isidorus lib. 19. Colores autem quidam ex terra vel in terra nascuntur, ut sinopis, rubrica, Melinum, auripigmentum, & cætera huiusmodi. Quidam vero finguntur, aut arte, aut permixtione. *Plinius lib. 35.* Sunt autem colores floridi, vel austeri, & vtrumque natura, vel permixtura euenit. Floridi sunt quos ars fingendi præstat, ut Minium Armenum, cynabaris, Chrysocolla, Indicum, purpurissum. Cæteri vero austeri sunt. Ex omnibus autem alij nascuntur, & alij fiunt. Nascuntur sinopis, & rubrica, & parethonium melinum, æretria & auripigmentum. Cæteri vero finguntur, ut Ochra, Cerussa vsta, sandaracha, sandix, Syricum, atramentum. Sunt etiam noui duo colores atque vilissimi, Viride: quod & Apianum vocatur: Et quod Chrysocollam luteam mentitur. Fit ex viridi creta: æstimata sestertijs in libras. Annulare, quod candidum vocatur, est quo muliebres picturæ illuminantur, fit & ipsum ex creta admixtis vitreis gemmis, & vulgi annulis, unde & annulare dictū. Ex omnibus coloribus cretulam amare, Vdoque illini recusant, purpurissum, indicum, cæruleum, melinum, auripigmentum, apianum. Cerussa cære tinguntur eisdem coloribus ad eas picturas, quæ vtuntur alieno parietibus genere, sed classibus familiari, & onerarijs nauibus. Totque colorum tanta varietate subit, Antiquitatem mirari, pingebant enim antiqui & pericula, & rogos. Iuuabatque pugnatos ad mortem, vel eadem speciosè vehi. Nero Princeps iusserat colosseum pingi 120. pedum in lintheo ad hoc tempus incognitum. Eaque pictura ubi peracta fuit in Marianis hortis, accensa fulmine cum optima parte hororum conflagrauit.

De Sinopide & rubrica.

CAP. XCVIII.

Iside. Sinopis inuenta primum in Ponte fuit, indeque nomen ab vrbe Sinope accepit. Species eius sunt tres, scilicet rubra minusque rubens, & inter has media. *Plinius ubi supra.* Sinopis à sinope nominatur vrbe, nascitur in Aegypto, Balearibus, Aphrica. Sed optima in Lemno, & Cappadocia, Effossa, & in speluncis excellit quæ saxi adhæsit. Glebis color extra maculosus est, hac vsi sunt ad splendorem veteres. Excepto vsu eius in pictura, in medicina quoque

X 2

blandis

Omnes res
habet con-
trarium.Arsenicum
& Tuchia
imprimunt
se in ære.Colores flo-
ridi.Colores au-
steri cre-
tulam.

Medicinalia
sinopidis.Etymon ru-
brica.Medicinalia
minij.Vtilissima
rubrica.

Locus.

Melinum
unde?

Eretria.

Etymon sy-
ricum.

Indicum.

blandis est emplastris & malagmatis siue sicca compositione eius siue liquida. Facilis est contra vlcera in humore velut in oris sedis sita, sceminarum profluvia sistit denarij pondere potio. Aluum sistit infusa. Eadem adusta scabrias oculorum secat, cum vino maxime. *Isidorus*. Rubrica vero sic dicta est, eo quod sit rubeo & sanguineo proxima. Hæc in locis plurimis gignitur: sed optima in Ponto, unde & Pontica dicitur. Plinius vbi supra. Rubricæ genus in ea voluerunt quidam intelligi auctoritatis secundæ. Palmam enim dabant Lemniæ, hæc est Minio proxima, multum antiquitus celebrata, cum Insula in qua nascitur. Nec nisi signata vendebatur; hæc itaque Minium subliniunt & adulterant: ponitur in medicina, & res habetur præclara. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circumlita. Eglyopias manare prohibet. Sanguinem quoque reijicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lyenum ac renum vitia, & purgationes sceminarum. Itemque contra venena & ietus serpentium marinorum ac terrestrium. Ideoque familiaris est omnibus antidotis. Ex cæteris rubricæ generibus Ægyptia, & Aphricana sunt fabris vtilissima, quoniam forbentur maxime, picturis autem apta nascitur in metallis ferrarijs. Ex ea, it Ochra scilicet exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis. Quæ quo magis in caminis arserit, eo melior existit. Omnis autem rubrica secat. Ideoque & emplastris conuenit, etiam igni sacro.

De parethomo ac melino ac feretria.

C A P. XCIX.

Parethomon habet nomen loci ab Ægypto, spumamque maris esse dicunt solidatam cum limo. Et ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo, sit & Cyrenis, & in Creta insula. Adulteratur Romæ autem Creta Cimolia decocta conspissataque. *Isidorus*. Melinum dictum est, eo quod eius metalli ferax sit vna de Cycladibus Insula Melos nomine. Est enim candidum nec vtuntur eo pictores propter nimiam pinguedinem. *Plinius vbi supra*. Melinum candidum est, candidis coloribus pinguisimum & propter liuorem tenuissimum, & ipsum in Melo Insula optimum. In Samo quoque nascitur, & eo pictores propter nimiam pinguedinem non vtuntur. Hoc autem effodere solent accubantes intra saxa venas scrutantes, porro in medicina eundem vsum habet, quem eretria creta: præterea linguam tactu secat, pilos detrahit, & mitigat, pretium in libra sestertij singulis. Eretria suæ terræ nomen habet, & hac Nicomachus, & Parthasius vsum refrigerat, & mollit, & explet vulnera si coquatur ad siccandum, vtilis capitis quoque doloribus præcipua eretria terra & ad deprehendenda pura.

De Syrico, & Indico ac cerussa.

C A P. C.

Sidorus vbi supra. Syricum est rubei coloris pigmentum, ex quo scribuntur & capita librorum. Ipsum est & Phæniceum, sic appellatum, eo quod in Syria colligatur in littoribus rubri maris, vbi Phænices inhabitant. Est autem inter colores fastidiosus, quia sæpe sit aut sinopide aut sandyce mixtis. Indicus color in Indicis calamis inuenitur spuma limo adhærente. Est autem coloris Cyanei mixturam purpuræ ceruleique mirabilem reddens. Est alterum genus in purpurarijs officinis, spuma videlicet in æreis cornitis innatans, quam insectores detrahentes, secat.

Plinius vbi supra. Indico est auctoritas maxima, quod venit ex India, vnum genus est arundineum adhærescente spuma limo, cum teritur nigrum, quod in diluendo mixturam purpuræ ceruleique mirabi-

lem reddit. Alterum est in purpurarijs officinis innatans cortinis. Et est purpuræ, quæ adulteratur spuma Indicum stercore columbino tingunt, aut Cretam Selinusiam aut Anullariam vltro inficiunt, probatur autem carbone, reddit enim quod sincerum est flamma excellentis purpuræ. Et dum fumat, odorem maris olet. Ob id quidam id colligi è scopulis putant. In medicina quoque indicum rigores, & imperus sedat, oris vlcera secat. Cerussæ color est candidus, cuius rationem in plumbi metallis diximus: fuit & in terra per se in Theodoti fundo inuenta Smyrne, qua veteres ad nauium picturas utebantur. Nunc autem omnis ex plumbò fit, & aceto, vltà casu reperta in incendio pyræ. & cerussæ cremata. Oprima vero Asiatica nunc habetur, quæ & purpurea nuncupatur: sic & Romæ cremato silice marmoroso ac perfuso aceto. *Aulus*. De hac plenius actum est superius, vbi de plumbi metallo diximus.

De Minio, & Ochra.

C A P. CI.

Minium primi Græci traduntur inuenisse in Ephesiorum solo, cuius pigmenti copia cæteris regionibus plus abundat Hispania, unde nomen etiam dedit flumini proprio. Huius distillatio argentum liquidum gignit. Minimum autem hoc quidam Cynabrium esse dicunt. *Plin. lib. 33*. Inuenitur Minium quoque in argentarijs metallis. Et nunc inret pigmenta magnæ auctoritatis, & quondam etiam apud Romanos. Itavt Iouis ipsius simulachri faciem diebus festis illinire, triumphantiumque corpora, legantur soliti fuisse. Sicque Camillum triumphasse constat, & Æthyopum populos totosque illo tingi procures solitos esse, & hunc ibi Deorum simulachris colorem esse. Theophrastus anno 249. urbis nostræ tradit Minium inuentum esse à Challa Atheniensi in initio sperante posse aurum excoqui, in metallis argenti arena rubente, & hanc eius originem fuisse. Repertum autem iam tum in Hispanijs, sed durum, & arenosum. Optimum vero supra Ephesum Cilbianis agris arenam cocci colorem habere, & hanc teri, deinde lauati farinam. Et quod subsidat iterum lauati. Differentiam vero artis esse: quia alij Minium faciunt prima lotura, idque dilucidius esse. Optimum, quod sequentis loturæ. Olim qui Monochromata pingebant pinxerunt Ephesio Minio, quod ideo relictum est, quia operis erat curatio. Præterea vtrumque existimatur minus acre, ideoque ad rubricam, & Sinopidem transire. Iuba Minium nasci tradit & in Carmania: Hermogenes, & in Æthyopia, nec ferè aliunde, quam ex Hispania, sed neutro ex loco aduehitur ad nos. Celeberrimum est ex Sisapontensi Regione in Bætica Miniario metallo, vestigalibus populi Romani nullius rei diligentiori custodia. Non licet ibidem perficere excoquique, Romam deferretur, vena signata, ibique lauatur. Est alterum genus in omnibus ferè argentarijs atque plumbarijs metallis, quod fit exusto lapide permixto venis, non ex illo cuius Vornica argentum viuum dicitur. Is enim & ipse in argentum excoquitur. Sed ex alijs simul repertis, steriles etiam plurimi deprehenduntur, solo colore tantum in fornacibus rubescences. Exustique in farinam tunduntur. Sublini autem Minium Syrico demonstrat compendij ratio. Et alio modo pinguentium furto est oportunum plenos subinde penicillos abluentium. Sidit autem in aqua constarque furantibus. Sinceri cocci nitor esse debet. Secundarij vero splendor in partibus innaginem sentit, quanquam hoc rubigo quædam metalli est. Sisapontensibus autem in Minarijs suæ venæ arena sine argento excoquitur, auri modo probatur. Auro candente fucatum nigrescit, sincerum retinet colorem. Inuenio, & calce adulterari, ac similiratione ferri candentis lamina, si non sit aurum illico deprehendi.

Cerussa.

Flumini Minio in Hispania dicitur Halacis & Lusitaniam.

Inuentio minij.

Monochromata olim dicta cinnabaris, vide Plin. cap. 7. l. 33.

In Bætica Hispania Miniario metallo Sisapontensi celeberrimum.

deprehendi, Solis, & cōtractus inimicus. Remedium, ut siccatō pariete cera punica cum oleo liquefacta cādēns feris inducatur. Iterumque admotis Gallæ carbonibus, usque ad sudorem aduratur, postea tandem subigatur, ac deinde linteis puris, sicut & marmora, nitescunt. Qui Minium in officinis poliunt, faciem laxi vesicis illigant, ne perniciosum puluerem inspirando trahant, & tamen ut per illas spectent. Non solum autem Minium in pictura, sed in voluminum usurpatur scriptura. *Isid.* Ochra gignitur in Topazon rubri maris Insula, ubi & Sandaracha. Fit autem & Ochra exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis, quæ quanto magis in camino arserit, tanto melior fit.

De Sandaracha.

C A P. CII.

Sandaracha a rufa melior. **I**dem: Sandaracha quoque nascitur in Insula rubri maris Topazon, colore Cinnabri, odore sulphuris. Inuenitur in aurarijs & argentarijs metallis, eo quidē melior, quo magis rufa, quoque virus redoler magis. Quamquam & cerussa si torreatur in fornace Sandaracham facit, unde & color flammeus existit. Quod si torreatur, & æqua parte rubrica admixta sandycem reddit. *Plin. lib. 34.* Sandaracha inuenitur in aurarijs, & in argentarijs metallis, meliorque quo magis rufa, quoque magis redolens virus, ac pura, & friabilis. Vallet autem purgare, sistere, & excalefacere, pertodere. Summa eius dos est styptica, expellit allopecias ex aceto illita. Additur & oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle sumpta. Vocem limpidam, & canoram facit. Sufpiriosis suffientibusque iucundē medetur cum resina terebinthina in cibo sumpta. Suffita quoque cum cedro medetur eis nidore ipso. *Idem lib. 33.* Sandaracham, & Ochram Iuba nasci tradit in Insula rubri maris Topazon, sed inde prouehuntur ad nos. Fit autem adulterina Sandaracha ex cerussa in fornace cocta, Color flammeus esse debet: Hæc si torreatur æqua parte admixta rubrica, Sandycem facit, quamquam animaduertit Virgilium extimasse id herbam esse, versu illo. *Sponte sua sandyx pascens vestiet agnos.* Pretium in libras est dimidium eius quod sandarachæ. Nec sunt alij colores maioris ponderis. Inter facticios est & lyricum quo Minium sublini diximus, fit autem synopide, & sandyce admixtis.

Temperamentum. **Anicen. in 2. can.** Sandaracha calida est, & sicca in secundo gradu. Styptica est, & sanguinem retinet. Hac vruntur luctatores, ut leues & fortes fiant, ne difficultatem anhelitus incurrant. Item mactedinem facit, fistulas famigio sistit, & siccat, fumus catarrhos prohibet, dolorem dentium optime sedat, gingiuam reificat, prohibet tremorem cordis, & fluxum sanguinis, & etiam asma humidum exiccatione sua. Cōfert etiam in poru spleneticis, & est bona solutioni antiquæ. Fumus eius cōfert Emorrhoidis. *Dioscorides.* Sandaracha in eisdem locis nascitur, in quibus auripigmentum. Eligenda est autem rufa valde, & facile terribilis, munda, calorem habens Cinnabri, & odorem sulphuris. Virtus est ei similis arsenico, quod est causticæ virtutis, & diaphoreticæ, & stypticæ. Resina mixta Alopecias curat, cum pice vngues leprolos excludit, cum oleo pediculos necat, & pustulas corporis purgat.

De Prasi, & Chryfocolia.

C A P. CIII.

Prasi quid. **Isidorn.** Prasis, idest creta vitidis, & si promiscuē generetur in aliquibus terris, optima tamen in Libya Cynerenfi. Chryfocolia colore Prasino, sic dicta est, eo quod aurum habere traditur eius vena. Hæc etiam nascitur in Armenia, sed probabilis venit ex

A Macedonia. Foditur enim ex metallis artis, cuius inuentio argentum atque indicum prodit. Nam vena eius cum his habet naturæ societatem. *Dioscorides.* Chryfocolia colorem habet Prasinum, idest viridem valde. Melior est autem & Armenica. Secunda vero Macedonia, & Cypria. Eligenda vero est munda, sine lapide, sine terra, virtus est illi inscisoria, & constrictiua.

Plin. lib. 33. Chryfocolia est humor per aurivenam defluens humore crassescēte frigore hybernis usque in duritiā pumicis. Laudatiorem eandem fieri compertum est in aurarijs metallis, & proximam in argentarijs. Inuenitur etiam in plumbarijs vilior etiam auraria. In omnibus autem his metallis fit & cura multum infra naturalem illam, immixtis in venâ aquis leuiter hyeme tota usque ad Iunium mensem, & in Iunio lulioque siccatis. Natura eius est, quæ lino, & lanæ ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde cribro tenui secernitur, postea mollitur, ac deinde renuius, sic cribatur. Quicquid non transmeat, in pila reperitur, deinde mollitur, puluis semper in carinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluat, rursusque tunditur, deinde in Conchis lauatur, & siccat. Tunc alumine herbaque sola quam luteam vocant tingitur atque pingitur, antequam purgat. Refert quā bibula docilisque sit. Nam nisi capuerit colorem, adduntur & Scytanum atque turbitum, ita vocant medicamenta sorbere cogentia. Laudatissima est in Armenia. Secunda in Macedonia. Largissima vero in Hispania: sunt & in Cypro genera eius duo. Summa commendationis est, ut colorem herbae segetis lætē virentis reddat quā simillimē. Luteam putat a lutea herba dictam, quam ipsam caruleo subtitam pro Chryfocolia inducunt vilissimo genere, & fallacissimo. Tribus generibus distinguunt eam, scilicet asperam, mediam, & attritā, quam vocant herbaceam. Subliniunt enim arenosā, priusquam inducant atramento, & parethonio, quoniam est natura pinguisimum, & propter liorem tenacissimum. Atramento quidem spargitur, ne candorem Parethonij Chryfocolle pallor afferat.

De operatione Chryfocolia in Aurificio, & medicina.

C A P. CIIII.

D Chryfocollam & Aurifices sibi vendicant in auro agglutinando, & inde omnes appellaram similiter videntes dicunt. Temperatur autem ærugine Cypria, & pueri impubis vrina nitro addita. Teritur Cyprio ære in Cyprijs mortarijs. Santernam huiusmodi vocant nostri. Ita ferrum minatur aurum, quod vocat argentosum. Signum est, si addita Saterina nitescit. Ex diuerso ærosum se contrahit, & hebetatur, ac difficulter ferrum minatur aurum, at id glutinum fit auro, & spuma argenti ad supra dicta additis, vnaque contritis. Contexti reliqua par est circa hoc: ut vniuersa naturæ contingat admiratio: vltus Chryfocolle est in medicina, cum oleo, & cera ad vulnera purganda. Eadem per se arida siccat, & contrahit: datur & in Angina Orchopno eave cum melle miscenda, concitatque vomitiones, miscetur & collyris ad oculorum cicatrices, ac viridibus emplastris ad mitigandos dolores, atque trahendas cicatrices. *Dioscorides.* Chryfocolle eligenda est, ad vsum medicinæ (sicut dictum est) munda, sine lapide, sine terra, virtus est illi inscisoria, & constrictiua, rheuma gingiuarum compescit, vulnera purgat, carnes superfluas vulneribus crescere non sinit. Cicatrices attenuat, vomitum prouocat, & plus sola accepta homicidium facit, Collyrijs miscetur ad lachrymam facientibus.

De Caeruleo ac purpurisso,

CAP. CV.

Tria genera
caerulei.

Lomentum.

Probatio.

Vis.

Purpurissum.

Plinius ubi supra. Caeruleum est arena, cuius genera sunt tria. Antiquius Aegyptium, quod maxime probatur. Syricum, hoc facillime diluitur, cumque teritur, in quatuor colores mutatur. Candidiorem, nigriorem, vel crassiorem, tenuioremve. Huic etiam nunc Cyprium praefertur. Accessit his Puteolanum, & Hispanicense, arena ibidem confici capta. Tingitur autem omne, & in herba sua coquitur, bibitque succum. Reliqua confectura eadem est, quae Chrysocollae. Ex Caeruleo fit, quod lomentum vocatur. Idque lauando, terendoque perficitur: hoc est caeruleo cā didius atque preciosius. Cerulei sinceri experimentum est in carbone, ut flagret, fraus est, arida viola decocta in aqua succoque per lintheum expresso in cretam eretteam, vis eius est in medicina, ut purget ulcera. Adijciunt illud emplastris: itemque causticis. Teritur autem difficillime. In medendo leniter mordet, & astringit atque expellit ulcera, vritur autem in fictilibus, ut prosit. Idem in lib. 35. Purpurissum ē coloribus reliquis quos ab homine dari diximus propter magnitudinem pretij ante omnes est, ē creta argentaria cum purpuris tingitur pariter, bibitque colorem illum celerius lanis. Puteolanum plus laudatur, quam Tyrium, aut Gethulicum, vel Laconicum, unde preciosissima purpurae. Causa est, quod id genus maxime inficitur, rubeamque sorbere cogitur, pingentes sandyce subdita: mox ouum inducentes purpurissum fulgore minij faciunt. Si purpuram facere malunt caeruleum sublinunt, moxque purpurissum ex ouo inducunt.

A

De Cinnabri, & Armeno.

CAP. CVI.

Isid. Cinnabar est pulvis rubei coloris, hunc aiunt esse sanguinem Draconis, Elephantem implicantis, ac sub ipso ruentis. *Dioscorides*, Cinnabar multi putant esse Minium, & alij sanguinem Draconis, sed falluntur: quia Minium in Hispania conficitur ex lapide, qui Argyritidi miscetur. Qui si tritus fuerit, colorem mutat: sed odor eius in metallo hominem excecet. Unde qui in metallo conuersantur, vesicas sibi in facie ponunt ad liberandos oculos. Cinnabar autem in Lybia nascitur, color est illi sanguineus, & ideo sanguis Draconis à multis esse putatur. Virtus est ei similis Aemathiti lapidi. Itaque vehementer constringit, & ideo fluorem sanguinis abstinet. Combustionibus etiam ac pustulis opitulatur. Ceratis additur, & vtiliter Collyrium commiscetur confectio-nibus. *Plin. ubi sup. lib. 35.* Armenum lapis dicitur, quem Armenia mittit, eiusque nomine appellatur. Hic quoque Chrysocollae infectus modo: optimus est, qui maxime viridis est, communicato colore cum caeruleo. Solebant eius libra taxari nummis tricenis. Inuenta quoque per Hispanicas arenas est, similem curam recipiens. Itaque ad denarios senos vilitas redijt. Distat à caeruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem. Vsum habet in medicina tantum ad pilos alendos, maximeque in palpebris. Porro de Arsenico, siue Anripigmento, & de atramento caeterisque coloribus iam dictum est superius in tractatu de Minerabilibus. Hae itaque sufficiant de corporibus in terra mineram habentibus, & natiuis coloribus. Et ad librum sequentem transeamus, in quo agendum restat de lapidibus.

Cinnabar
quidit

Virtus.

Armenia.

Vsum in
diciat.